

TAJTEKA
BALATON-FELVIDÉK

EGY RÉGIÓ ESZKÖZTÁRA

Tanuljunk
a Balaton-felvidéktől

A Balaton-felvidék intelligens
tájhasználatának eszköztára
III. kötet

VEB 2023

Európa Kulturális Fővárosa

Tartalom- jegyzék

Bevezető	6
Pozíciók a Balaton-felvidékről	8
Életmód	12
Épített környezet	26
Tájgazdálkodás	40
Vállalkozószellem	54
Látogatók	68
Jövőváltozatok a Balaton-felvidéken	82
Turizmus és gazdálkodás	90
Integráció és tudáscsere	110
Mit tehetünk?	128
Régiófejlesztési eszköztár	130
Módszerek és eszközök	144
Esettanulmányok	158

IMPRESSZUM

Szerzők

Bozsik Barbara
Kovács Krisztina
Szemerey Samu
Szij Barbara

Szerkesztők

Bozsik Barbara
Szemerey Samu
Szij Barbara

Közreműködők

Csala Kata
Dávida Eszter
Kondora Dóra

Interjúkat készítette

Bozsik Barbara
Szij Barbara

Interjúkat szerkesztette

Kulcsár Géza
Magasi Dalma
Zsuppán András

Fotók

Cseh Edina

Grafikai tervezés

DE_FORM

Nyomdai munkák

AduPrint Kft.

Kiadó

ADI STUDIO Építészeti Kft.
1029 Budapest, Tamara utca 6.
Kortárs Építészeti Központ Alapítvány
1111 Budapest, Bartók Béla út 10-12.

Felelős kiadó

Kádár Bálint PhD

Kapcsolat

tajteka@kek.org.hu
tajteka.hu

ISBN 978-615-80406-6-2

ADI STUDIO

Készült a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa program támogatásával.

A könyvet utánnomni, sokszorosítani a törvényesen engedélyezett eseteken kívül csak a szerzők és a Kortárs Építészeti Központ Alapítvány engedélyével lehetséges.

Valamennyi közölt szöveg a szerzők, a Kortárs Építészeti Központ Alapítvány és az ADI Studio közös szellemi tulajdona.

Budapest, 2023

TÁJTÉKA
BALATON-FELVIDÉK

Bevezető

A TÁJTÉKA harmadik kötetének célja az, hogy összegyűjtsük és szintetizáljuk azt a 2-3 év alatt megszerzett tudást és tapasztalatot, amivel a projekt során gazdagodtunk. Újra szemügyre vesszük azokat a folyamatokat és kezdeményezéseket, amelyek a Balaton-felvidéket ebben az időszakban formálták, és azt is megvizsgáljuk, hogy ezek a tapasztalatok és módszertanok hogyan építhetők be más, hasonló adottságokkal rendelkező régiók gyakorlatai közé. Mit tanulhatunk tehát a Balaton-felvidéktől? Mik azok a gyakorlatok, amiket itt érdemes tovább erősíteni és amiket máshol is alkalmazhatnánk?

Mi a Balaton-felvidék jövőképe? A sok lehetséges verzió közül hogyan haladhatunk olyan irányba, ami a régióban élők és a táj érdekeit egyaránt szolgálja?

A TÁJTÉKA tapasztalatai mellett a kötetben olyan autentikus szereplőket szólaltatunk meg, akikkel a projekt során találkoztunk és úgy gondoljuk, a munkásságuk meghatározó a régió jelenét és akár jövőjét illetően is, vagy éppen olyan perspektívával rendelkeznek az érintett kérdésekben, amit érdemes mindenkinek megismerni.

A második fejezetben a Balaton-felvidék jövőképével foglalkozunk. Felvázolunk lehetséges irányokat, és azt vizsgáljuk, hogy a jelenlegi és jövőbeli folyamatok, választásaink és cselekedeteink milyen irányba terelhetik ezeket. Nemcsak spekulatív állításokat fogalmazunk meg, de gyakorlati javaslatokat is adunk, amik hozzájárulhatnak az egyes víziók beteljesítéséhez vagy éppen elkerüléséhez.

A könyv harmadik fejezetében egy olyan eszköztárat ismerhetnek meg az olvasók, amellyel fenntartható módon formálhatók a helyi közösségek és kezdeményezések, hozzájárulnak a helyi kulturális erőforrások feltérképezéséhez és hasznosításához, a regionális identitás és helyi értékek körüli párbeszéd kialakításához, a tudásmegosztáshoz, a részvételiségi és együttműködési folyamatokhoz és a környezeti neveléshez.

POZÍCIÓK A BALATON- FELVIDÉKRŐL

The background is a solid olive green color. It is decorated with several thick, white, wavy lines that resemble stylized waves or ripples. These lines are arranged in a vertical sequence, with the top line being the most prominent and the others following below it, creating a rhythmic, undulating pattern across the page.

Perspektívák

Ebben a fejezetben személyes nézőpontokon és perspektívákon keresztül ismerhetjük meg a régió mindennapjait és azt, hogy mit tartogathat a jövő. Interjúkon keresztül igyekszünk megmutatni a különböző rétegeket – hogy mit jelent hosszútávú nyaralónak lenni, kétlaki életét élni, három vagy háromszáz éves múlttal állandó lakosnak lenni a Balaton-felvidéki régióban.

Olyanokat kérdeztünk meg, akik a területen gazdálkodnak vagy olyan vállalkozást vezetnek, amelyik akár profiljával is erősen kötődik a tájhoz, vagy éppen olyan tulajdonosa van, aki törődik a kultúrtáj értékeinek megőrzésével és fontosnak tartja, hogy bevételeiből ezt is támogassa.

Olyanokkal is beszélgettünk, akik helytörténeti, társadalmi vagy környezeti kutatásaik révén kötődnek a térséghez, valamilyen közösség vezetői önkéntes, civil módon vagy éppen döntéshozóként.

Megkérdeztünk építészeket, a Balaton-felvidéki épített környezettel foglalkozó szakembereket, ők hogyan látják az épített környezet alakulását, az itt megőrzött egyedi épített örökség sorsát, és azt, mit tehetünk most és a jövőben ezért a kultúrtájért.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy egy turisztikai szakember vagy egy turizmusból élő vállalkozó hogyan látja most a Balaton-felvidék látogatóit, mit jósol a jövőre nézve, és milyen lépésekre lehet szükség ahhoz, hogy ez az ágazat a helyi közösségekkel együtt virágozni tudjon.

Ezek mind egyéni nézőpontok, ami a jelent illeti, és spekulatívak, amennyiben a jövőről van szó, de egytől egyig olyan történetek, amik formálják a Balaton-felvidéki kultúrtájat és társadalmat.

Kandikó Rita és Kandikó Csanád

FEKETE SEREG IFJÚSÁGI EGYESÜLET, NAGYVÁZSONY

Rita ifjúságsegítő, a Fekete Sereg Ifjúsági Egyesület alapítója és elnöke, jelenleg a Német Nemzetiségi Önkormányzat Nagyvázsony elnöke;
Csanád ügyvédjelölt, nagyvázsonyi helytörténet-kutató, a Vázsonykő blog szerkesztője

Milyen kötődések van a Balaton-felvidékhez, Nagyvázsony környékéhez?

KR: Vigántpetenden éltem 17 éves koromig, és utána költöttünk Nagyvázsonyba. Itt jártam óvodába, általános iskolába, és itt ragadtam, mert nagyon szeretek itt élni. Több mint ötven országban megfordultam, de mindig Nagyvázsonyba jövök haza, és mindig rádöbbenek arra, hogy milyen hálás lehetek a Jóistennek, hogy itt élhetek a Balaton-felvidéken. Mióta ifjúsági munkával foglalkozunk, azóta különösen fontos számomra, hogy megmutassuk a fiataloknak, Nagyvázsonyból

is el lehet jutni a világba, és Nagyvázsonyba is el lehet hozni a világot. Majdnem két évtized alatt több mint 291 fiatalot fogadtunk Nagyvázsonyban, és 235 magyar fiatalot küldtünk a világba. **KCS:** Kutatásaim szerint nagyjából a 16-17. század óta élnek a Balaton-felvidéken az őseim. Először akkor döbbsentem rá, hogy mennyire szeretem ezt a vidéket, amikor elkerültem Pannonhalmára gimnáziumba, és felfedeztem, mennyire hiányzik a vár, a Vázsonyi-medence, Vigántpetend vagy Tapolca. Később egy olasz egyetemen tanultam, de abban a gyönyörű reneszánsz városban is vágtam a centit egy hét után, hogy mikor

ÉLETMÓD

tudok hazajönni. A helytörténeti kutatás szenvedélye is részben arra vezethető vissza, hogy érzelmileg nagyon erős a kötődésem a vidékhez, Vázsonynak minden szegletét ismerem.

Milyen sajátosságai vannak az életnek ezen a vidéken?

KR: Nagyvázsony régebben két dologról volt híres, a Kinizsi-várról és a lovasjátékokról. A lónak itt meghatározó szerepe van, ma is nyolcvan lótartó él a településen. Nekem a nagypapám örökös díjlovagló bajnok, a szüleimnek a mai napig vannak lovaik. A szocializmusban a lovasok között sok nyugatnémet és keletnémet volt, a Balatonhoz hasonlóan a lovaglás is találkozási lehetőséget jelentett számukra. Annak idején minden állami terület volt, bárhol lehetett lovagolni, nem voltak kerítésekkel lehatárolva a földek, és ezért a nyugati turisták nagyon szívesen jöttek ide. A településen körülbelül hatvan háznak német tulajdonosai vannak. Ők fiatal koruktól idejártak, és annyira megszerették Nagyvázsonyt, hogy végül ingatlant vettek maguknak.

KCS: Nagyvázsony sajátos történeti adottsága, hogy mezőváros volt, és a nagyvázsonyiak fejében továbbra is városként

él. Infrastruktúra szempontjából már-már városként is működik, főleg a környék többi községéhez képest. Ez a szerep segít abban, hogy a fiatalokat megtartsa a település, mert nekik sokat számít, hogy van étterem, kávéház, ahova be lehet ülni, és a Fekete Seregnek is van például saját közösségi tere. A vázsonyiak erre a mezővárosi hagyományra máig büszkék, mert lehet, hogy ez ma csak egy 1800 lelkes község, de valaha Debrecennel meg Kecskeméttel játszott – kis túlzással – egy ligában.

KR: Nagyvázsony kis település, a külföldi önkénteseket mindig fel szoktam készíteni, hogy februárban itt csend van, sötét van, hideg van. Főleg a német fiatalok mondják aztán, hogy kellemesen csalódtak, mert Vázsony szerintük kisváros. Működik az iskola, az óvoda, van orvosi rendelő, védőnő, fogorvos, három bolt közül lehet választani, van zöldséges, pékség, cukrászda, gyógyszertár, bankfiók – ez mind kisvárosi szintnek felel meg. És nagyon sok közössége van Nagyvázsonynak: teniszkлуб, horgászegyesület, polgárőr-ség, tűzoltó egyesület, ifjúsági egyesület, focicsapat, dalárda. A sok kicsi közösség mindig azt jelzi, hogy az embereknek jó egy településen élni, mindenki

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

megtalálja az érdeklődéséhez illő társaságot, közeget.

Hogyan lehet jól működtetni az ilyen kezdeményezéseket, milyen erőforrások kellene hozzá?

KCS: Általában ehhez egy lelkes ember vagy közösség kell, akik szinte fanatikus módon állnak bele a dologba. A focicsapatnak például Levente öcsém az egyik motorja, de jó példaként említhetem a szomszédos Vigántpetendet is. Ott megszűnt a kocsmá, és a helyiek ezt először tragédiaként élték meg. Azt hitték, hogy érkezett a falu végőrája, mert egy 190-200 fős településen a kocsmá az utolsó hely, ahol az emberek társasági életet tudnak élni. Mindenki meglepődött, hogy végül egyáltalán nem szűnt meg a közösségi élet, mert van öt-hat család, akik mindig meghívják egymáshoz a helyiek egy részét. Most már minden hétfőn van valahol sütögetés, iszogatás, születésnap, mindig találnak valamilyen alkalmat. Nagyon jó közösség alakult ki így az utóbbi négy-öt évben.

KR: Hétévente elkészítjük az ifjúsági stratégiát a Balaton-felvidék 59 településén, és Nagyvázsönyra is kimondottan lekérdeztük a fiatalokat. Hatvan, tizenöt és harminc év közötti nagyvázsönyi fiatal

töltötte ki a kérdőívet, és abban az jött ki, hogy nagyon kellene nekik azok a terek, ahol össze lehet jönni. Mi huszonnégy éve működtetjük az Ifjúsági Egyesületi Közösségi Teret, ahova be lehet jönni délután kettőtől fél nyolcig, hétfőtől péntekig. De hétfőn még mindig nem vagyunk nyitva, ez a gyenge pontunk. És mindig szükség van más terekre is, mert ez nem elég a fiataloknak. A sportegyesület újraalakult öt év után, és most már ott is van egy öltöző, ahol tudnak találkozni, de a tűzrakóhelyeket is sokan megjelölték mint szükséges tereket. Azonkívül jó lenne egy szabadtéri edzőpark a kondizóknak, a mountain bike-osoknak egy biciklis pálya, és az ehhez hasonló informális találkozóhelyek, amik sokszor vonzóbbak az intézményeknél.

Hogyan változott az elmúlt 15-20 évben a település?

KR: Korábban két hétnél tovább nem nagyon volt kirakva egy kerítésre, hogy eladó a ház, az ingatlanok olyan gyorsan elkeltek. Most már tovább látni lehet az eladó táblákat a házakon, de azért még mindig sokan jönnek Vázsonyba az ország keleti feléből vagy a nagyvárosokból. Ez részben annak köszönhető, hogy tényleg van iskola, óvoda,

és Veszprémhez, Tapolcához, Ajkához, Balatonfüredhez is nagyon közel vagyunk. Éppen ezért Vázsonynak lett egyfajta alvóváros jellege is, mert a beköltözők egy része nem vesz részt a helyi közösségi életben.

KCS: Nemsokára megépül az elkerülő út, ami egyébként régi adóssága a megyének, az országnak Nagyvázsony felé, mert a község fejlődése a 19. század folyamán amiatt akadt meg, hogy sem a vasút, sem jelentősebb országút nem érintette. Az elkerülő utat mindenki nagyon várja, hasznos is lesz hosszabb távon, ugyanakkor meg fogja változtatni Nagyvázsony tájképét. A különböző előrejelzések mind azt mutatják, hogy az országos népességfogyás ellenére Nagyvázsony népessége a belső migráció miatt nőni fog. A mostani népszámlálás még enyhe csökkenést mutat, de szerintem néhány évtizeden belül a falu lélekszáma elérheti az 1900-2000 főt, mivel a Balaton-part megtelt, és a kiköltöző fiatal családok számára itt ideálisak a körülmények. A turizmusban is felfutásra számítok a várfelújítás miatt, amiről sokféle véleményt lehet olvasni, de az érzékelhető, hogy újra rengeteg turista látogat Vázsonyba, és azt hiszem, hogy ez így is fog maradni.

A turizmus növekedése inkább hasznot vagy problémákat jelent a községnek?

KR: Szerintem egyelőre csak a hasznát látjuk, hiszen munkát ad az embereknek. Szállóvendégek vannak, étkeznek nálunk, a Kinizsvár is foglalkoztat tizenkét embert. Nem tartunk még ott, mint Velence, hogy gondjaink lennének a tömeggel.

KCS: Nagyon jól tette a falu vezetése, hogy az ófaluból kitiltotta az átmenő forgalmat, és a parkolást is kihelyezték, így nincs a területen zsúfoltság. Nagyvázsonyban még bőven van szerintem potenciál. A turizmus jelenleg a várra és a kolostorra koncentrálódik, pedig a környéken van még egy sor másik műemlék, például a Zichy-kastély, ami jó lenne, ha legalább részlegesen látogathatóvá válna. Ha ezeket a turisztikai célpontokat össze lehetne kötni, akkor a turisták több időt tölthetnének a községben. A lovas turizmus nagy korszakában rengeteg német vendég is érkezett, de ennek már vége, és nemcsak Nagyvázsony, hanem az egész Balaton nagyon elmaradott nemzetközi szempontból, nincs rajta a térképen. Ezen középtávon mindenképpen változtatni kellene.

Horváth Lídia és Bódi Gergely Gergő

GERLICE NOMÁD TERASZ, KÁPTALANTÓTI

a Gerlice Nomád Terasz tulajdonosai;
Lídia kommunikációs szakember, grafikus; Gergő építész

Hogy kerültetek a környékre?

HL: Barátaink Salföldön vágtak bele egy parasztház saját kezű felújításába, amiben szervesen részt vettünk az elmúlt 10 évben, ami után mi is szerettünk volna hasonló projektbe fogni. Az egyik keresgélős túra során találtuk a Sabar-hegyi területet, egymásra néztünk és tudtuk, hogy eldőlt, ezt keressük. A kifüggesztés miatt voltak álmatlan éjszakáink, pedig tudtuk, hogy a közel 30 éve elhagyatott terület számunkra érthetetlen módon eddig nem kellett senkinek.

BGG: A táj fantasztikus, imádkunk itt élni, szeretjük ezt a közeget, az itt élőket és igyekszünk szerves és hasznos részei lenni a közösségnek.

Ez mikor volt?

HL: 2019-ben. Akkor még nem is sejtettük, hogy mekkora szerencsénk volt, mert azóta sokkal nehezebb itt bármit is venni.

Az életeteknek milyen részei kötődnek ide?

BGG: A házaspárunkat itt kezdtük el Lídiával, a teraszunkon tartottuk az esküvőnket. Vannak a környéken is építész munkáim, mellette mandulát metszek, füvet nyírok, meg építkezünk. A családi programok, a bevásárlás, a munka, a hobbi, vagy a jövőbe való befektetés mind ugyanolyan súlyú lett. Ezek miatt olyan, mintha egy aktív nyugdíjas életet élnénk.

ÉLETMÓD

HL: Ami tényleg dilemma volt az ide költözéskor, az a távolság a családtól, de mindkettőnk szülei élnek az életüket és rendszeresen jönnek hozzánk is.

Milyen erőforrások kellenek ahhoz, hogy valaki itt projektbe tudjon fogni, és fenn is tudja tartani?

BGG: Mindig törekszünk arra, hogy amit kitalálunk, az legalább önfenntartó legyen. Például a mandulásnál kiszámoltuk, hogy mennyi fát tudunk ültetni és hogy az arról szüretelhető mandula értéke már nagyjából fedezni tudja a ráfordítandó költségeket. A birtok hegygerinci részén áll egy közel 200 éves kőrom, aminek a megmentésén dolgozunk. A házépítés nyilván sokba kerül, de az a modellünk, hogy a rendezvényekből építjük a házat.

HL: Idén úgy döntöttünk, hogy a Gerlice terasszal kihagyunk egy évet, helyette belevágtunk a tetőépítésbe. Az eredeti elképzelésünk egy open air helyszín volt a terasszal, csak napvitorlákat használunk, de tavaly pár esküvőt elkapott a nyári zápor. A kőházon a tető nemcsak a mandulafeldolgozás miatt szükséges, hanem kiegészítené a szolgáltatásainkat, eső esetén a fontos dolgokat

menekíteni lehetne, ráadásul el szeretnénk kezdeni kicsit személyesebb rendezvényeket is csinálni az "újturizmus" jegyében.

BGG: Szerintem alapvetően ugyanaz kell, mint bárhol máshol az országban, hogy vállalkozásba kezdj: piacismeret, tájékozottság, elszántság.

HL: Szerintem a hálózatosodás is működik. Az egyik szomszéd tudja adni a bort, a másik szomszéd családi gazdasága tudja adni a vendégváró falatkákat, a klassz helyi pékség pedig a kenyeret és így tovább.

Titeket hogy találják meg?

BGG: Egyelőre szájhagyomány útján.

HL: Vagy az Instagramon. Sok szép képünk van, ott dokumentáljuk az eseményeket. Amikor éppen jó állapotban volt a ház, akkor berendeztük bútorokkal, szőnyeggel, képekkel a falon, és nagyjából ez az a szint, amit megint el szeretnénk érni, mert az nagyon klassz volt.

BGG: Csak tetővel.

HL: Régen egy teljes konyha be volt rendezve, raklapbútorokkal, tűzhellyel, hűtővel, amikor még állt a présház összes fala.

Akkor tényleg az utolsó pillanatban kaptátok el ezeket a falakat.

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

HL: Igen, az elején azt gondoltuk, hogy pár szezont végigcsinálunk, de aztán minden tavasszal ledőlt egy oromfal, és rájöttünk, hogy nem lesz mit megmenteni a végére. Úgyhogy stratégiát váltottunk, amit azért tudtunk megtenni, mert több lábon állunk.

Mi az, amiben a hagyományok vezérelnek titeket és mi az, amiben a korszellem, az innováció hajt?

BGG: Nem vagyunk a klasszikus értelemben vett hagyományőrök, de valamit a lényegből mindig igyekszünk továbbvinni. A századokon átívelő folytonosság számomra nagyon szimpatikus. Az épületet a ledőlt falakból kitermelt kővel falazzuk vissza, viszont már beton habarcsba rakjuk, nem sárba, mint 200 évvel ezelőtt. Másik példa, hogy a mandulafák sorait is az egykori szőlőből megmaradt bakhátak adják, azokat követve ültettük őket.

HL: A helyi hagyományok érdekelnek bennünket. A Balaton-felvidék tájképéhez nekünk hozzátartoznak a törődést igénylő kőházak és a saját példánkon át szeretnénk biztatni másokat arra, hogy neki merjenek állni kőfalak megmentésének a lerombolásuk helyett.

Milyen sajátosságai vannak az életnek ezen a vidéken?

HL: Azoknak az ismerősöknek, akik érdeklődnek, hogy milyen a falusi élet, mindig elmondjuk, hogy nem érezzük a klasszikus értelemben vett vidéki életformának. Sokan vannak, akik hosszabb-rövidebb időt töltenek itt, de nem állandó lakosok. Ezek az emberek a világ minden részéről (de főleg városokból) érkeznek, így egy nagyon érdekes egyveleg alakul ki azokból, akik ezt a tájat használják (őslakosok, bebírók, hétvégézők, nyaralók stb.). Sajátosság szerintem, hogy ezen a vidéken már nem igazán jellemző a kiskerti állattartás vagy növénytermesztés. Voltam olyan falunapon, ahol a meghámozott krumpli héját a kommunális kukába kellett dobni, mert nem volt komposztálója vagy néhány csirkéje egyik résztvevőnek sem.

BGG: A kialakított életformánk fenntartása mobilitást igényel. Szerintem a legszembeütőbb, hogy a szolgáltatások nem mindig elérhetők. A boltok a nagyvárosi környezethez képest hamarabb bezárnak vagy első pillantásra hektikusnak tűnik a nyitvatartásuk. A másik, hogy a kapcsolati háló itt sokkal fontosabb, például, ha autószerelőt kell keresnem, az interneten nem biztos, hogy találok olyat,

ÉLETMÓD

aki fogad is, viszont a szomszéd ajánlása alapján már el tudok indulni. Most már itt, helyben is kezd kialakulni egy jó ismerősi kör.

Mennyire jellemző ez a mobilitás a tősgyökeres helyiekre?

BGG: Az egyik pinceszomszédunk rendszeresen jár Pápára, Veszprémbe, egy másik szomszédunkkal múltkor Tapolcán futottam össze, éppen ment Ajkára bulizni a régi munkatársakkal. Az anekdotákban mindig több környező település is szóba kerül. Tehát általánosságban, ahogy mi látjuk, a helyieknek is van minimum 50-70 kilométeres sugarú körük, amiben nap mint nap mozognak.

HL: Ezzel együtt azt vettem észre, hogy szinte egyáltalán nem mennek a Balatonhoz. A helyiek, akikkel beszéltem erről, azt mondták, hogy évek óta nem jártak a strandon.

Mit gondoltok, hogyan alakul ennek a vidéknek a fejlődése a következő évtizedekben?

HL: Én mindig sokkal optimistább vagyok, mint az átlag és úgy látom, hogy a többség felismeri, hogy közös érdekünk megtartani a Balaton-felvidéket ilyennek, amilyenek szeretjük. A Sabar még egy dolgos hegy, például nincs

egy darab medencés házunk se. Másfelől az ember hall elrettentő dolgokat arról, ami Tihanyban vagy Balatonhenyén történik, válaszként máris vannak olyan erők, amik próbálnak megálljt parancsolni a túlzó folyamatoknak.

BGG: Én ezt a folyamatot hullámvonalnak látom. Ha visszatekintünk, akkor régen is voltak intenzívebb és mérsékeltébb időszakok, mint például a 70-es évek, amikor óriás hotelek épültek a parton, vagy a 2000-es évek, amikor úgy látszott, hogy mindenki inkább Horvátországba szeretett járni. A mostani időszakot évről évre intenzívebbnek érzem, kíváncsi vagyok, hogy meddig lehet ezt fenntartani.

HL: Mi még fiatalok vagyunk, és mégis megéltünk egy korszakot, amikor a Balaton ciki volt, és a tehetősebb rétegnek eszébe nem jutott volna idejönni rossz lángost enni, aztán néhány év leforgása alatt felkapták a környéket. Ha mégis jönne egy rosszabb időszak, utána megint menő lesz, mint a trapézna drág.

Dr. Nemes Gusztáv

SZOCIOLÓGUS, BALATONCSICSÓ

vidékszociológus, közgazdász, kommunikációs szakértő, tudományos munkatárs (Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont) és tudományos főmunkatárs (Budapesti Corvinus Egyetem), a Lo-Káli kutatás és az Ezt-VEDD EIP Operatív Csoport vezetője

Miért élsz itt? Mi az, amit élvezel a mindennapokban, és ehhez a tájhoz vagy területhez kötődik?

23 éve vettem itt egy házat, akkor még össze-vissza éltem mindenfelé. Veszprémben nőttem fel és mindig szerettem ezt a környéket. Megnősültem, két évig Spanyolországban voltunk a feleségemmel, amikor onnan visszajöttünk, akkor merült fel a kérdés, hogy itt lakjunk, vagy valahol máshol. És akkor végül is itt maradtunk. Kétlaki életet terveztünk, városi lakás, vidéki ház, de ez az elején még anyagilag nem ment, aztán ahogy megszülettek a gyerekek, logisztikai okokból nem. Még mindig előfordul, hogy amikor hazafelé jövök valahonnan,

körülnézek és rácsodálkozom: én tényleg itt lakom?

A Domb utcában lakunk, ha kilépek a házból, a szőlőhegyeket, az erdőt látom, meg egy kicsit a Balatont, az nagyon klassz. A természethez, a térhez, a naphoz, a zöldhöz való közelség. Szeretek biciklizni, kajakozok a Balatonon, meg hát van egy rakás gyerekem, és nem tudom, hogy mit tudnék egy lakásban csinálni velük. Én egy panelban nőttem fel, a hetediken, az sem volt rossz, de nekik másfajta gyerekkort szeretnék. Itt a három- és az ötéves gyerekem már kézen fogva elmentek a boltba, a kertek alatt öt perc séta az iskola, saját kertjük, fájuk van, ilyesmit sehol másutt nem lehetne, még akármelyik faluban sem.

ÉLETMÓD

Ha folyton itt kellene lenni, a pénzt is itt megkeresni, az nem lenne jó, azt nem tudnám úgy teljes odaadással meg szívvel csinálni. Hogy máshol is dolgozunk, járunk városban, a világban is, az egy sokkal jobb kombináció. Úgy egyébként egy csomó minden hiányzik. Például a kulturális lehetőségek, de hát ezt igazából a városban is nagyon kevesen használják. Vagy az a lehetőség, hogy csak úgy, véletlenül találkozz emberekkel. Itt csak akkor találkozol valakivel, ha megszervezed. Az új telepen, az iskola alatt, ott egész más a helyzet, ott egy csomó gyerekes család van, hömpölyögnek a gyerekek az utcán, találkoznak a szomszédok. Mi ebből sajnos jórészt kimaradunk, mert ugyan nem sok ez az 500 méter, de azért mégiscsak nagyon sok. A nagyon közeli lakókörnyezet sokkal többet számít az ember társadalmi kapcsolataiban és komfortérzetében.

Milyen a Balaton-felvidéken élni, mi jellemzi ezt az életet?

Az egyik sajátosság az, hogy folyton közlekedni kell. Két autót tartunk, akármilyen van, utazni kell. Ez most, hogy a gyerekek nőnek, sportolni, barátkozni akarnak, egyre fokozódik, sokáig tart még,

amíg már egyedül is el tudnak menni. Van egyfajta pulzálás a nyár meg a tél között, ami nyilván van a városban is, de a városi környezet miatt sokkal kevésbé érezhető. Itt nagyon más a nyári meg a téli menet. Nyáron rengeteg program van mindenhol, télen teljes leállás van, a vendéglátóhelyek is becsuknak, a légy se zümmög. De azért télen is vannak dolgok, amiket lehet csinálni. Közel vagyunk a természethez, oda bármikor lehet menni, csak jól fel kell öltözni.

Szerinted a mindennapok tükrében mennyire reális az a kép, amit a Balaton-felvidékről a legtöbben látnak?

Van egy hasadás a turisztikai valóság és a mindennapi élet valósága között. Az egyik fényes, tele van jól menő vállalkozással, eseményekkel, bevétellel, forgalommal. A másik pedig esik szét: a társadalom, a kultúra, a szolgáltatások, az intézmények, a közösség, minden. A régi felszívódik, és nem lehet látni, hogy mi jön a helyére. És ebben nagy szerepe van az ingatlanár-emelkedésnek, ami felgyorsítja a lakosságcserét. Ez a mi völgyünket mostanáig jórészt elkerülte, de az utóbbi időben itt is nagyon erősödik.

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

Mi a különbség mondjuk a Káli-medence és a Nivegy-völgy között?

Hát itt nagyon nagyok a különbségek, és ennek történelmi okai vannak. A nazarénus közösség, az Úttörőváros, a TSZ, a közlekedés és még sok minden más. Úgy alakult, hogy itt megmaradtak az őslakosok, és még mindig feleannyiba kerül egy ház, mint a Káli-medencében. Itt van iskola, vannak boltok, vannak vállalkozók, itt van a helyi társadalomnak szövete, amire lehet építkezni. A Káli-medencében mindez elmúlt, a hetvenes évektől kezdve egyre gyorsuló ütemben. Ott a hetvenes évek közepén jöttek az építésszek, művészek, aztán a filmesek is, akiknek nagyon tetszett ez a hely. Meg akarták menteni a késő paraszti kultúrát, az épületeket, meg minden mást. Az épületeket sikerült, de a helyi közösség, a hagyományos életmód éppen a házak iránti kereslet, az ingatlanárak növekedése miatt tűnt el rohamosan. Aztán amikor a 2010-es évek elején elérte Köveskált a gasztroturizmus felvirágzása, az itt egy társadalmi, hatalmi ürbe érkezett. Mára a csillogó, pörgő turisztikai valóság és a falu mindennapi élete ellentétbe, konfliktusba került egymással. A helyzet

mára javult, de a helyi közösség most is nehézségekkel küzd, kevés a gyerek, a közszolgáltatás.

Mit gondolsz, hogy fognak élni itt az emberek 15-20 év múlva? Hogyan változott az élet az elmúlt 15-20 évben?

Amikor én 20 éve idejöttem, én voltam a 184. lakos, aki bejelentkezett, és 12 gyerek volt a faluban. Most 240 körül vagyunk, és olyan 60-70 gyerek van. Közben egy egész generáció, vagy inkább kettő „kiköltözött” a temetőbe, nagyon fogynak az öregek. A beköltözés felgyorsult az utóbbi 3-4 évben, főleg a covid óta, és itt is többszörösükre emelkedtek az ingatlanárak.

Ennek vannak pozitívumai és negatívumai is. Pozitívum, hogy jelentősen nőtt az emberi erőforrás, nagyobb, színesebb a választék a barátkozásra, emberi kapcsolatokra. Ugyanakkor az a koherens közösség, a mindenki által ismert és általában respektált szabályrendszer, ami húsz éve még megvolt, mára eltűnőben van. Mit lehet, mit nem, mikor lehet fűvet nyírni, permetezni, mikor nem, lehet-e kakasod – ezek valós, komoly, igazi konfliktusok tudnak lenni. A változást nem lehet megállítani, nem is kell. Hogy milyen

ÉLETMÓD

lesz az új, most kialakulóban lévő közösség és szabályrendszer, azt még nem lehet tudni, de ez nagyrészt rajtunk múlik...

Szerinted mikortól számít valaki helyinek? Mennyi idő kell ehhez?

Ez nagyon változó. Én mindenfélet csináltam itt a faluban, de ez nem jelenti azt, hogy engem jobban respektálnak. Ha csinál az ember valamit, akkor mindig van konfliktus. Nyilván az én gyerekeimre azt mondani, hogy ők nem helyiek, az azért erős lenne. Itt születtek, ide járnak iskolába, óvodába. De attól, hogy az eredeti kulturális közösség feloldódott a globalizációs folyamatban, az egész kérdés kezd értelmetlenné válni.

Szerinted mi kell ahhoz, hogy valaki egy adott régióba költözzön?

A magyarországi élő falvak tapasztalatai azt mutatják, hogy a közösség működése a legfontosabb. Azok a helyek működnek jól, ahol van valamilyen közös tevékenység, ideológia, ami egy kicsit magasabb célt, kifutást, közös kulturális mintákat ad az egésznek. Ne csak arról legyen szó, hogy jó lenne valami jó helyen lakni jó emberekkel, az hosszú távon nehezen működik.

Ha valaki egyedül vagy a szűk családdal próbálkozik, akkor is talán az emberek a legfontosabbak, de figyelni kell a szolgáltatások, az iskola minőségére, az ellátásra, a közlekedésre, és persze a térré, a természeti környezetre.

Ha egyetlen tanácsot kéne adnom valakinek, aki el akar költözni valahová vidékre, az a következő lenne: mielőtt feladja a városi létet, és pénzt, energiát, éveket szán egy új, vidéki élettér kialakítására, keressen egy kiadó házat a faluban, lakjon ott egy évet, ismerkedjen a hellyel, az emberekkel, a környezettel, és utána döntsön. És nem elég csak nyáron egy hónapot, egy egész év kell, a téllel együtt, amikor sár van, sötét és csendes, hosszú esték.

Madarasi-Papp Rita

LOVAS ÉS PÉCSELY FŐÉPÍTÉSZE

építész, energetikai tanúsító

Téged mi köt a Balaton környékéhez?

Balatonfűzfőn születtem, és Veszprémbe jártam gimnáziumba. Veszprém olyan város, hogy könnyen az ember szívéhez nő, főleg, ha a legszebb fiatalkori emlékekkel kapcsolódik össze. Ezért már a Veszprémbe költözés is jóféle hazatérés-élmény volt nekem 11 éve, és az, hogy főépítésze lettem Balaton-felvidéki településeknek, még inkább. Nem csak munka, abszolút személyes érintettség.

Szerinted mennyire réális a köztudatban élő kép a Balaton-felvidékről?

Van benne nem kevés illúzió, mert a Balaton-felvidéki kultúrtáj egész másfajta életmód eredményeként alakult ki, mint ahogy ma közelítünk hozzá. Ma, amikor fölmegyünk a szőlőhegyekre, akár Lovason,

akár bárhol máshol, azt érezzük, hogy olyan jó itt, olyan szép, bár csak itt élhetnénk, ugyanakkor nem vállaljuk azt az életformát, ami ezt a tájat létrehozta. És ezzel a tömeges kiköltözéssel éppen azt tüntetjük el, ami miatt odavágyunk.

Mit gondolsz, hogyan változik az épített környezet a követ- kező tizenöt-húsz évben?

Nem mernék jóslni, de látom, hogy a közelmúltban milyen irányba változott. A Balaton-felvidéki falvakra is rányomta a bélyegét a 80-as, 90-es évek felpuffasztott családi-ház-építészete, amit iszonyatosan rondának látunk. Mindig érdekes kérdés, hogy miért látunk valamit rondának. Szerintem az ok egyfajta egyensúlyvesztés. A parasztház úgy alakult ki, hogy az emberek a munkájukkal kapcsolódtak a környezethez, mivel a gazdálkodás tulajdonképpen a természettel

ÉPÍTETT KÖRNYEZET

való együttműködés. Az élet elsősorban a szabadban folyt. Ez elmúlt, az embereknek állása lett, eljárnak dolgozni, este hazajönnek, és a lakás mint a pihenés helye lett számukra fontos, hogy az minél nagyobb és kényelmesebb legyen. Az udvar szerepe pedig csak annyi, hogy a házak közötti távolságot biztosítsa. A térkövet például azért szeretik ma falun, mert azzal a továbbiakban nincs gond. Nem kell gyomlálni, kaszálni, nyírni. Persze a szabályozásnak is nagy szerepe van a településkép alakulásában. Nagyon fontos, hogy a településtervek és a településképi szabályok elősegítsék ezt az egyensúlyt épített környezet és természet között. Lovason elég radikális intézkedéseket fogunk hozni a most készülő helyi építési szabályzatban. A szőlőhegyeken például 4000 m² alatti telkeken 60 m²-nél nagyobb bruttó alapterületű házat nem lehet majd építeni. Vagy például lakóterületeken a szokásos 3-4 méteres minimális oldalkert-méret helyett – új építéseknel – hatméteres oldalkertet határozunk meg. Hat méterben már komolyabb fát is lehet ültetni. Ezt támogatja az az intézkedés is, hogy minden megkezdett 50 m² új építésű bruttó alapterület után egy nagy lombkoronát nevelő fát kell elültetni és fenntartani saját telken.

Van olyan, hogy kortárs Balaton-felvidéki stílus?

Létezik egy Balaton-felvidékinek nevezett stílus: nyeregvető, fehér vakolatkeret, a kitöltő mezők hóbörcsős, szürke vakolattal készülnek, elől két ablak. Ezt az itt működő építészek egy része nagy rutinnal ontja magából, változó színvonalon. Még élő hagyománynak is lehetne mondani olyan szempontból, hogy ilyen házak régen valóban épültek errefelé, és közülük jónéhány még ma is áll. Elég vegyesek iránta az érzéseim, de az biztos, hogy sokkal jobb ez, mint a 80-as, 90-es évek teljesen aránytalan és igénytelen családi házai. Bár benne van a veszély, hogy folklór-díszletékké válnak, mégis úgy érzem, hogy az építészek többségének szüksége van ilyen sorvezetőre. Nem sokan tudnak élni a nagy szabadsággal. Ha csupa Váncza László tervezne a Balaton-felvidéken - hogy csak egy példát mondjak, akinek a környékbeli házait nagyon szeretem -, akkor nem lenne szükség településképi szabályokra egyáltalán.

Hogy lehet elkerülni, hogy a szabályozás ne kiüresedett formákat konzerváljon?

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

Az aktuális településképben sűrűn ismétlődő mintázatok helyi jellegként való automatikus nevesítése helyett – ami egy külsődleges, formai megközelítés – azt kell feltárni, hogy mi a helyi építési hagyományok kapcsolata a település geológiai, topográfiai, éghajlati adottságival, történelmével, szociológiájával, gazdaságával, egyszóval a lokális valósággal, és ezt a kapcsolatot kell erősíteni. Például a helyi építőanyagok használata olyan identitásképző elem, amely mélyen gyökerező kapcsolatot alakít ki a tájjal. Ezért jó lenne megteremteni jogszabályi szinten annak a lehetőségét és motivációs rendszerét, hogy minden településen, ahol van a felszín közelében építésre alkalmas kő, azt – szigorúan csak helybeni használatra – ki lehessen bányászni.

Hogyan tehető fenntarthatóvá a térségben a településfejlődés?

Mindenképpen keményen meg kell húzni a határokat, hogy meddig terjed egy település lakott területe, és körbe kell rajzolni a térképen azokat az értékes természeti területeket, ahová senkinek nem szabad építeni. A jó kapcsolatrendszerrel bírónak sem. Ennek sikere – mint olyan sok minden másé – a demokrácia állapotán múlik. Fájdalmas dilemma a szőlőhegyek

kérdése, mert a Balaton-felvidék történelmi bortermelő vidék, ahol az emberek ma valójában nem akarnak már szőlőt termesztetni, hanem nyaralni szeretnének – leegyszerűsítve a helyzetet. Abban biztos vagyok, hogy nem szabad olyan használatot erőltetni, ami mögött nincs gazdasági megtérülés, de az sem fogadható el, hogy a szőlőhegyeket elborítsák a családi házak és luxusnyaralók.

A szőlőművelés ebben a kis léptékben nem is tűnik gazdaságosnak.

Az itteni borászok azt mondják, hogy a szőlőművelés csak gépesített módszerekkel lehet megtérülő, ehhez pedig megfelelően nagy – hektárban mérhető – terület kell, a telekstruktúra pedig – Lovason legalábbis – nem ilyen. Vannak, akik megengedhetik maguknak, hogy kicsiben borászkodjanak, kézi módszerekkel – sokan csinálják, de ez a mai viszonyok között inkább költséges hobbi, nem pedig megtérülő gazdasági tevékenység. Egyébként számomra – a felgyorsuló éghajlatváltozás fényében – az is kérdés, hogy egyáltalán helyes-e célként kitűzni, hogy a történelmi szőlőhegyek a jövőben is minél nagyobb arányban legyenek beültetve szőlővel – ami

ÉPÍTETT KÖRNYEZET

egy vegyszerigényes monokultúra, és nem járul hozzá a nyolcmilliárd élelmezéséhez. Igaz, hogy a szőlő mélyre hatoló gyökereivel olyan sziklás, köves talajokon is megél, sőt, jól érzi magát, ahol más haszonnövény nem, és a mi dúllóink között szép számmal akadnak ilyenek. Ezzel együtt fontosnak tartanám, hogy a jogszabályok rugalmasabbak legyenek ilyen tekintetben, teret biztosítsanak a kísérletezésnek, a fajgazdagabb gazdálkodási formáknak, hiszen így tudunk csak jól reagálni az éghajlatváltozásra. A mezőgazdasági tájak átalakulása, úgy tűnik, elkerülhetetlen.

Szerinted mit tanulhat egy másik vidék a Balaton-felvidéktől?

Vannak lélegzetelállítóan szép tájak, magashegységek például, amelyeket, ha csodálunk is, nincs hozzá közünk, nem a mi életterünk, hanem a zergéké, a szikláké, a felhőké. És aztán vannak olyan tájak, ahol már nem maradt semmi a természetből, annyira kiirtottunk mindent, ami élő. Nem csak az ipartelepekre és a nagyvárosokra gondolok, ilyenek a végeláthatatlan szántóföldek is. És vannak olyan tájak, ahol maradni szeretnénk, mert úgy érezzük, hogy ha ott lehetünk, akkor nem is kell

több a boldogsághoz. A Balaton-felvidék például ilyen. Ezt kellene megfejteni, hogy mi teszi ezt az embernekvalóságot. Szerintem egyrészt az emberi, befogható lépték, másrészt pedig – megint csak – egyfajta egyensúly az emberi tevékenység és a természet között. Ez a harmónia itt a Balaton-felvidéken még átélhető, de az egyensúlyvesztettség jelei már itt is mutatkoznak. Egy kicsit vissza kellene vonulni, kevesebbet építeni, és hagyni a természetet, hadd tenyesszen, növekedjen, nyerjen tért.

Dr. Krizsán András

MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE

DLA, Ybl-díjas építész, vezető tervező, a Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke, A Balaton-felvidék tájba simuló népi építészetéről című könyv és a Balaton-felvidéki Építészeti Útmutató szerzője

Van valamilyen személyes kötődésed a Balaton-felvidékhez?

Révfülöpön születtem, és az egész gyerekkoromat ott töltöttem, töviről hegyire ismerem a Káli-medence községeit, ezer szállal kötődöm a vidékhez. Amikor a révfülöpi általános iskolában első osztályos koromban az A betű kanyarítását tanultam, és közben kinéztem az ablakon, a hulló nyárfalevelek mögött ott hullámszórt a Balaton. Minden lépésünk, minden pillanatunk a Balaton körül forgott: télen korcsolyáztunk a tó jegén, ősszel szüreteltünk az osztráccsal, de otthon, a saját kertünkben is volt gyümölcs és szőlő. Édesapám geológus volt, a kőzettani gyűjteménye máig megvan a révfülöpi helytörténeti gyűjteményben. Gimnáziumba,

egyetemre már Budapestre jártam, de a nyarakat édesanyámnál töltöttem. Soha nem szakadtam el innen, és máig nem tudok betelni ennek a tájnak a csodálatával.

Manapság nyaralóként vagy jelen vagy kétlaki életet élsz?

Van egy kis házunk Pulán, ott élünk kétlaki életet. De jelen vagyok a munkáimmal is. Az egyik legkorábbi a Révfülöpi Evangélikus Oktatási Központ, ami tulajdonképpen az általános iskolám volt gyerekkoromban. A rendszerváltás után az épületet visszakapta az evangélikus egyház, mivel a világháború előtt az ő üdülőjük volt. Ebből kellett korszerű oktatási központot kialakítani. A Szigeti strand új fogadóépületét, öltözőit is én terveztem,

ÉPÍTETT KÖRNYEZET

aztán a zánkai Gyógynövény-völgy Látogatóközpontot, vagy most a legutóbbi időkben a felsőörsi általános iskola épületét. A belső falvakban is van több kisebb temetőkápolnám, továbbá nyaralók, családi házak.

Mit gondolsz, hogy változott az épített környezet az elmúlt évtizedekben, és milyen lesz tizenöt-húsz év múlva?

Égészen más a helyzete a vízparti meg a belső területeknek. A vízpart fejlődését körülbelül másfél évszázada meghatározza az idegenforgalom, már korán levált a Balaton-felvidék építészeti kultúrájáról, és a mindenkori villa- és szolgáltató építészet trendjeit követte. A Balaton-felvidék ezzel szemben egészen a rendszerváltásig elszegényedő terület volt, és ez "hál' Istennek" konzerválta azokat az építészeti értékeket, amiket a mai napig szeretünk és csodálunk. Sok esetben megmaradt az egységes falukép, a tradicionális építészeti karakter. Ennek meghatározó elemei az egytraktusos, földszintes, nyeregteretős épületek, a hófehér vagy törtfehér kombinációjában megjelenő meszelt homlokzatok, egyedi vakolathímek. A 20. század utolsó harmadában megjelent egy olyan

városi értelmiségi réteg, amely védendőnek tekintette a hagyományos értékeket, és ebből magas minőségű kultúrát teremtett. Az elmúlt tíz-tizenöt évben a turizmus és a beköltözés tömegesedett. Sajnos a vízparton ez a folyamat cunamiszerű, és mindent letarol. A belső településeken is felhígult a korábbi, tudatos értékvédelem, megjelentek az álparasztházak, a puccosabb villák, és elkezdett nagyon beépülni a Balaton-felvidék táji, természeti környezete. Nekem nem az a fő bajom a mai Balaton-felvidéki építészettel, hogy modern vagy kortárs, hanem hogy "szétfröccsen", betölti a tájat, és ettől megváltoznak az arányok. Eltűnnek a szőlőhegyek, az erdőfoltok, a rétek és gyümölcsösök, mindenhol mesterséges környezet, épület van.

Milyennek látod a Balaton-felvidék építészetének jövőjét?

A belső területeket illetően optimistább vagyok. Ott arra kell nagyon vigyázni, hogy minél előbb összezsizsolódjanak a "bebírók" és a helyi közösségek. Mert magát a folyamatot, hogy betelepüljenek emberek, nehéz lenne megállítani, miután felértékelődött a vidék, és az ingatlanokat hihetetlen összegekért lehet eladni. Ráadásul nem

az a legfontosabb számomra, hogy mindenhol legyenek vakolathímes, népi, romantikus épületek... Persze, ha valakinek az tetszik, abszolút megértem, de legyen hozzá műveltsége, ne az OBI-ban vegyen felragasztható gipszstukkókat. De ha valakinek úgy tetszik, lehet mai, kicsit puritánabb formákban is gondolkodni. Az a lényeg, hogy földszintes, egytraktusos, nyeregretetős karakterű ház legyen. Ha ezt a léptéket meg tudjuk tartani, akkor a Balaton-felvidék belső településein változatlanul együtt lehetséges az értékteremtő és az értéket őrző fejlődés.

Közügy-e a magánépítkezés? Mekkora a felelőssége egy építetőnek?

Minden építkezés közügy abból a szempontból, hogy minden ház illeszkedik valamilyen környezetbe, és nem mindegy az illeszkedés minősége. Ha engem kérdeznek, hogy milyen stílust, karaktert javaslok a Balaton-felvidéken építkezőknek, azt szoktam mondani, hogy a feltűnő dolgok egy jól működő közösségben udvariatlanságnak számítanak. Ha ez egy "szlömös", vegyes beépítésű terület lenne, akkor azt mondanám, hogy mindenki legyen minél szebb, hogy példát mutasson. De itt

a Balaton-felvidéken fontosabbnak tartom a harmonikus illeszkedést.

Hogyan képezhetünk értéket a kortárs építészettel?

Mondhatnék számtalan kortárs példát, például Vincze László majorsági épületét. Háromszor dobta vissza a tervtanács, aztán a laudációban levezettem, hogy a Balaton-felvidéki léptéket, karaktert nyugodtan ki lehet fejezni kortárs eszközökkel is, az attól ugyanúgy a táj harmonikus része. A saját munkáim közül a zánkai látogatóközpont és a felsőörsi iskola is erről szól: viszonylag nagy léptékű épületek, de megpróbáltam őket kisebb egységekre bontani, megtartva a Balaton-felvidékre jellemző oromfalas karaktert.

Hogyan egyeztethető össze a népi építészeti örökség és a kortárs életmód? Mi van akkor, ha valaki megvesz egy 200 éves Balaton-felvidéki kőházat, de ő mondjuk történetesen informatikus?

Szerintem ez nem rossz konstelláció. A hagyományos paraszti életmód és az ehhez tartozó gazdálkodás már lezárt fejezet. A helyiek is csak hobbiszerűen

ÉPÍTETT KÖRNYEZET

foglalkoznak mezőgazdasággal. Teljesen természetes, hogy a régi parasztházakat úgy kell átalakítani, hogy megfeleljenek a mai funkcionális igényeknek, akár a hőszigetelés, fűtés, belső komfort, alaprajzi elrendezés tekintetében. Kívülről mindenképpen, de akár belülről is meg lehet ezt oldani, ha az építető érzékenyen nyúl hozzá a házhoz. Ami nagyon fontos, hogy ehhez jó tanács, szakszerű segítség kell. Írtam erről a témáról egy könyvet Somogyi Győzővel A Balaton-felvidék tájba simuló népi építészet címmel, de van egy másik kiadvány is, a Balaton-felvidéki Építészeti Útmutató. Nagyon közérthető, egyszerű, didaktikus segédlet sok képpel és magyarázó ábrával. És persze a legfontosabbak a jó példák: főépítészként Pulán azt tapasztalom, hogy sokszor a helyiek is akkor ismerik fel a házaik értékét, ha látnak a szomszédban egy vonzó felújítást.

Mit tanulhatnak más régiók a Balaton-felvidéktől?

Minden helynek, minden tájnak megvan a sajátos identitása. Viszont ezt fel kell fedezni, meg kell tanulni, mint egy nyelvet. Még nekik önmaguknak, a helyieknek is, sőt az se baj, ha kívülről jönnek impulzusok, és azok erősítik fel

ezeket az értékeket. Erre nagyon jók a tájegységi építészeti útmutatók, vagy különböző helyi lokális építészeti példák és jó gyakorlatok bemutatása. És amikor már ismerjük ezeket a helyi ízeket, zamatokat, akkor lehet ezekből további ételeket főzni.

Van elég ilyen típusú kezdeményezés a Balaton-felvidéken?

A Balaton-felvidék ebből a szempontból kivételes. Itt megvan a kritikus tömeg, azok az értékmentő emberek, akiket serkent ez a dolog, és a régióknak megvan az a képessége, hogy be tudja ezeket fogadni, meg tudja emészteni, szervesülni tudnak a helyi értékekhez, hagyományokhoz. Ez Magyarország egyik emblematikus vidéke. Furcsállom is, amikor magyar Provence-ként, Toszkánaként emlegetik. Én akkor leszek majd elégedett, ha Provence-ban fogják azt mondani, hogy olyan ez a táj, mint a Balaton-felvidék.

Cseh András

CAN ARCHITECTS, KISAPÁTI

építész, a CAN Architects építésziroda társalapítója,
vezető tervezője, a Bazalt Iskola egyik gazdája,
a Közösség-Tér-Település program építész mentora
a Pannon Egyetem Humántudományi
Karának egyetemi docense

**Mi a kötődésed a Balaton-
felvidékhez mint régióhoz,
hogyan kerültél ide, és mi az, amit
élvezel az itt töltött időben?**

Az életem közel felét itt töltöm: a Szent György-hegy keleti oldalán, Kisapáti fölött. Úgy kerültem ide, hogy egy jó barátom, Bence, erdész a környéken. Ő több mint tíz éve érkezett meg a Szent György-hegyre, az első romos házát segítettem felújítani, rajzoltam, terveztem, kicsit építettem is. Sokat voltam ott, és egyre jobban kötődtem a hegyhez. Cserébe néha kölcsönkaptam a házat, nagyon megszerettem itt lenni, és egy idő után úgy éreztem: jó lenne egy saját „sátor” a hegyen. Tudtam, hogy a délkeleti oldal a helyem – a reggeli

nap igen fontos – ,leköltöztem, minden szegletét végigjártam, és meglett a zsebházam. Azért hívom így, mert nem olyan nagy. Legalább 200 éves, az első katonai felmérésen már rajta van. A területen két ház állt, a kisebbet újítottam fel egyelőre, de most ez is elég. Tizenhét négyzetméter, benne minden, több, mint kényelmes sátor. Így lettem egyre többet a hegyen, aztán a CAN Architects megalapítása óta építészként is egyre több Balaton-felvidéki munkánk lett, Almáditól Dörgicsén keresztül Nemesvitáig. Ezek jellemzően prэшázak, vannak nyaralók, kisebb feladatok, de nagyon kedvesek a számomra: jó részük régi ház megmentése, kis bővítése.

ÉPÍTETT KÖRNYEZET

Mániánk tér és tanulás összefüggéseinek feltárása, így vannak Balaton-felvidéki oktatási projektjeink is. Elsősorban a Bazalt Iskolára gondolok, ami a kültéri tanulási helyzeteket és módszertanokat fejlesztő, és a közoktatásba integráló kezdeményezés. A Balaton-felvidéken kilenc iskolával dolgozunk most együtt, országosan még 13-mal. Ezen túl idén a KTT, a Közösség-Tér-Település program helyszíne is Kisapáti lett. (A döntésből én kivonultam, amikor a falu jelentkezett, de nagyon örültem neki, amikor a kollégáim kiválasztották.) Különösen izgalmas kihívás volt, hogy hogyan lehet olyan közösségi tervezést csinálni, ami elsősorban a faluról és a falusi közösségről szól, de beengedi az aktívan tenni vágyó hegyieket is.

Szerinted mi kell ahhoz, hogy valaki egy adott régióba költözzön? Mi az, ami első körben odavonzza az embert, és mitől lehet mindez életképes hosszú távon?

A táj meg az emberek. Az a pár embertárs, akivel lehet együtt dolgozni, beszélgetni és mulatni is. Itt a Szent György-hegy varázslatos, sárkányokat idéző vulkánjából pipáló mesebelisége.

Sokfajta ember érkezik ide, akár csak a Szent-György hegy környékére. Van, aki kevés, van, aki sok időt tölt itt. Szerinted hogyan formálja ez az építéseket, a helyi környezetet?

A Balaton-felvidéken vannak hegyek és völgyek is, amik évszázadok óta lakottak. A Szent György-hegy valószínűleg előbb volt lakott, mint a környékén a települések. Monostorapáti fölött az 1100-as évek elejétől bencések laktak a hegyen – még halastó is volt az almádi monostorban. Ugyanakkor nem az történt, hogy tele lett a hegy, mint nálunk. Mára szinte minden telken van valami illegális. Nem rosszak a szabályozások, de életidegenek és általánosítók, a Balaton-felvidék pedig sok apró egyedi helyzet világa. Ezért azt látom, hogy mindenki a szellemi képességeinek megfelelően épít. És ez egy nagyon-nagyon nehéz terep. Ha egy érzékeny és a tájra figyelő ember kerül oda, akkor finoman alakít és megtalálja azokat, akikkel együttműködve óvja vagy még jobbra teheti a környezetét. Aki kevésbé érzékeny, könnyen a hely és a közösség kihasználása felé fordul, kizárólag kapzsisága és kapcsolatai szabályozzák

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

a természetiből építettbe forduló környezetben a jelenlétét.

Mekkora a felelőssége az építettőknek, és mekkora az építésznek?

Az építésznek könnyebb.

Megbízunk, elvállaljuk legjobb szakmai tudásunknak és a jogszabályoknak megfelelően, és hogyha valamelyik ebből nem kell, akkor elválunk egymástól. Megbízóként nehezebb, mert a minőséget azért a rendszerváltás óta sikerült kikoptatni a magyar értékrendből. A mennyiség lett az egyetlen fokmérő, ahol a szépségre, de még helyi anyagokra is nehéz bármit áldozni. Amikor megkeresnek, sokszor a nyelvem hegyén van a kérdés: az anyagi lehetőségeikből kifacsarható maximális méret hány százalékát áldozná arra, hogy a ház szépen a helyén legyen.

A régió építészetének megítélésekor szerinted mik a legfontosabb szempontok: stílus, anyaghasználat, lépték, forma? Kik lehetnek azok, akik ezt meg tudják határozni?

Szerintem a táj szempontjából a leginkább meghatározó a lépték. Hogy népi vagy kortárs stílus? Én a hagyományos jelzőt jobban szeretem, mert élő. Mint a házak,

amiket tervezünk. Picik, a legtöbb magastetős, van tornácuk, fedett-nyitott terük, ahol kint lehet lenni. A kortárs megfelelője annak, ahogy a nagyanyám használta a házát. Ha valóban tradicionális épületek épülnének, az kárt nem okozna, se vizuálisan, se máshogy. A népieskedő, az rosszabb.

Jó építészeket kéne megbízni – és elég jó építész van. Csak az a baj, hogy ők sokkal többet gondolkodnak, dolgoznak egy hosszú időkre környezetét és használói életét meghatározó épületen, emiatt drágábbak. De ez országos probléma.

Milyen hozzáadott értékeket hozhat a kortárs építészet?

Meg tudja mutatni, hogy a természeti környezetnek gondos gazdaként való kezelésével jelen lehet lenni a 21. században is emberként. Pont a zsúfoltság határán való billegés miatt egyre fontosabb a régi romok, házak, beépített helyek okos felhasználása, amihez kell a kortárs építészet furmányossága. És hát persze magával hoz egy vizuális kultúrát, ami által alakulhat az itt élőkben az élet egy újabb rétegének megismerése.

Hogyan változott az utóbbi 15-20 évben az épített környezet?

ÉPÍTETT KÖRNYEZET

Legjobban az anyagvesztést érzem. Az, hogy valós anyagokból, tehát mondjuk bazaltból megépítünk egy falat, mára alig történik meg. És ez nagy veszteség. Nagyon anyagszerű házak épültek itt korábban. A szabályozásban a helyes lépték mellett azt segíteném, hogy az anyagszerűség valahogy vissza tudjon térni. Én hiszek abban, hogy ez befolyásolja a mentális egészségünket. Tehát, hogy nem mindegy, hogy betonnal kiöntött hungarocell között vagyok látszólagos parasztházban a Balaton-felvidéken, vagy egy valós házban vagyok, ahol mindennek természetes törvényszerűsége van és néha akár vissza kell tapasztani a levált vályogdarabokat.

Az épített környezet és a táj milyen szerepet tölt be az itt élő közösségek életében?

A természet, a táj a köztér. A városi lét során egyre kevesebbet találunk a tájban, míg ezen a környéken azt látom, az emberek egymásnál, idekint találkoznak. Emiatt a településeken a nagy köztérek és nagy-nagy középületek szükségessége számomra megkérdőjeleződik.

Szerinted mit tanulhat egy másik vidék, egy másik régió a Balaton-felvidéktől?

Szerintem az egyik tanulság, hogy az legyen a lényeg, hogy ki mennyit akar tenni a környezetért és a közösségért, és elfelejteni az őslakos–nem őslakos megkülönböztetést. A másik, hogy nem jó, ha hitvallássá válik egy táj, mert ott onnantól abszolút igazságok kezdenek megjelenni, ami életidegen. Ha megelégszünk csendes értékeivel, elismerve másokét is, ezeket az értékeket gondozzuk, miközben tanulunk egymástól, szervesen fejlődhet benne a természeti és az emberi egyaránt.

A white, square chimney with a decorative top, situated on the left side of the roof.

A branch with small white flowers, likely cherry blossoms, extending from the left side of the frame.

A small, rectangular window set within the gable end of the white wall.

Two windows with dark wooden shutters, located on the lower level of the white wall.

25

Dr. Kovács Barnabás

BIOVITIS PINCE, KISAPÁTI

szőlész-borász, szaktanácsadó,
a BioVitis Pince tulajdonosa (Szent György-hegy),
egyetemi adjunktus - Magyar Agrár- és
Élettudományi Egyetem (Keszthely)

Te miért élsz itt?

Nem gondoltam volna korábban, hogy ilyen hamar vissza fogok ide költözni, mert mindig korholtam azért a hozzáállásért az apámat, hogy „a világ legszebb helyén lakom, miért mennék bárhova?”. Én úgy voltam vele, hogy meg kell nézni mindent, aztán mondhatod, hogy ez az egyik legszebb. Én összesen hatszor laktam különböző helyeken Európában és van egy-két hely, amire azt mondom, hogy ott nagyon szívesen élnék, de ha mindenféle érzelmi kötődéstől eltekintek, akkor is ez az egyik legjobb, legélhetőbb része szerintem most Európának. Elsősorban földrajzi, környezeti értelemben értem ezt. Az más kérdés, hogy a közösség dinamikája vagy a szolgáltatások minősége milyen. Ebben az

értelemben könnyen talál az ember jobb helyet, de itt van benne az a fejlődési potenciál, ami sokakat idevonzott az elmúlt években. Sok új mikroközösség van, például itt a Szent György-hegyen is az úgynevezett bebírók közössége az, akik jelenleg a legaktívabbak – és persze ez nem mindig jó. De én úgy látom, hogy most már nem nagy kunszt egy jó kávé, pékterméket kapni itt a környéken, ami klassz. Amellett, hogy szép a környezet, Magyarországon belül kulturális értelemben szerintem ez egy jó gócpont, akár Hamvas Bélát vesszük, akár Eötvös Károlyt, akár a Jókai-villát.

A legtöbbször az él, hogy ez a „magyar Provence”, egy csendes, gazdag vidék, ahol könnyű az élet. Könnyű gazdálkodni vagy

TÁJGAZDÁLKODÁS

vállalkozni, és mindenért messze kell menni, de rekreációra kiváló.

Most már megdöbbenően rövid a szezon, és a nyarat leszámítva elég zárt a közeg. Szeretek az erdő szélén lakni, de egy ponton túl egy adott munkához jól esik egy kis háttérzaj, és nem kizárt, hogy felülök egy vonatra, “felmegyek” Budapestre, és beülök egy kávézóba dolgozni. Aki azt hiszi, hogy “leköltözik” és minden olyan lesz, mint egész nyáron, az nagyot fog csalódni. A lehetőségek beszűkülnek, az emberek nem nagyon mennek ki az utcára. Nekem az hiányzik Olaszországból, hogy az emberek beülnek valahova minden este és kieresztik magukból a dühüket, az örömeiket. Ezt biztos, hogy receptre felírnám egész Magyarországnak.

Szerinted a szőlészet-borászat az egy életforma vagy egy vállalkozási forma?

Mind a kettő. Lehet hobbiból borászkodni, lehet ez egy esztétikai vállalkozás. Sokan divatból borászkodnak, nekik a címke, a póz a lényeg. De vannak olyan családok is, akik évtizedek alatt szépen felépítik a brandjüket, és ezzel együtt a Balaton nevét is emelik regionális szinten.

Még mindig egészen sokan vannak, akik csak szerelemből csinálják. Amikor nem azt nézed meg, hogy mire van igény a piacon, és azt kezded el készíteni, hanem fordítva. Készítesz valamit, aztán megpróbálsz eladni. Ez tipikusan hibás felállás, ha közgazdasági értelemben nézed.

A bornál évente egy lövésed van. Lehet, hogy a szőlőben jó munkát végeztél, de ha a végén a bornál egy dolgot elrontasz, akkor az egész elúszott. A bornak van egy életútja, mint ahogy az embernek is: van egy fejlődési fázis, van egy csúcs, és aztán elkezdi az öregedést. A borászat egy humánus dolog, ami miatt a bor mindig kiemelt szerepet kap az élelmiszerek között. Ebből fakadóan sokan akarják ezen keresztül kifejezni magukat.

Milyen sajátosságai vannak a tájgazdálkodásnak ezen a vidéken?

Ez egy mozaikos kultúrtáj. Ha lenézel a hegyről, akkor látod, hogy sokféle tájhasználat van, szőlők, szántók, legelők, és vannak az árterek, amik a Balaton ökológiai funkcióit látják el. Az a legnagyobb dilemmája ennek a tájhasználati kérdésnek, hogy az összes balatoni panorámás területet beépítjük-e. Az egy meglehetősen

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

jellegzetes jelensége az elmúlt pár évnek, amikor valaki például beköltözik egy szőlőtermelő közösségbe, és azt mondja, hogy márpedig én itt fogok lakni mondjuk digitális nomádként, és utána föllép olyan igényekkel, amik egy lakóövezetnek a részei, miközben ez egy mezőgazdasági terület. És ilyenkor jönnek a feszültségek. De az egy engem sokkal jobban érintő szakmai kérdés, hogy hogyan kéne használni ezeket az agrárterületeket.

Te mit gondolsz erről?

A legfontosabb a tudatos tájékozódás lenne, legyen szó növényvédőszerokról vagy akár a klímaváltozásról. Attól függően, hogy milyen az uralkodó szélirány, jön hozzánk csapadék vagy nem. Ebből fakadóan az összes környezeti elemmel számoló gazdálkodásnak a vízmegőrzésre kellene fókuszálnia. Itt, ahol a talajvíz egyenesen megy bele abba a vízbe, amiből közvetetten isznak és amiben fürdenek emberek, kritikusan fontos, hogy a talajokat ne szennyezzük el. Az egyik ebben a peszticidek kérdése, a másik az erózió megelőzése, különösen a hegyvidéki területeken. Ha nem műveljük annyira erőteljesen a földet, hanem inkább sorköztakaró növényekkel

megtartjuk a tápanyag- és nedvességtartalmát, már jobb a helyzet.

Hogyan változott a tájgazdálkodás az utóbbi 15-20 évben? Mi az, ami eddig történt és milyen irányba fog ez menni?

Egyre kevesebben élünk magyarok ebben az országban, és mégis egyre több új ház épül jó minőségű termőföldekre. Szerintem ennél otrombább dolog kevés van. Ami még változott, az az, hogy talán kevesebbet legeltetnek pásztorok, viszont nőtt a szarvasmarha-állomány. Valószínűleg ez a támogatásokkal is összefügg.

A falusi kertekből nagyjából eltűntek a veteményesek, és a helyüket átvette a könnyen nyírható gyeper. Ugyanez igaz a zártkertekre is. A növényzet megválasztása nagyon fontos, mert nem jó irányba mutató folyamat, hogy mindenki mediterrán díszcserjével ülteti be a kertjét csepegtető öntözővel. A BALATORIUM Balatonbarát Kert projektje például pont ebben a témában próbálja ösztönözni, információval ellátni az érintetteket (és mindenki az, akinek van kertje erre).

Mik az esélyei ennek a tájnak? Beszéljél arról, hogy egyre több a beépített terület, megváltozik

TÁJGAZDÁLKODÁS

a Balaton-felvidéki szőlőhegyek képe. Hogyan lehet szerinted ezt kiegyensúlyozni?

A gazdasági válság megtorpanította az ingatlanforgalmat. Az lenne jó, ha azok az emberek, akik helyben laknak, el tudnának érni egy olyan életszínvonalat, hogy már ne csupán egyénileg próbáljanak érvényesülni, és jusson energiájuk arra fókuszálni, hogy hogyan lehet nekünk közösségként jobb. Ez egy általános, nemcsak gazdasági értelemben vett életszínvonal-növekedés. Ha azok a párbeszédetek folytatódna, amik az EKF év(ek)ben elindultak, akkor szerintem épülne egy olyan hely, ahol egyre jobb lakni. Ahol jó közösség van, onnan már a fiatalság sem akar feltétlen a városba rohanni, és lesz, aki még a gazdaságot is átveszi. Ha tudod, hogy a fiadnak fogod átadni a földet, jobban is vigyázol rá. És menő lesz a hegyen egy hétvégi telek kerttel, és lesz, aki följár oda tevékenykedni.

Szerinted mit tanulhat egy másik régió a Balaton-felvidéktől?

A fejlődést sokan a hatékonyságnöveléssel azonosítják, ami szerintem helytelen. Az, hogy a természethez fizikailag közeli, nem teljesen urbanizált, de mégis emberi uralom alá hajtott táj vonzza ide az embereket, hatékonyan termel GDP-t a turizmus, az nem jelenti, hogy ez a térség magától értetődően fejlődik. Ha a következő generáció szempontjából aggódnék a klímaváltozás kapcsán valami miatt, akkor az egyik legfontosabb paraméter az, hogy elvesznek olyan életek, amibe az ember ösztönösen vágyik. Ezek olyan tudatalatti felfrissülést és megnyugvást hoznak, ami az emberi szervezetenkből fakad. Ez egy ösztönös dolog, amit minden ember érez: hogy a madárcsicsergés, a levelek mozgása, hullása, a balatoni nádas partján a hullámvás az megnyugtató. Ha ezt tönkretesszük, utána visszaállítani nem lehet.

Török Csaba

2HA SZŐLŐBIRTOK ÉS PINCÉSZET, HEGYMAGAS

borász, közgazdász

Hogyan kötődsz a Balaton-felvidékhez?

Nem volt a környékhez semmilyen kötődésem, csak annyi, hogy a Balaton-felvidékre jártunk lovagolni. Az egyik egyetemi évfolyamtársam apósának a Szent György-hegyen volt birtoka, ott szálltunk meg. Ez a ház nélküli birtok eladóvá vált, én pedig megvettem, és vettem egy szőlőt is, hogy legyen valahol szállásom. Tehát turistaként kerültem erre a vidékre, de ez elég régen volt már, 2002-ben.

Hogy lett belőled borász?

A szőlőművelést megörököltük, az elején csak magunknak csináltunk egy-egy hordó fehér- és vörösborot. Az akkori párom félig olasz volt, tőle kaptam a születésnapomra egy karton Sangiovese oltványt, mert tudta, hogy nem vagyok oda

az itteni választékért. Nem sejtettem, hogy kereskedelmi borászatot fogok építeni, inkább belesodródtam, lépésről lépésre. Elkezdtünk foglalkozni a fajtával, örültünk, hogy a bor mennyire jól sikerült. Nem sikerült jól, de azt hittük. Ez elég lelkesedést adott ahhoz, hogy megpróbáljuk az egész tevékenységet legalizálni, mert az első néhány tőkét még papírok, engedély nélkül ültettük. Tíz évig tartott végül, míg a Sangiovese bekerült a magyar fajtajegyzékbe.

A környéken hogy fogadták a kísérletezést?

Volt némi értetlenség, hogy miért csinálunk mást, mint a szomszédok, egyáltalán miért vörösbor, és ha vörös, akkor miért egy ismeretlen fajta. Volt, aki ott haragudott ezért, pokolba kívánta az egészséget. Ez kihozza az emberből a bizonyítási vágyat. Kialakult bennem

TÁJGAZDÁLKODÁS

egyfajta küldetéstudat, és próbáltam megtanulni, hogy kell igazán bort csinálni. Véletlenül sodródtam össze egy olasz tanácsadóval, aki azóta is jár hozzám évente egyszer. Párhuzamosan Spanyolországból egy ismerősömtől kaptam pici olajfákat. Arra gondoltam, ha az egyik növény megél ezen a helyen, akkor a másíknak is van létjogosultsága, hiszen az eredeti hazájuk klímája hasonló. Az olajfa szerelemprojekt, de segített abban, hogy egyre többet foglalkozzam a szőlővel. Tanulmányoztam a talajt, az éghajlatot, időjárásfigyelő szenzorokat telepítettem, szóval igyekeztem minél pontosabb képet nyerni arról a területről, ahol gazdálkodom. Ezeken a talajokon nagyüzemi gazdálkodást folytattak, ami kizsarolja és tönkreteszi a földet, ezért nem lehet azt mondani, hogy ami most a területen nő, az a normális. A növények immunrendszere sem a legerősebb egy tönkretett talajban.

A szőlészet-borászat számodra vállalkozás vagy életforma?

Egy olyan életforma, aminek működőképes vállalkozásnak kell lennie. Eredeti végzettségem szerint közgazdász vagyok, szóval elég rosszul venné ki magát, ha előbb-utóbb nem állna meg a saját lábán,

amivel foglalkozom. Növényekkel foglalkozni állandó odafigyelést követel, nem lehet a munkát pár hétre félretenni. Emiatt életforma is: szeretni kell, mert csak fizetségért nem csinálja senki.

Milyen erőforrások kellenek ahhoz, hogy valaki elindítson egy ilyen vállalkozást?

Nekem sokat segített, hogy a környék népszerűsége a mélyponton volt, amikor idekerültem. A 2000-es évek elején a Szent György-hegyről úgy gondolkodtak, hogy a Balatontól túl messze van, nem annyira értékes, a borok meg rosszak. Mára eljutottunk oda, hogy ez majdnem teljesen megfordult. Ez a vidék ma nagyon felkapott, ami sokat segít a vállalkozásoknak, mert rengeteg dologra van fizetőképes kereslet. Másrészt viszont egy borászathoz nagyon sok pénz kell, drágák a termelőeszközök, és a megtérülés egyáltalán nem garantált, hiszen egy presztízs terméket állítunk elő, aminek korlátozott a piaca. Senkinek nem javasolnám, hogy az egész vagyonát feltegye egy ilyen kísérletre. Ahhoz, hogy fennmaradjanak a borászatok, a rengeteg kert, szőlő, sajnos sokkal több bort kellene inni, mint most. Csakhogy a borfogyasztás visszaszorulóban

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

van, ez világtendencia, de Magyarországon eleve nem túl jó alapról indult. A magyarok borfogyasztó népnek gondolják magukat, de valójában nem azok, a hétköznapoknak a borivás nem része úgy, mint a mediterrán országokban. Pedig a magyarországi éghajlat adottságai sokkal nagyobb termelési kapacitást tennének lehetővé. Minden falu végén lehet bort termelni gyakorlatilag. Lehet, hogy nem a legkiválóbb bor lesz, nem olyan, mint a Szent György-hegyen, de lehet.

Mennyire működik a helyi borászatok között a tudásmegosztás?

A badacsonyi borvidéken egészen jó kapcsolatban vannak a borászok egymással, legalábbis sokkal jobb az együttműködés, mint amit más borvidékekről hallok. Ennek talán az az oka, hogy egy kicsit más habitussal és más intuíciókkal, érzelmi és tudásbeli alapokkal jöttek ide az emberek. Ha végignézzünk a borászatokon, akkor 80 százalékuk betelepülő, ezért talán több a nyitottság egymás irányába, nincsenek generációk óta megcsontosodott konkurenciák. Ettől még nagyon különböző elképzelések vannak, mindenki teljesen mást csinál. Ez nehézséget is jelent, mert nincs egységes borvidéki arculat.

Miért akartál meghonosítani olyan fajtákat, növényeket, amelyeket nem termesztettek korábban ezen a vidéken?

Azok a kultúrnövények, amelyek körülvesznek bennünket Magyarországon, szinte mind így lettek valaha meghonosítva. A diófa egyáltalán nem magyar, hanem a Közel-Keletről jött, ahogy az őszibarack is. Szerintem már régen megérett arra a helyzet, hogy újabb növényeket hozzunk be, de nagyon sok félével nem akarok próbálkozni, meghagyom másoknak. A szőlőfajták nekem azonnal működtek, az olajfa nagyobb kihívás. A Balaton-felvidéken senki nem kapja fel a fejét arra, hogy egy-egy kertben mandulafák nőnek. Amikor olaszok jönnek hozzám, mindig elcsodálkoznak, mert mandulát ők csak olyan helyre ültetnek, ahol nincs fagy. Nálunk viszont a mandulafákat nem a fagy teszi tönkre, hanem egy baktérium vagy vírus: leszáradnak, széthasadnak, és ugyanez történik a diókkal. Hogy végül milyen növények lennének azok, amelyek gazdasági értelmet is kaphatnak, azt előre nem lehet megjósolni, de gránátalmája is van sok embernek már a környéken, a fűgére sem kapja fel senki a fejét. Ezek egyike sem őshonos magyar.

TÁJGAZDÁLKODÁS

Hogy látod a táj jövőjét, fejlődési tendenciáit?

A legnagyobb kérdés számomra a zártkerti ingatlanok sorsa, mert a kisméretű gyümölcsösök, kertek és szőlők fenntartása szerintem kilátástalan. Az egyik tendencia az, hogy ezekből mind nyaraló lesz. Egy szőlőhegyen a felújításnál is produkálni kell a 80 százalékos szőlőarányt, de a tulajdonost elkezdi idegesíteni a szőlő, és idővel a tiltás ellenére kivágja. És meg is értem, hogy kivágja, mert mit csináljon egy 500 négyzetméteres telekkel? Kinek kell az a szőlő, ami azon megterem? És ki fogja a mostani emberhiány mellett a fizikai munkát elvégezni? Ha rajtam múlna, én az összes kis vityillót ledózerolnám, kivéve ami valóban tájba illő vagy régi, és szépen meg lehet csinálni nyaralónak, kerttel.

Az éghajlatváltozás miatt milyen innovatív megoldások kellenek a jövőben?

Nekem semmi bajom sincs a klímával.

Te jól alkalmazkodsz.

A szőlészetben eleve létezik egy széles fajtaválaszték, és nyilvánvaló, hogy a szárazságtűrő fajtákat preferálni kell. Biztos, hogy át fog alakulni a növényzet, kikopik például a fenyő, ami egyébként egyáltalán nem hagyományos ezen a vidéken, hanem a 20. század elején kezdték telepíteni. Nekem borászként, ha választani kellene, hogy szárazabb és melegebb, vagy hidegebb és nedvesebb legyen az éghajlat, akkor az előbbit választanám. Valószínűleg ez is fog történni, de megértem, hogy ez nem mindenkinek öröm.

Samu Zoltán Tamás

SZENT ANDRÁS REUMAKÓRHÁZ ÉS GYÓGYFÜRDŐ, HÉVÍZ

természetvédelmi mérnök, természet- és környezetvédelmi stratégiai koordinátor

Miért élsz itt, és mi köt a balatoni tájhoz?

Alsópáhokon élek hat éve, előtte a szülőfalumban, Pusztakovácsiban dolgoztam az önkormányzatnál, illetve tanítottam. Természetvédelmi mérnökként elsősorban a táj és a benne élő ember kapcsolata foglalkoztat. Nekem a táj üres az ember nélkül. Belső-Somogyban foglalkoztam állattartással, itt Zalában arra van lehetőségem, hogy gyümölcsöt termesszek és kertészkedjek, így vannak saját termékeim. Nem volt könnyű feladni az állattartást, de nyitottam más irányba, és rájöttem, hogy ezen a vidéken is közel tudok kerülni a természethez. Akármennyire is szomszédos a két megye, a zalai embernek más a tájhasználata, mint a somogyinak. Véleményem szerint, amikor az ember idegenként, gyüttmentként

megérkezik egy közösségbe, annak alapján is megítélik, hogy részt akar-e venni a táj használatában, vagy nem. Halottnak tartom azt a települést, ahol az emberek már nem akarnak a környezetükkel együtt élni. Alsópáhokon is vannak ilyen részek. Vannak olyan pincék, amiket eladtak nyaralónak, mert szép panorámájuk van a Balatonra, és most nyírt zöld gyepek vannak körülöttük, mivel a tulajdonos nem akart gyümölcsösrel vagy szőlővel bajlódni. Én nem így álltam hozzá. Ahogy a szomszédok látták, hogy ez a gazdátlan gyümölcsös kezd ápoltnak lenni, egyre nagyobbat köszöntek, legalábbis azok, akik hozzám hasonlóan gondolkodnak. Nem biztos, hogy óslakosok, lehet, hogy bebírók vagy gyüttmentek ők is, de elkezdtünk egyre többet beszélgetni a kerítés mellett, italos üvegeket cseréltünk, egészen más lett a viszony.

TÁJGAZDÁLKODÁS

A Balaton-felvidéki gazdálkodásról sokaknak romantikus, idilli elképzelései vannak. Szerinted mennyire reális ez a kép?

A Balaton-felvidéknek szerintem most még nem tisztázott a helyzete, nem egyértelmű a jövőképe. Az elmúlt évtizedben több romantikus lelket láttam megérkezni erre a vidékre, és láttam, hogy a nagy nekibuzdulásból hogyan lett csalódás, hiszen egészen más önellátónak lenni 2023-ban, mint ahogy mondjuk az én nagyszüleim tették ezt 40 éve vidéken. A legtöbb községből nagyon hiányoznak azok az emberek, akik nem nyaralónak szeretnék használni a falut, hanem élni szeretnének benne. Nagy probléma a külső területek kérdése, mivel ennek a tájnak a hagyományos használata elsősorban a legeltetés volt.

Milyen sajátosságai vannak a tájgazdálkodásnak a Balaton-felvidéken?

Elsősorban talán a legeltetés lenne a lényeg. Megdöbbenek, amikor az északi parton, Zánka, Tihany környékén látok szántóként használt területeket, ahol a talaj tele van fehér kővel, ami széttöri a gépet. Ezt a területet szerintem ostobaság felszántani, mert

inkább legelőként kellene használni. A növényzet borítottsága, az élőhely adottsága és a természetvédelmi kezelés szempontjából is a legeltetés jelentené a megfelelő tájhasználatot.

Szerinted mi kellene ahhoz, hogy a legeltetés újra jobban elterjedjen?

Tudomásul kell venni, hogy a juhászat kőkemény, 365 napos, 24 órás, és bizony néha nagyon-nagyon kellemetlen állatgondozási és ápolási folyamatokkal járó tevékenység. De ez szerencsére nem mindenkit rettent el, sok fiatal látok itt Nyugat-Zalában, de még a Balaton-felvidéken is, akik komolyan belevágnak a gazdálkodásba. Az egyik legfontosabb elv természetesen, hogy akkor érdemes valamit csinálni, ha annak anyagi haszna is van. El kellene jutni odáig, hogy ne Olaszországba menjen ki a bányász- meg a marhahús, hanem maradjon itthon. A normális, tiszta körülmények között kezelt húst el lehessen adni jó áron, a lehető legkevesebb bürokráciával. Enélkül nem lesz legeltetés, nem lesz tájhasználat, és maradnak az özönnövényekkel borított, rosszabb esetben cserjésedett domboldalak. Másrészt nagyon-nagyon fontos lenne az emberekkel

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

megértetni, hogy az extenzív, legeltető állattartásban tartott állat húsnál nincs egészségesebb. Többet ér, mint a Hollandiában vagy Spanyolországban természet, földet soha nem látott saláta.

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság legeltetési tevékenységéről mit gondolsz?

Amikor körbekerítünk egy területet, hogy ott majd megmaradnak a védett növényeink, nem biztos, hogy mindig van értelme, a gyakorlatban nem válik be minden esetben. Véleményem szerint a legeltetés az egyik leghasznosabb tájhasználati forma természetvédelmi szempontból. Nem véletlen, hogy az igazán értékes gyepterületeket országszerte mindenhol legeltetéssel próbálják karbantartani a kezelők.

Magyarország annyira fertőzött özönnövényekkel, hogy már egy- vagy kétéves felhagyás után megindul a cserjésedés, és az ott található védett növényfajok nagyon hamar elveszítik az élőhelyüket. Megváltozik a teljes tájkép, idővel erdősül a terület, de a termőhelyi adottságok miatt nem biztos, hogy ez egy jó erdő lesz számunkra. Valószínűleg régebben sem a legjobb erdőket vágták ki, hogy bővítsék a legelőterületeket.

Abban az időben még nem volt tele minden bálványfával és akáccal, mint most. A jobb minőségű erdők maradhattak meg, hiszen az erdei legeltetésnek, a makkoltatásnak nagy hagyománya volt a Balaton-felvidéken is.

Az idegenhonos özönfajokkal frissen cserjésedett foltok a szomszédos őshonos erdőkre is veszélyt jelentenek ökológiai szempontból. A nemzeti park legeltetési tevékenysége azonban önmagában nagyon-nagyon kevés ahhoz, hogy ezt a folyamatot megállítsa. Hozzáteszem: a felhagyott szőlőknél ugyanez játszódik le, nagy örömmel látom, hogy a Balaton-felvidéken járva sok elhagyott szőlőnek újra gazdája van. Lehet, hogy ez most éppen a bor marketingjének, trendiségének köszönhető, de a lényeg, hogy szépen használt, gondozott területek vannak.

A klímaváltozás nem teszi egyre nehezebbé az általad ideálisnak tartott, legeltetési tájhasználatot? Egyre több a száraz év, amikor már nyár elején kiégnek a mezők, nem lehet legeltetni...

Azt tudom elmondani, amit láttam a gazdálkodóktól gyermekkoromban. Mindig annyi állatot tartottak, amennyinek tudtak enni adni. Régen is voltak száraz évek, égető

TÁJGAZDÁLKODÁS

nyarak, most ez halmozottan hátrányosan érint bennünket. Biztos, hogy egészen másként kell a víz-visszatartásról gondoskodni egy legelőn, de legalább olyan lényeges, hogy rugalmasnak kell lenni, és – tetszik, nem tetszik – el kell engedni az állatállománynak egy bizonyos százalékát a rosszabb években. Lenne a magyar üzletekben helye ezeknek a húsoknak, illetve készítményeknek, ha ilyen kényszerbe kerülnének a gazdák. De hangsúlyozom: összességében a táji adottságok a mainál sokkal nagyobb léptékű legeltetési állattartást tennének lehetővé. Hihetetlenül kevés marhahúst eszünk, birkából még kevesebbet. Kétfajta ember létezik, akit én ismerek: a java része imádja a birkapörköltet, a másik része nem szereti, mert bűdös, faggyús stb. Aki viszont imádja, és megkérdezem tőle, hogy hányszor eszel egy évben birkapörköltet, mindig azt válaszolja, hogy szinte soha. Mert nincs birkahús? Hova tűnt?

Egyéni szinten mit lehet tenni azért, hogy a tájhasználat a természetnek kedvezőbb módon alakuljon?

Szerintem az igazi kérdés az, hogy az egyén mit szeretne abban a tájban: lakni, pihenni, ott lenni, vagy nagybetűvel élni. Ha nagybetűvel élni szeretne, akkor viszont a fűnyírót néha be kell tenni a sarokba, és olyan szerszámokat kell elővenni, amelyeknek fanyele van. És el kell kezdeni dolgozni a tájban. Mindenkinek a saját tudása, lehetősége, kedve és adottságai szerint. De ez a táj nem tartható meg anélkül, hogy az embereknek ne legyen földes és sáros a keze.

Kádár Ildikó és Horváth Tamás

PARÓKIA COWORKING, KÁPTALANTÓTI

a Parókia Coworking tulajdonosai; Ildikó szupervizor;
Tamás szociológus, oktatásfejlesztési szakértő

Ti hogyan kerültetek a Balaton-felvidékre?

HT: 2006-ban vettünk Káptalantó-
tiban egy házat. Budapesten éltünk,
de elég sokat jártunk le, aztán jött
a covid. Egyszer csak azt vettük
észre azon a nyáron augusztus-
ban, hogy nem látjuk magunk előtt
azt a szeptemberi napot, amikor
összecuccolunk és visszamegyünk
Budapestre. Közben lett egy kisfi-
unk, akinek ez a tágasabb, vidéki
élettér sokkal jobban megfelel.
Úgy döntöttünk, hogy itt mara-
dunk. Nagyon szeretem, hogy itt
lehetőség van spontán találko-
zásokra akár a hétköznapokon is.
Amikor egyszer csak összefutunk,
és kikerekedik belőle egy estébe

nyúló beszélgetés. Egy nagyvá-
rosban ilyen nincs, ez a hétköznapi
spontaneitás csak itt élhető meg.

KI: Én a tereket szeretem itt, meg
a levegőt. Van hely sok mindenre,
van hely találkozni. Ez az, ami
hiányzott Budapesten, vagy talán
nem is tudtuk, hogy hiányzik, de
mégis nagyon jó megélni.

Milyen erőforrások kellene ahhoz, hogy itt egy vállalkozás fenntart- ható módon működni tudjon?

KI: Még nem vagyunk egyévesek,
úgyhogy a fenntarthatóságról csak
elképzeléseink vannak.

HT: Ugyanakkor személyes tapasztalataink és mások tapasztalatai alapján, ha valaki ideköltözik, és

VÁLLALKOZÓSZELLEM

túléli az első két telet, akkor már itt fog maradni. A vállalkozásokra lefordítva, ha valaki azt gondolja, hogy itt nagyon gyorsan sikert érhet el, az tévúton jár. Nagyon kell arra figyelni, hogy mire van igény, és számolni kell azzal, hogy a balatoni szezon egyáltalán nem 365 napos. Bármennyire is vannak erre erőfeszítések, szerintem ez az ügy semmit nem lépett előre.

A coviddal sem?

HT: Nem nagyon. Jóval többen vannak, akik itt laknak, de ha megnézem a vonatmenetrendet, augusztus 31-én töredékre esnek vissza a járatok. A vendéglátósok többsége is lehúzza a rolót augusztus 20-án, amikor bejön a rossz idő. Alapvetően itt még mindig a turizmus köré épülő dolgok az életképesek vállalkozási szempontból. Lehet egy pékség, lehet egy közösségi iroda, lehet sok minden, tehát nem feltétlenül csak szállásra, vendéglátásra gondolok.

Ti például a közösségi irodával, ami tipikusan egy nagyvárosi szolgáltatás, milyen célcsoportot céloztatok meg?

HT: Egyrészt azokat, akik kétlakiak, de inkább itt vannak többet. Ők jelen vannak egész évben, és

szükségük van (szerintünk) arra, hogy egy ködös, nyirkos, novemberi napon emberek közé tudjanak menni a home office-ból. De ők nincsenek túl sokan, mondjuk százan lehetnek a környéken. Mellettük várjuk azokat is, akik május és szeptember között megjelennek, mert nyaralójuk van, és lejönnek egy-két hétre pihenni. És vannak a digitális nomádok, akik akár egy hónapot is itt töltenek, dolgoznak, élnek és nyaralnak egyszerre, legyenek akár külföldiek, akár belföldiek. Erre a három célcsoportra építünk, és nyilván a nyaralósok – helyben így szokták mondani – vannak a legnagyobb létszámban.

Olyanok járnak hozzátok, akik korábban is tudták, hogy mi az a coworking iroda?

HT: A döntő többség tudta, mi az a coworking iroda, járt már hasonló helyen, és örült, hogy mostantól itt is van. Szerintem majd most fognak jönni azok, akiknek ez újdonság, és rájönnek, hogy van értelme. Itt emberek vannak, télen be van fűtve... egy présházban ez nem olyan egyszerű, meg az internet sem feltétlenül. Jelenleg (nyáron) elsősorban informatikusok vannak: a család itt nyaral, ők pedig átjönnek dolgozni.

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

A keddi közösségi kávézást miért indítottátok el?

KI: Az elején jött egy ötlet, hogy milyen jó lenne, ha lenne a héten egy sütizős reggelünk. Tavasszal találkoztunk egy falubeli lánnyal, aki sültöt sütiket és akkor úgy gondoltuk, hogy vele végre meg lehetne csinálni a keddi kávézót. Egyszerűen csak üljünk ide ki a teraszra, találkozzunk, beszélgessünk. Az elején nagyon vegyes társaság jött össze, voltak a Szent György-hegyről is, a faluból is. Mi is itt voltunk. A lány is mindig beült, beszélgetett ő is, és egyszer csak azt vettük észre, hogy visszajárnak az emberek. Volt olyan, amikor szakadó esőben bent nyomorogtunk, de akkor is jöttek.

HT: De azért azt is hozzá kell tenni, hogy nagy hullámok voltak az iroda látogatottságában. Márciusban mindenki azt mondta, ó, hát tavasszal szétszedik ezt a helyet. Jött az április, és még kevesebben voltak, mint januárban. Tényleg volt olyan nap, hogy nem volt senki. És akkor ezen tanakodtunk, hogy mit csináljunk, hogyan nyújtsunk valami pluszt. Így jött az, hogy csináljunk egy héten egyszer egy ilyet. De ez is hullámszik, mert főleg május-júniusban működött.

Szerintetek mennyire reális az a kép, ami a Balaton-felvidéki vállalkozói létről az emberekben él?

HT: A Balaton-felvidékről eleve van egy kicsit mediterrán kép az emberekben, hogy itt mindenki happy. És akkor itt nyilván vállalkozni is happy. És hát a valóság ezzel szemben az, hogy rettenetesen nehéz. Mi tényleg nagyon mikroszinten vagyunk, hiszen egy félállású alkalmazottunk van, de azok a vállalkozók, akiknek három-négy alkalmazottjuk van, folyton a munkaerőhiányról panaszkodnak. Egyszerűen nem lehet embert találni.

Mennyire van meg a helyi vállalkozásokban az innovációs készség?

HT: Ennek több fokozata van, az elején már az is hatalmas innováció volt, hogy a helyiek elkezdtek parkolókat nyitni.

KI: A szántóföldön.

HT: Nekem is ezt ajánlották, hogy itt van az üres terület, miért nem nyitok egy parkolót. Ez az egybites innováció. A kettő bites a zimmer frei. Efölött van egy nagy ugrás, jönnek a pékek, a minőségi gasztró-vonal, a borászok. Vagy ez a közösségi iroda, ami szerintem még egy fokozattal túl van ezen, mert formabontó, vagy legalábbis újszerű, és ebből a szempontból

VÁLLALKOZÓSZELLEM

innovatív. Amik kezdetben innovatív vállalkozások voltak, azokat nagyon sok más helyen is megvalósították. Kézműves pékség meg Kő fagyí?, meg mezítlábas játszótér lassan minden faluban van. Ettől ezek még jó és cucci dolgok, de elég sok a koppintás.

Milyen szerepet játszik az iroda a falu életében?

HT: Itt, Káptalantótiban van egy csomó hozzánk hasonló életkorú, felfogású ember, akik ma már tulajdonképpen a barátainknak tekinthetők, de korábban nem is tudtunk egymásról. Mindenki csinálta a saját kertjét, nem találkoztunk. Ez teljesen megváltozott. Most már a helyi nénik is azt mondják, hogy milyen összetartó társaság kezd itt lenni.

KI: Tényleg nagyon vicces, igen. Mi lettünk itt a mag.

HT: Azért nem találkoztunk korábban, mert fizikailag nem volt a községben egy nyitva tartó hely. Pedig van egy kultúrház velünk szemben, meg egy közösségi ház, de életemben nem voltam még abban a közösségben, nemcsak én, hanem a falu nagy része sem szerintem. De ehhez kellett az is, hogy jelen legyünk novemberben meg februárban. Nyáron sokkal kevesebb a találkozás, aminek nyilván

praktikus okai vannak, mert mindenkihez jönnek a vendégek meg a szállóvendégek. Van egy sajátos ciklikussága a dolognak.

Hosszú távon szerintetek mitől lehet életképes az, hogy valaki ideköltözzön?

HT: Nagyon sok függ a munkalehetőségektől. A mi történetünkben az az új, hogy annak, hogy hol laksz és annak, hogy hol dolgozol, már nincs akkora jelentősége, nem kell, hogy a kettő egybeessen. Ha többen vagyunk hasonló cipőben, és elkezdjük egymás társaságát keresni, akkor egyből élhetőbbé válik az ottlét. Szerintem a vállalkozások életképessége szempontjából lényeges, hogy legyenek önazonosak. Mi abból indultunk ki, hogy itt van ez a hely, egy volt plébániaépület a falu közepén, óriási kerttel. Ha mondjuk rendezvényközpontot csináltunk volna, az egyrészt magunkkal sem azonos, másrészt a helynek is más a karaktere. Azt akartuk, hogy maradjon a ház csendes és otthonos, mert igazából ezért szeretjük. Meg aki ide jár, szerintem az is ezért szereti. Ez a legfontosabb: hogy olyat ne csinálj, ami nem te vagy.

Dobosi Győző

DOBOSI BIRTOKKÖZPONT, SZENTANTALFA

borász, a Dobosi Birtokközpont vezetője

Te miért élsz itt, és mi az, amit élvezel a mindennapokban és a helyhez kötődik?

Egyszerű: ide születünk. Szerintem ez amennyire adott, annyira kihívás is, mert az ember sokszor sokkal nehezebben tudja értékelni azt, amibe beleszületett. Fiatalon az ember lázad minden megszokás ellen, de utána egyértelműen letisztult, hogy nekem itt a helyem, itt a szakmám, és nemcsak azért, mert ezt csinálják a szüleim, és az őseim itt laktak több száz éve, hanem azért is, mert megértettem ennek a szépségét. Nyáron pezsgés van, télen csend. A borász közösségben sokszor találkozunk magánemberként, ugyanazokra a rendezvényekre járunk, közös táborokba visszük a gyerekeinket. Külön öröm a természet közelsége, öt perc sétával kint vagyunk a természetben, és nem az épített környezetet nézzük.

Szerinted mennyire reális az a kép, amit a Balaton-felvidéki vállalkozói létről a legtöbben gondolnak?

Akik idejönnek, meglepődnek, hogy milyen nyugis ez a vidék, és azt gondolják, hogy itt nem is lehet idegesnek lenni. Ez visszaigazolás nekünk, hogy jól véghezvük a dolgunkat, mert tényleg ezt az élményt akarjuk kínálni. De rengeteg meló, hogy az egész működjön. A vendégnek ezt nem feltétlen kell látni. Ez olyan, mint az étterem, ahol nem gondolsz arra, hogy a konyhában hány fok van, és te vagy ma a kétszázadik ember, hanem leülsz, és élvezed az ételt.

Szerinted milyen sajátosságai vannak a vállalkozói létnek a Balaton-felvidéken?

Azok, akik közvetlen a Balatonpartra jönnek, teljesen más közönység, mint akik akár csak öt perc

autóútra eltávolodnak a tótól. Itt egy kicsit más a légkör, nem a nyüzsgés van a középpontban, hanem a természetszeretet. Mi a vendéglátásban is erre építünk, látjuk az emberekben az igényt, hogy lehet akár milyen kényelmes a városi élet, vágyanak a természetbe.

A szőlő mit jelent számodra?

A szőlő ezen a vidéken megkerülhetetlen. Nem lehet érzelemmentesen elmenni a szép szőlősorok mellett, akkor sem, ha valaki nem ezzel foglalkozik, sőt talán akkor még kevésbé. Az összes Nivegy-völgyi falu címerében van szőlőhöz kapcsolódó eszköz, valószínű, hogy ez több száz éve az itt élők életének fontos részét jelenti. Nem tudom, mennyire pontosak a régi feljegyzések, de ma elvileg több szőlőterület van a Nivegy-völgyben, mint régen. Mi azon kevesek közé tartozunk, akik elfogadják, hogy vannak nyaralók meg medence a hegyen, de emellett azért azt tudjuk mondani, hogy a 200 évvel ezelőtti állapothoz képest még több szőlő van. Csak ne boruljon fel az egyensúly, a hegy maradjon szőlőhegy...

Szőlészet és borászat terén milyen lépések kellenek szerinted a fenntarthatósághoz?

Gépesíteni kell, az biztos. Szőlőmunkában én egyszerűen nem látok tizenöt évvel előre. Nincs utánpótlás a mezőgazdasági munkában, de ezért felelősnek tartom magunkat is, meg az oktatási rendszert is. Vannak a divatos munkahelyek, és a fiatalok nem tudják, hogy mit akarnak valójában csinálni. Előfordulhat, hogy majd 40 évesen két diplomával rájönnek, hogy igazából a természetben szeretnének dolgozni, csak erről a lehetőségről nem beszélt nekik senki. A másik fontos kérdés a klímaváltság. Egyelőre olyan szőlőfajtákat telepítettünk, amik jó savas borokat hoznak, de már gondolkodunk házassításokban is. A vízzel még nem küszködünk annyira. Van egy jól bevált módszerünk, amit régen is csináltak a szőlőben a földművesek. Megműveljük a sorokot, hogy mindig frissen legyen hantolva, a mélyebb rétegekből feljövő víz ne párologjon el, hanem a felső réteg lezárja, és bent tartsa a gyökérzónában. Tavaly két száraz év után egy harmadik elképesztően száraz évben is normál mennyiséget tudtunk szüretelni. Ezekre jobban oda kell figyelni, de én nem látom a helyzetet nagyon sötétben.

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

Nem kell még a Balaton-felvidéken olajfákat vagy mediterrán gyümölcsöket ültetni. Kell változtatni, de szépen, óvatosan hozzá tudjuk ezt igazítani a természethez.

Szerinted milyen tulajdonságok, szemlélet kell ahhoz, hogy valaki ezen a vidéken sikeres mezőgazdasági vállalkozó legyen?

Akik elzárkóznak az újítástól, meg az összefogástól, azok biztos nem. Nem hiszek abban, hogy a nagy hal eszi meg a kicsit, inkább azt gondolom, hogy akik nem részei aktívan valamilyen szervezetnek, azok lesznek az első lemorzsolódó borászatok a környéken, mert hiányzik belőlük a nyitottság. A közösségben van infócsere, egyből látjuk a problémákat, a veszélyeket, előbb tudunk reagálni. A bormarketinget se lehet egy-két cégre építeni. Ha nincs sok borászati, és nincs sok minőségi bor, akkor nem tudunk építkezni. Itt nem cél, hogy mi egyedül legyünk jobbak mindenki másnál, hanem az a lényeg, hogy együtt legyünk jók, és ne két napra jöjjenek ide a vendégek, hanem négy napra, és menjenek el másokhoz is, ahogy az ő vendége is el fog hozzám jönni.

Van előzménye az ilyen összefogáson alapuló együttműködésnek?

A generációnkban vannak jó páran, akikkel egymásra találtunk, és láttuk azt, hogy már viszonylag rövid távon is van előnye az összefogásnak. Az előttünk járó nemzedékek itt a Balaton-felvidéken még kalákában építették a házukat, közösen művelték a szőlőt. Alapszinten mindig volt nyitottság, bizalom egymás felé, aminek kölcsönösen tudták élvezni az előnyét, és szerintem ezt mi is hordozzuk.

Nálatok, hogy áll a biotermelés? Sokszor előfordul, hogy valaki belevág nagy reményekkel, csinálja pár évig és utána mégis visszatér a korábbi termelési módszerekhez.

Minket az első pár év meggyőzött, hogy ez környezetileg előnyös, és a veszélyei nem akkorák, mint ahogy a növényvédőszer-gyártó cégek állítják. Az első időszakban nem mindennek értettük a tudományos okát, de idővel kitapasztaltuk a dolgokat. Az elején a biotermelés az értékesítésben még hátrányt is jelentett, mert 2005 táján az emberek nem tudták, mit takar. Inkább tartottak tőle, hogy ez valami nyugati hülyeség, vagy marketingfogás. Úgyhogy kezdettől fogva nem erre építettünk, nem ezzel adtuk el magunkat, a borainkon sincs ez az üzenet

VÁLLALKOZÓSZELLEM

a legnagyobb betűvel kiírva. A biotermelőnek kell a tapasztalatszerzéshez tíz év, mert annyi idő alatt azért előfordul, hogy nem kegyes a természet, a vásárlói hidegzuhanyokat is begyűjti, tehát ha valaki ezt kibírja, akkor már kitart mellette. Szerintem az összes borászat soha nem fog átállni biora, de van már annyi tapasztalat, hogy a természetes művelés fenntartható, és bizonyos értelemben sokkal kiszámíthatóbb. Az idei évben például olyan brutálisan magas páratartalom van, és ez annyira kedvez a különböző gombás betegségeknek, hogy mindenki küzd a növényvédelemmel, és senkinek sincs olyan csoda permet-szere, ami a problémát megoldaná.

Szerinted mi kell ahhoz, hogy valaki egy vidéki régióba költözzön, mitől lehet ez vonzó?

Leginkább attól, hogy milyen közösségek vannak, milyen az iskola, milyen az óvoda, hogy családi szinten jól működik. Az élhetőség fontos része, hogy legyen munka, de adott esetben vállalni kell azt, hogy az ember nem keres annyi pénzt, mint külföldön, cserébe van egy nyugodt élete. Itt, a völgyben a lakhatás a legnehezebb kérdés manapság az ingatlanárak miatt.

Hogyan lehet kihasználni azokat a táji adottságokat, amelyek az országban sok helyen máshol is megvannak?

Ehhez kellene a külső vállalkozók, hogy befektessenek a térségben, és meggyőzzék az ott élőket, hogy nem elmenekülni kell onnan. A Balaton-felvidéken mi ezen a folyamaton végigmentünk. Emlékszem, hogy régen Monoszlóra jártunk át idős embereket látogatni, és arra gondoltunk, hogy ki akarna Monoszlóra költözni? Egy lepusztult zsákfalú. Most meg az egyik leggyönyörűbb a Balaton-felvidéken. Nemrég adta el ott egy ismerősünk 3-4 millió forintért a házikóját, amit fél évvel később az új tulaj 30 millióért adott tovább. Ugyanarról az ingatlanról beszélünk, de annak, aki elköltözött Budapestre, még mindig az a kis koszos, poros falukép élt a fejében. A tudat számít a legtöbbit, minden más utána abból táplálkozhat, de amíg valaki nem hiszi el, hogy egy vidék értéket képvisel, addig nem tud arra építeni.

Molnár Ferenc

CARBON COMPOSITES, PÉCSELY

hajómérnök, a Carbon Composites Kft. alapítója
és ügyvezető igazgatója

Miért élsz itt? Mi az, amit élvezel a mindennapokban, és ehhez a helyhez kötődik?

Nekem korai éveimben megadatott az, hogy nagyon szép részein laktam Európának. Lengyelországban jártam egyetemre, utána kerültem a balatonfüredi hajógyárba, majd kutatómérnöki megbízást kaptam Ausztriában, az Alpok egy varázslatos völgyében. Amikor 8 év távollét után 1992-ben hazajöttünk, mindenki csodálkozott, hogy ilyen lehetőséget önként feladtunk. Korábbi cégem segítségével megalapítottuk a Carbon Composites Kft.-t. Azt gondoltam, hogy meg tudom valósítani itthon, amit Ausztriában láttam a festői völgyekben. A hagyományos alpesi gazdálkodás mellett high-tech üzemek létesültek, mögöttük mives, komoly szakmaisággal. Miért ne lehetne ezt a Balaton-felvidéken is

megcsinálni? Hittem abban, hogy bőven lesz szakképzett munkaerő. Ám a bővülésnek már a kezdeti időszakban is a hiányzó munkaerő volt a legnagyobb korlátja. A munkára fogható fiatalok a jobb megélhetés reményében a környező városokba költöztek, vagy külföldre távoztak.

Milyen egyéb sajátosságai vannak a vállalkozói létnek itt a Balaton-felvidéken?

A napjainkat bearanyozza, hogy elképesztően szép környezetben élünk. Ez óriási vonzerő annak, aki erre fogékony. Akik nagyvárosban nőttek fel, és a vidéki élet egy-egy kirándulás alkalmával táruul eléjük, nem értik, mit jelent számunkra a Balaton közelsége, a Bakony festői völgyeinek látványa és a szabadidő számtalan eltöltésének lehetősége.

VÁLLALKOZÓSZELLEM

Tudsz egy kicsit mesélni a Carbon Composites-ról? Mennyire jellemzőek még ezen a környéken a hasonló high-tech, magas hozzáadott értékű ipari vállalkozások? Különösen, hogy ebben az esetben családi vállalkozásról van szó.

A Carbon Composites Kft. fennállása óta többször kényszerült profilváltásra. Kezdetben sporteszközöket gyártottunk, majd személyautó-, autóbusz- és a végén teherautó-alkatrészek gyártását végeztük. 2021-ben vasúti járművek műanyag elemeinek gyártását kezdtük meg. A fiammal sikerült egy orosz-egyiptomi-magyar kooperációban készülő vasúti programban szerepet kapnunk, ami a magyar vasútépítésben az évszázad legnagyobb megbízása. A feladat korábbi munkáinkhoz képest nagy kihívásnak számít, hiszen a vasúti normák lényegesen szigorúbbak, mint az országúti járművek előírásai. Az elmúlt idő folyamatos fejlesztéssel, kísérletezéssel és a sorozatgyártás elindításával telt. Ezzel egyidőben a generációváltás is időszerűvé vált. Magyarországon ennek még nincsen kialakult szokásrendje. Ugyanez tőlünk nyugatra már a harmadik-negyedik generációnál tart. Idehaza

szerencsésnek mondhatók azok a cégek, ahol sikerül családi egyezséggel, motivációval megoldani. Mi tudatosan készítettük a gyerekeket arra, hogy a cég továbbvitele az ő feladatuk lesz. A legjobb képzést kapták és az egyetem után hosszú gyakorlóévek következtek idegen cégeknél, távoli országokban. Így a döntésük, hogy hazatérnek, nem kényszer, hanem saját elhatározásból fakad.

A high-tech cégek elterjedése a környékünkön nem jellemző. A korábbi nagyvállalatok felbomlása a rendszerváltáskor nem alakult szerencsésen. Az ott dolgozó szakemberek, vezetők nem kaptak esélyt arra, hogy kisebb egységeket önállóan működtessenek tovább. A külföldi befektetők főként piacot vásároltak, ezért gyakori volt a korábbi nagyvállalatok teljes profilváltása. Önálló gyártásaik megszűntek és az anyavállalatok olcsó beszállítóivá váltak.

Akkor a környéken teljesen egyedüláll ez a vállalkozás?

A Balaton-felvidék adottságai nem kedveznek az ipar megtelepülésének. Hagyományosan szőlőművelés, szántás és erdőművelés jellemző a tájra. Az idegenforgalom fokozatosan elszívta a mezőgazdaságban dolgozók tömegeit

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

és kevés szakember maradt, akik ipari üzemekben keresték a boldogulásukat.

És mi a szerepe a tájnak a vállalkozásod életében?

A táj a mindennapjaink kerete. Az, hogy milyen mentális állapotban vagy, és hogyan reagálsz a kritikus helyzetekre, abban a tájnak óriási szerepe van. Előfordult, hogy egy elégedetlen partnerem méltatlan, vagy nem teljesen igazságos szemrehányást tett valamelyik szállítással kapcsolatban. Miután letettem a telefont, kimentem a szőlőhegyre. Kevés idő kellett ahhoz, hogy elfelejtsem a bosszúságot. Megkóstoltam a boraimat, végigjártam a szőlősorokat és én voltam a világ legbékésebb embere. Akkor rájöttem arra, hogy engem ez a táj elvarázsol.

Hogyan kötődhet ehhez egy vállalkozás?

A Carbon Composites kezdetben Fűzfőgyártelepen működött. Két év elteltével kerestünk új telephelyet és azt Pécsely-Klárapusztán találtuk meg. Ugyanebben az időben zajlottak a kárpótlások és mi, élve a lehetőséggel, megpróbáltuk Klárapuszta környezetét megvásárolni.

Sikerült egy olyan 300 hektáros gazdaságot létrehozunk, ahol szántóföldi növénytermesztéssel és állattartással is foglalkozunk. Az évek során ez önálló gazdasági ággá vált, és mostanra képes önmagát eltartani. A klárapusztai történelmi épületek felújítása és a szőlőhegyi pincék rendbetétele az elmúlt évek során megtörtént. Igyekeztünk régi formájukat a helyi építészeti stílusnak megfelelően helyreállítani.

Nekem Ausztriában nagyon tetszett, hogy az idilli alpesi tájban is elférnek az ipari üzemek. A működő ipari üzem képes a nyereségének egy részét ráfordítani a tájapolásra, tájrendbetételre, utakra, patakokra. Ez egy örökös feladat, de kialakulhat egy csodálatos egyensúly.

Van valamilyen szerepe a vállalkozás életében az épített örökségnek?

Idővel megszerettem az építkezést. Az elmúlt évek alatt olyan szakembereket ismertem meg, akik lelkiismeretesen és precízen végezték a felújításokat. Ha látok egy romos épületet, arra gondolok, hogy ha ennek az épületnek jó gazdája lenne, akkor ismét régi pompájában tudna díszlelni. Ezért elhatároztam, hogy azokat az

VÁLLALKOZÓSZELLEM

épületeket, pincéket, amik a területeimen vannak, egyenként felújítom, és igyekszem nekik funkciót és nevet adni. A cél az, hogy egy darabka épített örökséget úgy hozzunk helyre, hogy az emberek még ötven év múlva is azt mondják: ez illik a tájba!

És akkor ezek milyen funkciót tudnak kapni?

A pincék nevei menet közben születnek. Így neveztük el a legöregebb, muzeális pincét „Apai pincének”. Majd jött a „Kulináris pince”, ahol a kemencében és a csikósparhelten remek ételek készülnek. A legújabb pincemelés eredménye a Shiraz ültetvény tetején a „Toszkán pince”. Mint Toszkánában: a felkelő nap elkezd nyalni a domb bal oldalát. A déli nap szinte rározkad a tájra, egyszerűen izzik a levegő, lehet látni, ahogy hullámszik és emelkedik. A lenyugvó nap pedig a domb jobb oldalát simogatja búcsúzóul. Ennek a napban fürdő pincének az a feladata, hogy a környék legjobb vörösborát adja.

Ki lesz sikeres vállalkozó a Balaton-felvidéken?

A siker kulcsa elsősorban a felkészültség, elhivatottság és a rendkívüli szorgalom. Ez egy életforma, ami az egész napodat kitölti.

A kitartáson túl kell a küzdeni akarás. Jó példával kell elöljárni, motiválni. Ha ezt nem tudod csinálni, akkor ne legyél vállalkozó.

A vállalkozásoknak vannak ciklikusan ismétlődő jó és rossz fázisai.

A mezőgazdaságban is vannak jó és rossz évek, ezt el kell fogadni.

Minden állandó mozgásban, változásban van, de nem kell félni a változástól. Minden változás új esélyt, lehetőséget hozhat.

Fábry Szabolcs

IGÁSLÓ KÖZPONT, NAGYVÁZSONY

a Magyar Igásló Ökoturisztikai Élmény- és Látogatóközpont megálmodója, megalapítója, Nagyvázsony polgármestere

Te miért élsz itt? Mi az, amit élvezel a mindennapokban?

Én ide, a Bakonyba születtem, Zircen érettségiztem, de Nagykőrösre is jártam főiskolára. Falra másztak tőlem az évfolyamtársaim, amikor áradoztam a Balaton-felvidékről, vagy mondtam, hogy ez minden idők legjobb helye és én itt fogok lakni, és nem szeretnék innen elköltözni. Szerintem Magyarországnak van egy-két olyan tája, ami viszonylag megőrizte az autentikusságát mind építészetben, mind életformában. Ezek közül, vagy akár a táj sokszínűsége szempontjából a legizgalmasabb mégiscsak a Balaton-felvidék. A kőből való építkezés. A halálra ítélt falvak, amik pont a halálra ítéltségükből fakadóan őrizték meg az eredeti építészetet, amiket a legkevésbé roncsolt szét a kádárkockák világa.

Az a mediterrán hangulat, ami mindezzel párosul, ez a sajátos klíma, meg ez a tagolt birtokszerkezet, kicsi szőlőbirtokok, kicsi ültetvények, kicsi legelők, viszonylag kis szántóföldek, semmi nagyüzemi mezőgazdaság. Úgy alakult, hogy Királyszentistván érintésével Nagyvázsonyban kötöttem ki, tehát végül is nagyjából ott lakhatok, ahol felnőttem, illetve ahol édesanyám dolgozott nagyon sokat.

A mindennapjaidban mi az, amit élvezel és ehhez a tájhoz kötődik?

Ma egy fogatos túrám volt, ahol egy mezei legelőn egy bivalytálás hidegtál várta a vendégeinket, miközben mi itt a vadkörteleigetben leálltunk a lovakkal, és hátul megcsillant a Balaton... Amikor össze tudjuk kapcsolni a tájban való együttlétet, a lovakkal

LÁTOGATÓK

való együttlétet és olyan emberekkel való együttlétet, akik értékelik ezt... és közben olyan gyönyörű tájakat látunk, meg olyan élményekben van részünk, hogy percenként mondják, álljunk meg, mert ekkora csiperkegombát nem láttak még, a másik oldalon meg szedret tudnak szedni. Ez a legjobb, amikor így tölthetem a napomat, és a telefonomon a pihenőkön, megállópontokon még a levelezésem is át tudom nézni.

Szerinted mennyire reális a kép, amit a mindennapokban a Balaton-felvidékről a legtöbben látnak, vagy gondolnak? Szerinted milyen kép él az emberekben?

Ennek a képnek nagyon sok rétege van. Ugye van ez a kép a megfizethetetlen Balatonról, a milliárdosok vitorlásairól és jachtjairól a kikötőben. Van a szabadstrandospalacsintás, van a túlmisztifikált kézműves-családias kép. De megvan itt a retró, a hetvenes-nyolcvanas évekből itt maradt üdülők és nyaralók világa, a vitorlásmintás, kovácsoltvas vagy hegesztett vaskerítéssel. Ezek mind realitások. Tehát ez mind jelen van, és mindennek az ellenkezője is.

Világjárt vendégeim mondták, hogy ilyen már csak Erdélyben

van, hogy megyünk egy köves gerincúton, alattunk a balatoni szőlőültetvények, a Végh-család boraival, a 70 lelkes faluból egy csodát építő testvérpárral, akik a nagy-papa pincéjéből indulva mostanra Közép-Európa legkorszerűbb konyháját üzemeltetik. Emellett bivalyt tenyésztenek és a saját termékeiket kóstoltatják. És miközben itt megyünk ezeken az utakon, baloldalt egy tehéncsorda, jobbra egy birkanyáj legel pásztorokkal. Sokan nem is tudják, hogy a parttól nyolc kilométerre milyen világ tárulkozik fel. És nem kirakat, hanem a valóságban működő gazdálkodás, működő állattartás, működő legeltetés, működő tájhasználat. Egyébként az utolsó szigetek ezek, a Nivegy-völgy és az afeletti rész, a Káli-medence feletti rész, a Dörgicsei-medence és a felette fekvő rész, a Vázsonyi-medence, ezek a területek, amik mára tényleg szigetek. Viszont pont ezért értékesek, és pont ezért zseniális, hogy az itteni önkormányzatok beépítési és telekmegosztási tilalmat rendeltek el.

Mit gondolsz, hogyan változik, milyen irányba kellene mennie a turizmusnak 15-20 év távlatában, vagy akár a közeljövőben?

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

Ha pesszimista vagyok, akkor azt mondom, hogy nem jó a mostani irány. Ha mindenhova be lehet hajtani autóval és le lehet parkolni, az szörnyű, és Európában egyébként példa nélküli. Lengyelországban sem mehetek a nemzeti parkba autóval, le kell tennem az autót a szélén. Két-háromszáz lovasfogat dolgozik csak Zakopanében.

A Balaton-felvidéken, a Káli-medencében nagyon sok helyre be lehet menni autóval. Le van aszfaltozva a Balatoncsicsó és Monoszló közti út. Minek? Ha megnézünk egy francia sípályát, ez ott elképzelhetetlen. Franciaországban nagyon sok helyen lovasszánok vannak, ami semmilyen szempontból nem terheli a környezetet. Ha Magyarországon ez a szemlélet erőt kap, akkor viszont egy iszonyatosan különleges térséget tudunk létrehozni a Balaton-felvidéken. Nagyon el tudnám képzelni a közlekedési infrastruktúrát elektromos buszokkal, esetleg kisvonatokkal, lovaskocsikkal, rásegítő kerékpárokkal. A mozgássérültnek, az időseknek, a kisgyerekeseknek is meg lehet találni az alternatív közlekedési lehetőségeket. Ebbe az irányba kellene elmozdulni, minél kevesebb aszfalt, minél kevesebb autó, minél több gyűjtőparkoló és minél több csendes és szelíd turizmus. Ez világszenzáció lenne.

Döntéshozóként érzed arra az indíttatást, felelősséget, hogy ezt akár regionális szinten elindítsd, vagy valamilyen szinten partnereket keress, hálózatot építs?

Ha kicsit végiggondolja a vállalkozó, akkor jobb, ha ki van véve az autóból a turista, mert többet lát, több időt tölt ott, és többet költ. Én több helyen, több fórumon jeleztem, természetesen politikai felületeken is, hogy ez a téma szerintem külön kormánybiztosért, külön kormányzati feladatért kiállt, és egy nagyon komoly társadalmi párbeszédért.

Van egy ilyen szemlélet, hogy az a jó, hogyha növekedünk. Ez egy tévút. Itt nem növekedni kell, hanem szemléletet váltani. Ezzel nem azt mondom, hogy vissza kell fejlődni, hanem lassulni. És aki több időt szán egy tájra, az több pénzt is hagy ott. Tehát ez a helyi gazdaságnak is sokkal jobb. A tömegturizmust vissza kell fogni, és az ezzel járó motorizációt, meg autóforgalmat mindenképpen. Ez a táj érdeke, mindenkinek az érdeke, és egyébként gazdasági érdek is.

Szerinted mit tanulhatnak más magyarországi régiók a Balaton-felvidéktől?

LÁTOGATÓK

Én eléggé bejártam Magyarországot, sőt a Kárpát-medencét nem egyszer, nem kétszer. Meg a származásomnak köszönhetően nagyon sokféle nyaraltam, és nagyon sokféle kötődésem van a mai napig. Én mindig mondtam a főiskolán, hogy ez a világ legszebb tája. Ezt mai napig tartom, de még nagyon sok értékes hely van az országban: Szatmár, Szamos-mente, Dráva-mente, a beregi rész, a Dunakanyar, a bugaci tanyavilág az erdőkkel, borókásokkal. Amit meg lehet tanulni a Balatontól: legyél büszke arra, hogy ez a te környéked. Ne szégyelld, hogy borsodi vagy szatmári vagy baranyai vagy nógrádi vagy – az ugyanolyan értékes terület. Az az érték, ami ott van. Egy idő után az emberek el fognak menni tényleg autentikus dolgokat keresni, és a magukat elmaradottabbnak gondolt térségek az autentikusságukkal vonzóbbak lesznek. Valahol meg lehet találni az egyensúlyt.

Mit adhat vissza a közösségnek, a településnek az állattartás, a közösségi állattartás, az ehhez kapcsolódó turizmus?

A legfontosabb, sőt, elsődleges feladata éppen a közösségte-remtés – közös munka, közös felelősségvállalás, összetartás. De ugyanilyen fontos a tájfenn-tartás is. A tehenek egy-másfél óra alatt nagyon komolyan rendbe tesznek egy kisebb legelőt. Mióta itt vannak a tehenek meg a lovak, azóta minden évben kétszer annyi fecskénk van, gyakorlatilag folyamatosan jönnek-mennek a fecs-kecsapatok, és ez már a második alom, amit kiköltenek ugyanabból a fészekből. Tehát minden évben kétszer annyi fecskefészek van, mint tavaly, és tíz darab tehenről beszélünk, meg hat darab lóról.

Fülöp Júlia

IDEGENVEZETŐ, BALATONFÜRED

idegenvezető, tanár, turisztikai szakember,
a BalatonGuide tulajdonosa, rendezvényszervező,
Nagyi kertje Teaház és Étterem (Aszófő)

Te miért élsz itt? Meg tudod fogalmazni, hogy miért jó itt élni?

Ez a világ egyik legszebb helye. Balatonfüreden minden van: víz, hegyek, erdők, gyönyörű épületek, történelem és kultúra, és a legfontosabb: a családom is itt van. Számomra, a turizmusban dolgozóként egy kiváló bázis és jó kiindulópont a Balaton-felvidékre, a Bakonyba, a Balaton-régióba. Van munka és fejlődési lehetőség. Minden évszakban sokat nyújt ez a hely, öröm és egyfajta kiváltság itt élni. Egy igazán élhető hely. Kezdő idegenvezetőként európai túrákat vittem, ami igazán változatos volt, mert németeket kísértem Angliába, Skóciába, amerikaiakat a Balkánon, magyarokat zarándokutakon. Családalapítás után az idegenvezetést nem akartam elengedni, még úgy sem, hogy

évtizedek óta tanárként is dolgoztam. Megálmodtam, hogy mi lenne, ha itt Füreden kísérném a vendégeket és nem én utaznék el hozzájuk. Füred mindig is benne volt a városnéző programok kínálatában, igaz, csak 45 perces megállóként. Elindítottam a vállalkozásom, három nyelven hirdettem a sétákat, és ez úgy tűnik, kilenc évvel ezelőtt jó ötlet volt. Ma egy átlag séta 2-3 óra, közel 40 tematikus sétát hirdetek és folyamatosan dolgozom ki az újakat. És amire nem számíthatott senki, hogy még a covidot is sikerült átvészelnem. A Balaton viszonylag hamar újraindított.

Szerinted mennyire reális az a kép a mindennapokban, amit a Balaton-felvidékről, vagy mondjuk a Balaton északi partjáról a legtöbben látnak?

LÁTOGATÓK

Nem teljesen reális, nem látják, hogy mennyi munka van mögötte, nagyon hamar előkerülnek a kritikák: sokat kell várni a kávézóban, nem mosolygott rám a pincér. Közben például a munkaerőnek nincs megoldva a szállása és nincs utánpótlás sem. Folyamatosan küzdünk alapvető hiányosságokkal és a szakmai hozzá nem értéssel. Igazi kihívás minden nap a maximumot nyújtani.

Ami talán még nem nyújt reális képet, az az, hogy rengeteg vendéglátóhely van Balatonfüreden. Én abban vagyok lokálpatrióta, hogy azokat támogatom, akik egész évben itt vannak, és nem azt hangoztatják, hogy télen nem éri meg nyitva lenni és emiatt bezárnak. Mi Aszófőn nem azért vagyunk nyitva egész évben, mert megéri, hanem azért, mert így a helyes. Nemcsak a turistákat szolgáljuk ki, hanem a helyieket, a környékben élőket, akik tudják, számíthatnak ráink. Ugyanez igaz a nálunk dolgozó munkaerőre. Nehezen, de kigazdálkodjuk a téli hónapokat is.

Mit gondolsz, hogy változik itt a turizmus 15-20 év múlva, és hogyan változott az utóbbi 15-20 évben?

Általánosságban elmondható, hogy az elmúlt 15-20 évben teljesen

átalakult a vendégek összetétele. A pályafutásom elején 95 százalékban voltak külföldi vendégeim, nagy részük német volt, és csak pár százalékban vittem magyarokat. Mára ennek az ellentéte látszik, túlnyomó részben magyarokkal dolgozom. De a külföldi turizmus is szép lassan visszajön, egyre több a német, angol nyelvű városnéző csoport, sok a bejárás, szervezik a következő évek ide tartó programjait. Kapcsolataim az utazási irodákkal is megmaradtak, kísérek zárt csoportokat is, de ez mennyiségileg messze nem annyi, mint régen.

Nagyon remélem, hogy a minőségi és fenntartható turizmus felé megyünk el a következő évtizedekben. Nem a vendégek számát kell növelni, ezt már régóta tudjuk, hanem inkább az itt tartózkodás, a költés nagyságát, nem baj, ha nincs minden tele. Ne akarjuk azt, ami mondjuk a 90-es években volt, mert az úgysem lenne jó ennek az amúgy is terhelt területnek. Én emlékszem arra, amikor 5 busszal indultunk el Budapestre a füredi kempingből egynapos programra. Az átélt élmény bizonyára akkor elegendő volt, de ma ez már kevés lenne.

Meggyőződésem, hogy a covid idején kellett volna jól átgondolni a helyzetünket, és akkor előállni

POZÍCIÓK A BALATON-FELVIDÉKRŐL

az új megoldásokkal. Ez nem, vagy csak részben történt meg. Úgy látom, még sokan úsznak az árral, próbálkoznak, van rá példa, hogy megnyit egy hely, de jól! És egy év múlva bezár... Lassan ott tartok, hogy ami nincs legalább egy éve nyitva, oda be se térek.

Szerinted mit tanulhat egy másik vidék a Balaton-felvidéktől? Akár a turizmus vagy látogatómenedzsment, akár élőhely vagy lakóhely szempontjából.

A jó gyakorlatokat lehet innen megismerni és akár át is venni. A saját munkámban látom, hogy a tematikus sétáknak van egy vendégköre, és nekem jó, ha a vendég elmegy egy másik kollégához is hasonló programra. Az lenne a legjobb, ha a Balaton-felvidéken ez több helyen, vagy akár mindenhol elérhető lenne, hiszen annyi érték van, annyi a látnivaló, és az edukációban is sokat adhatnak az idegenvezetők. Ez jól működhetne együtt is. Ma az újturizmus fogalma a fenntarthatóságon kívül épp az együttműködésről, a hálózatosodásról szól. Remélhetőleg ez fog majd itt is működni és dominálni. Azok a szereplők maradnak meg a piacon, akik tényleg minőségit tudnak hosszú távon nyújtani, képesek megújulni, kreatív megoldásokat

találni, együttműködni a helyi szereplőkkel és nem az egyynári próbálkozók, akik a legnagyobb haszonért jönnének. Ennek remélhetőleg már leáldozott.

Ma óriási minőségi fejlődés van a vendéglátásban, itt vannak a Michelin ajánlott éttermek a Balaton környékén, a Balaton-felvidéken is, ami korábban elképzelhetetlen lett volna. Másfelől van egy ellentétes folyamat, sőt mondhatni minőségromlás, közel ugyanolyan áron dolgoznak azok az éttermek, ahol szinte mindent mirelitből készítenek. Helyi termék, extra hozzáadott munka nincs benne – abban reménykedek, hogy ez változni fog. Most már mindenhol drága az étkezés, de minőségben hatalmas lett a különbség. És a régi vágású vendéglátós, – aki tiszteli a vendéget –, sajnos ugyancsak nem általános.

Hogyan tehető fenntarthatóvá, vagy hogy marad fenntartható a turizmus?

A tudás már megvan hozzá, csak meg kell ismerni. A fenntartható turizmus egy több évtizede bevezetett fogalom, aminek hatalmas tudományos háttere van, nagyon sok jó példa van, ötletek, szabályok, tanácsok sokasága. Azt gondolom, hogy működőképes csak akkor

LÁTOGATÓK

lesz, ha szabályozva van, hogy mit csinálhatsz és mit nem csinálhatsz, kezdve a példát mutató nagyokkal. Ma már új fogalom is megjelent, ez az újturizmus, ami annyit jelent, hogy a fenntarthatóságnak a szellemében, de az együttműködések és a hálózatosodás által lehet a turizmus valóban olyan, amit szeretnénk. Egyedül nem megy, csak összefogással.

Te hogy érzed, vajon tényleg megvan a szezonaritása a városnak? Vagy Füreden egész évben van élet, bármikor jössz ide, mindig van egy kis pezsgés?

Balatonfüreden mindig történik valami. Ebben a tekintetben tényleg a Balaton kulturális fővárosa. Télen is nyitva vannak a kedvenc kávézók, éttermek, múzeumok, kiállítások. A wellness szállodák megjelenésével már télen is egyre több vendég érkezik és igénylik

a nyárihoz hasonló színvonalú programokat. Van olyan kávéház, ami még egy februári hétvégén is teltházat tud produkálni, és azért ez eléggé nagy dolog.

A programok tervezése helyi szinten szabályozva is van. Hiába hoznátok egy fantasztikus programot, a város a nyári időszakra nem valószínű, hogy engedélyezi. Ezzel azt ösztönzik, hogy ősztől tavaszig is legyen programkínálat. A helyieknek is ez egy aktív időszak. Egy átlag füredi nyáron nem jön le a partra, ez teljesen evidens. Mi megvárjuk a szép szeptember-októbert, és az április-májust, akkor megyünk sétálni, vagy akár a strandra. Nekünk így élhető át ez az időszak. Toleráljuk, hogy nyáron a város a turizmusból él, de létrehozuk a saját együttélési módjainkat a turisták tömegével szemben. Magunk hosszabítjuk meg a szezont.

Bódis Gábor

ALAPÍTÓ, HUNGARY NEXT ORSZÁG-MÁRKA-MŰHELY

turisztikai marketing és menedzsment döntéshozó, a Hungary NEXT ország-márka-műhely alapítója, egyetemi adjunktus, Budapesti Metropolitan Egyetem - Turizmus Intézet

Te hogyan kötődsz a Balaton-felvidékhez? Mik azok a dolgok a tájban, amiket szeretsz?

Nekem a Balaton gyerekkorom óta a szabadságot jelenti. Ez az a hely, ahol legelőször veszem el az időérzékemet, a fővárostól pont ideális távolságban van ahhoz, hogy mire ideérünk, kicsit hátrahagyjuk a dolgokat.

A Balaton-felvidékben van egy egység, egy harmónia földrajzi és kulturális értelemben. Nekem a part is hozzátartozik a Balaton-felvidékhez, mert nagyon erős kölcsönhatás van a part és a „hátsó területek” között. Itt elég kompaktan találok akkor is minőségi, a helyhez kötődő programot, amikor nincs jó idő.

Merrefelé töltöd a nyaraidat a Balatonon?

Gyerekkoromban Balatonszepezdre jártunk a nagyszüleimhez, saját nyaralónk Balatongyörökön van már majdnem egy évtizede. Egy pici házunk van, ahol évente átlagosan három hónapot töltünk, olyankor jönnek-mennek a gyerekek, a barátok.

A táj biztosan vonzó faktor a látogatóknak és az itt élőknek is, de hogy látod az infrastruktúrát?

Nem gondolom, hogy pusztán az infrastruktúra fejlesztése mindenél fontosabb lenne, de az tény, hogy a Balaton-felvidéken nehéz autó nélkül szervezni az életedet. Sokkal határozottabb fejlesztés kellene a közösségi közlekedésben,

LÁTOGATÓK

az úthálózatot viszont nem feltétlenül kéne jobban kiterjeszteni. A települések közötti hálózatosodást környezetbarát módokon lenne érdemes támogatni.

Szerinted mitől autentikus a Balaton-felvidék?

Egy terület attól tud autentikus lenni, ha nem torzítjuk el. A Balaton-felvidéknek van egy olyan varázsa, hogy fel tudod fedezni a nyomait, vagy visszaidézhető, vagy akár tényleg megőrizték azokat az építészeti hagyományokat és kultúrát, ami ott jellemző volt. Autentikus a térség elhelyezkedése, fekvése, mikroklímája, növényzete, állatállománya is, de a domborzat vagy a pici fehér templomok sokasága is nagyon jellemző itt.

A táj mellett a helyi közösségek milyen szerepet tudnak játszani a látogatói élményben?

Ha azt tapasztalja egy odaérkező, hogy itt az emberek jól érzik magukat, az neki is jó jel. Nem lehet jól megalapozott turizmusa egy helynek, ha a helyiek közössége nem törekszik arra, hogy kiegyensúlyozott és nyitott életmódot éljen. Egy közösség nem biztos, hogy tudja, milyen értékek veszik körül,

mert neki természetesesek, de egy turistának újdonságot jelenthetnek. Ezek újraértékelése erősítheti egy közösség kohézióját, mert ha van kinek megmutatni, elmesélni a sajátosságokat, akkor nőhet a helyi értékük és összehozhatja a közösség tagjait.

Mi van akkor, ha egy közösség vagy település úgy érzi, hogy ellepték a turisták?

A túlturizmus egy szimptómája annak, hogy egy térség menedzsmentje nincs kitalálva. Az nem feltétlen baj, ha sok a látogató. Az már inkább, ha nem tudja, hogy mit kezdjen magával, mert nincsenek felvázolva alternatívák, és mindenki bakancslistákat pipálgat a felkapott helyeken, így aránytalanul oszlanak el a látogatók. A térség kapcsán gyakran előkerül a szezonális kérdés, de nemcsak időbeli keretekben kellene gondolkodni, amikor erről beszélünk, hanem térbeli eloszlásban is. Tudni kell megmutatni, megmondani, hogy mi értelme van kevésbé ismert területekre elmenni, mert a „hátsó rész” az sokszor lehet érdekesebb, csak nagyon erősen figyelni kell, hogy ezzel milyen szegmenseket szólítunk meg.

Hogyan változott a turizmus ebben a régióban az utóbbi 15-20 évben és milyen lesz 15-20 év múlva?

Ez egy referenciatérség, és ez nyilván a történetéből is fakad. Most teljesen átmeneti az állapota. Kereslet van és sok esetben nő is, és összességében a megközelíthetősége, az infrastruktúrája a Balatont elérhetőbbé tette. Viszont az a fajta túlzó beruházás-dömping, aminek köze van a térség státuszához, az egy kifejezetten káros jelenség. A Dunakanyarban már minden érintett szakember arról beszél, hogyan kerüljük el azokat a hibákat vagy konfliktusokat, amiken a Balaton kénytelen volt átmenni.

A Balaton akkor fog túlélni akár közösségi, akár természeti vonatkozásban, ha nem a gazdasági szempontok dominálnak. Nem csak a számok tükrében lehet értelmezni egy térséget – a környezeti faktorok vagy a látogatói elégedettség ugyanúgy fontos lehet. Az osztrák turizmusfejlesztési mesterterv, a Plan T jó példa erre, mert közösségi alapon jött létre, kilenc régió tudását és problémáit összegezve, ami rendszerszintű elemzést tesz lehetővé. Nem kérdés, hogy a régió turizmusának változnia kell. Van egy

információtervezési fázis: teljesen tisztának kell lennie, hogy látogatóként, helyiként, befektetőként, polgármesterként mi az, amit meg lehet csinálni, és mi az, ami tilos, mert belefut a tér. A másik a lép-ték, hogy az alternatív programok, „hátsó terek”, rejtettebb dolgok is fölkerüljenek a térképre, de erős korlátozással. Oda ne a tömegek menjenek, hanem például egy tematika mentén kerüljön oda az, akit az érdekel. A harmadik egy sokkal erősebb, tartósabb szabályozás megalkotása. Ha a Balatonnál a már elindított jó kezdeményezések tovább élnének, és nem feltétlenül valamiféle politikai berendezkedés írná felül, hogy mi van és mi nincs, az nagyon segítené a térséget.

Hogyan tehető fenntarthatóvá a turizmus?

A szervezet nagyon lényeges. Nem lehet úgy menedzselni egy térséget, hogy az apró érdekellentétek dominálnak, és az abba belefásult társaságok megakadályozzák a változtatásra irányuló törekvéseket. A fenntarthatóságot segíti az is, ha van egy rendszer, ami összekapcsolja az alulról jövő kezdeményezéseket a legfelsőbb szereplőkkel. A turizmusban eseményeket, közlekedést, sok minden mást össze kell hangolni. Hiába olcsó

LÁTOGATÓK

a kerékpározás, ha a komp, amin át lehetne kelni a tavon biciklikkel, nagyon drága. Nem nagyon támogatja egyik rendszer a másikat, ezen lehetne javítani.

A fenntarthatóságnak egyszerre van gazdasági, társadalmi, természeti oldala. Jellemzően a gazdaságiból szoktunk indulni, de az nem fenntartható, hogy például önkormányzati tulajdonú strandokon szinte bárki üzemeltethet bármit, ha elég bevételt termel. Ha az nem arról szól, amiről a térség, akkor az okoz konfliktusokat helyben is, akár társadalmi szinten.

Te voltál a TÁJTÉKA turisztikai mentorprogramjának vezetője. Mit adott neked, és mik voltak számodra ennek a nagy tanulságai?

Kívülről talán nem látszik, de rengeteget tanultam. A tanulási folyamat része, hogy mindig új közegben, helyzetekben, témákban dolgozzon az ember, és ez kifejezetten olyan volt.

Direkt kértük a résztvevőket, hogy ne arról beszéljünk, mi a rossz a Balatonnál. A résztvevők érdeklődők, nyitottak voltak, tudtak hozni saját tapasztalatot, jó kérdéseket, és jól kooperáltak. Fontos volt, hogy nem számított, ki mikor érkezett a Balaton-felvidékre, nem ez határozta meg a viszonyokat. Sikerült

a kreativitásukat előhozni, és én úgy látom, hogy ennek a sokszínűsége talán egy régióspecifikus dolog. Szerintem a program egy katalizátor volt. Az embereket nagyon sok mindenben összehozta és további inspirációkat, gyakorlati tevékenységeket adott nekik. Mivel a cél a hálózatosodás volt, örömteli fejlemény, hogy a társaság nagy része azóta is rendszeresen találkozik. Megértették és lefordították a maguk nyelvére, helyzetére, lehetőségeire, hogyan lehet hálózatosodni.

Nagy tanulsága a folyamatnak, hogy nem feltétlenül kell beletörődni abba, hogy úgyis mindent fölöttünk eldöntenek, hanem bármilyen rendszer van, vannak olyan szintek, dolgok, kapcsolatok, amiket ettől függetlenül is jól ki lehet használni. Ha ez mikroszinten bizonyos embereket jól megmozgat, az felülről is látszik. A folytatás minden részét már nem is biztos, hogy látni fogjuk, de nem is baj, mert tapasztalni biztos fogjuk az eredményét.

The background features a solid olive-green color with several thick, white, wavy lines that flow across the page, creating a stylized landscape or water effect. The lines are smooth and organic in shape, with varying amplitudes and frequencies.

JÖVŐVÁL TOZATOK A BALATON- FELVIDÉKEN

Bevezető

A TÁJTÉKA könyvek első kötetében elindítottunk egy gondolat-kísérletet, ami sokak figyelmét megragadta. Az üzleti és stratégiai tervezésben gyakran használt szcenáriók eszközét használva különféle jövőképeket vázoltunk fel a Balaton-felvidéken. Ezek aszerint mutattak meg eltérő forgatókönyveket, hogy milyen tevékenységeknek lesz a legnagyobb hatása a táj használatára, és hogyan tudják magukat megszervezni a régió települései és lakói.

Az itt következő fejezetben kibontjuk a lehetséges jövőváltozatok további részleteit, és egyúttal arra biztatunk mindenkit, hogy folytassa az általunk elkezdett gondolatmenetet. Az izgalmas eredmények mellett hasznos segítség meghatározó kérdések és feladatok tisztázására azoknak, akik egy település vagy régió fejlődésével foglalkoznak.

Mik a scenáriók?

A scenáriók meghatározott szempontokra épülő lehetséges jövőváltozatokat mutatnak be. A személyes, üzleti, településfejlesztési és más környezetben alkalmazható scenáriótervezés segít a jövőt formáló kérdések azonosításában és az ezekre adható válaszok hatásainak felmérésében. Ez a megközelítés különösen hasznos eszköz arra, hogy egy sok tényező által befolyásolt, bizonytalan környezetben sikeres stratégiát tudjunk kialakítani.

A scenáriótervezés lehetőséget biztosít a résztvevőknek arra, hogy mérlegeljenek és megvitassanak lehetséges kockázatokat, döntéseket és következményeket. Közös alapot teremt az ismeretlen tényezők feltárásához és a megalapozott döntéshozatalhoz. Ugyanakkor ez a módszer több, mint a kockázatok kezelésének vagy a növekedés módjának megtervezése. A scenáriótervezés egy szervezet vagy éppen egy régió jövőjének különböző verzióit alkotja meg, amelyek a helyi folyamatokat alakító erőkre alapulnak.

A scenáriók tehát nem szabadon kitalált víziók és képzelődések. Kidolgozásuk konkrét adatokra, meghatározott kulcshatásokra és -tényezőkre, illetve pontos kérdésekre épül. Ezek vizualizálásával és történetyszerű megjelenítésével lehet jól megragadni a pozitív és negatív lehetőségeket, és a preferált irányokat. A kézzelfogható forgatókönyvek egyúttal a különböző érintetteknek is segítenek a szerepük és feladataik megértésében vagy meghatározásában.

Ugyanakkor fontos látni, hogy a scenáriók semmiképpen sem jóslatok. Nem gondoljuk, hogy az egyik valószínűbb a másiknál, és azt sem, hogy vannak jobb vagy rosszabb forgatókönyvek. Mindegyik változat a tényleges jövő lehetséges elemeit tartalmazza, azok pozitív és negatív hatásaival együtt.

A scenáriók végső soron egy olyan történetet mesélnek el, amelynek számos lehetséges vége van. Az elbeszélés megalkotásához világos feltételezésekre van szükség a lehetséges társadalmi, gazdasági realitásokról és az ezekből következő eredményekről.

Milyen háttér adatok és információk adják a scenáriók alapját?

A TÁJTÉKA több mint kétéves működése során a hagyományos adatgyűjtés mellett számos helyi szereplővel beszélgettünk, akik különböző módokon kötődnek a Balaton-felvidékhez. Személyes meglátásaik és tapasztalataik kiegészítették a saját kutatási eredményeinket, illetve a publikációkat és statisztikákat, amik már a rendelkezésünkre álltak, hiszen a régiót sokféle kutatás vizsgálta, éppen kiemelt helyzete miatt.

A részletes adatok megismeréséhez többek között ajánljuk az első kötetet és a TÁJTÉKA online joggyakorlat-adatbázisát, de az előző fejezet interjúból is kirajzolódnak azok a kérdések, amelyek mentén elindulhat a gondolkodás a Balaton-felvidék lehetséges jövőváltozatairól.

Mik azok a tényezők, amik befolyásolják ezeket?

Vannak olyan trendek, amik a különféle jövőváltozatokra eltérő hatást fejtenek ki, és vannak olyanok, amik mindegyiket hasonló módon, elkerülhetetlenül érintik. Ezek nagy része külső folyamat vagy külső erők által is formált belső tényező:

■ DEMOGRÁFIAI TRENDEK ÉS ORSZÁGON BELÜLI MIGRÁCIÓS MINTÁZATOK

Magyarország lakossága csökken és idősödik. Ezen az elkerülhetetlen trenden belül viszont különféle költözési trendek fedezhetők fel, mint például a nagyvárosi régiók fejlődése és az elmúlt évtized vidéki szuburbanizációja, azaz a megyeközpontokból azok környékére kiköltözők nagy száma. Ez a jelentős részben családos és többnyire fiatal réteg változó szerepekben jelenhet meg

a Balaton-felvidéken, ahol kifejezetten jellemző a magasabb státuszú városi lakosok második otthon alapítása.

■ KLÍMAVÁLTOZÁS

A Kárpát-medencében is egyre erőteljesebben érzékelhető a globális éghajlatváltozás és felmelegedés hatása, az évszakok ritmusának átalakulásától a csapadék mennyiségének és eloszlásának átrendeződésén át az élővilágban jelentkező változásokig. A Balaton-felvidék esetében ez különösen fontos az évszázados hagyományokkal bíró szőlőtermesztés és borászat, illetve az ezekhez kapcsolódó ágazatok jövője szempontjából. Az alkalmazkodásnak kritikus szakmai, üzleti és társadalmi vetületei is vannak.

■ TULAJDONSZERKEZET

A Balaton-felvidék erdői és földjei évszázadokig nagy részben egyházi tulajdonban, illetve a települések kisnemességének birtokában voltak. A hegyoldalak, dűlők művelése és szabályozása a helyi élet része volt. A huszadik században a tulajdonviszonyok mellett a birtokszerkezet is megváltozott, ma sokkal több, kisebb területre oszlik. Az átalakulás jelenleg is zajlik, és meghatározó hatása van a külterületek használatára, a gazdálkodásra és összességében a táj élményére is.

A jövő alapváltozói: gazdaság és együtt- működés

Két kérdés van a Balaton-felvidéken, amely egyszerre a legfontosabb, és a legtöbb bizonytalanságot hordozza. Ezért is érdemes a jövőváltozatokat e két tényező alapján felvázolni, hiszen szélsőséges állapotaik mentén jól bemutathatók a fejlődés markánsan eltérő irányai.

1. MI LESZ A BALATON-FELVIDÉK MEGHATÁROZÓ GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉGE?

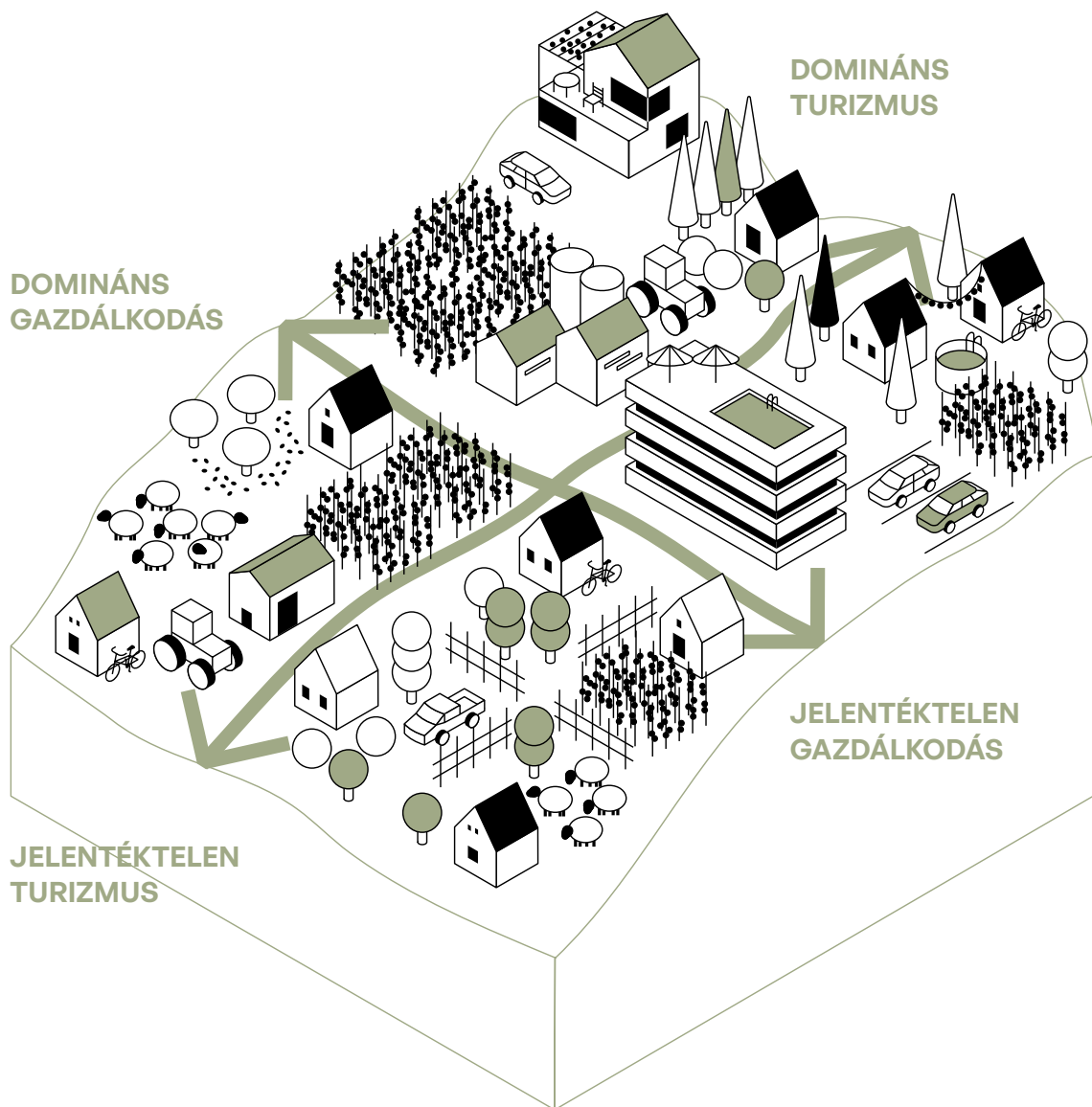
A régió gazdaságának két meghatározó eleme a gazdálkodás és a turizmus. Látszólag elkülönülnek, de valójában mindkettő elsősorban a tájat használja és alakítja. Épp ezért van, hogy bár egymást is kiegészítik, sokszor azonos erőforrásokért versengenek, és gyakran csak egymás rovására tudnak fejlődni.

2. HOGY TUDNAK EGYMÁSSAL EGYÜTTMŰKÖDNI A TELEPÜLÉSEK ÉS AZ ITT ÉLŐK?

A Balaton-felvidéket döntően kis falvak és külterületi lakóterületek alkotják. Ez a területi eloszlás óriási kihívást jelent a régió koordinált fejlődése szempontjából. A települések együttműködési hajlandósága és lehetőségei mellett ugyanilyen meghatározó az őslakosság és a bebírók különböző generációi közötti viszony, amin az évszázados hagyományok továbbélése és modernizációja múlik.

A következőkben erre a kétszer két változóra építve mutatunk be jövőváltozatokat.

Turizmus és gazdálkodás

TURIZMUS

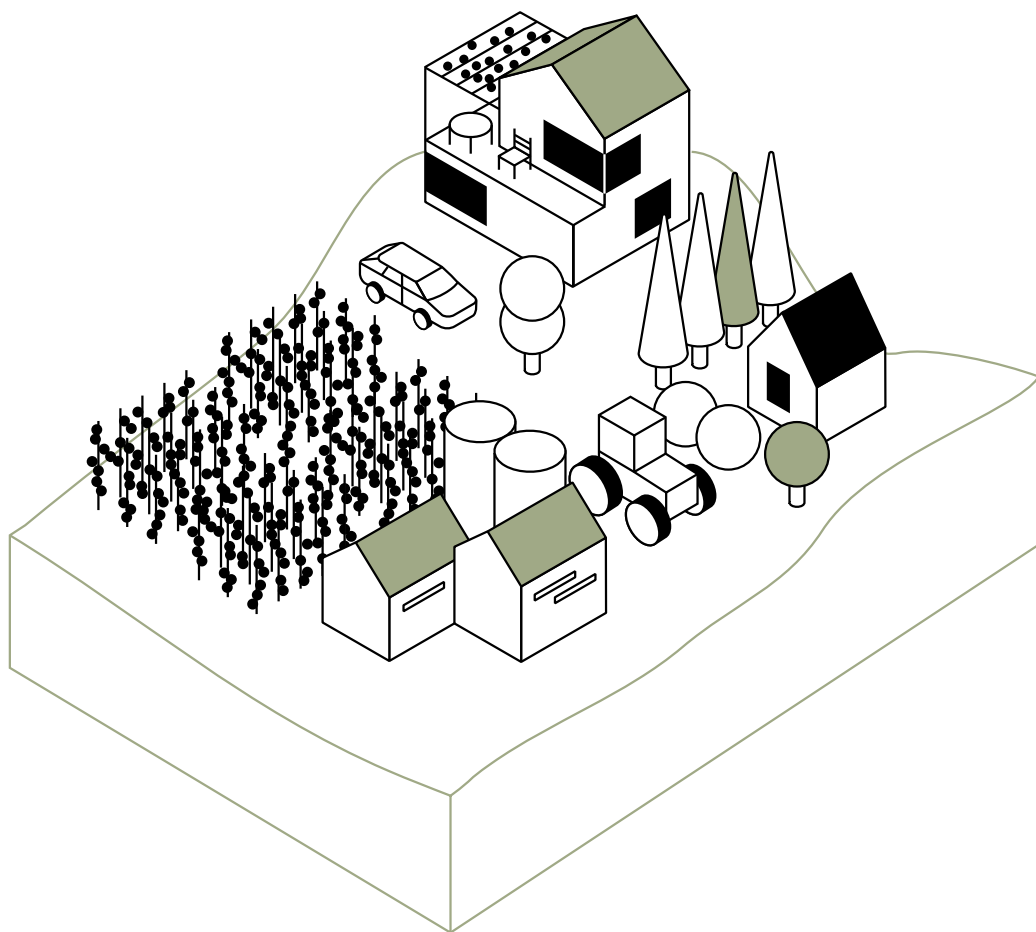
- **Domináns turizmus:** a partról felhúzódnak a tömegek a jól elérhető településekre. A koncentráló helyszíneken és a külterületi birtokokon szállodák épülnek, autós eléréssel. Diverzifikáció: rezort, agroturizmus, outdoor, szolgáltató központok. A nyomástól a települések is átalakulnak. Ismert, akár nemzetközi brand.
- **Jelentéktelen turizmus:** tömegekre nincs hely, a prémiumot keresők messzebb mennek jobb, szélesebb körű szolgáltatásokért. Marad a szubkulturális vonzerő, az értelmiség, a kreatívok. Nincs kiépült infrastruktúra, kevés a szervezett szállás. A magán megoldások, lakosok és tulajdonosok dominálnak. Halványuló brand.

GAZDÁLKODÁS

- **Domináns gazdálkodás:** Családi agrárvállalkozások komplex profillal, szőlészet és kapcsolódó üzemágak (mandula-, olíva-, fügefeldolgozás). Közös infrastruktúra, hosszú távú stratégia. Támogató technológiai vállalkozások, befektetők IT cégei, high-tech szolgáltatások. Iparnak hely a régió peremén marad. Lokális munkahelyek.
- **Jelentéktelen gazdálkodás:** a szőlészet-borászat ekkora méretben nem profitábilis, hobbi és díszlet marad. Kevés a nagybirtok. Rossz reakciók a klímaváltozásra. Sok a nem művelt terület, a spontán vagy más célú használat. Kis üzemek működnek a települések peremén és a főbb utak menti külterületeken. Munkahelyek a térség nagyvárosaiban.

Észak-olasz álmom

A GAZDÁLKODÁS ÉS TURIZMUS ÖSSZEANGOLT FEJLŐDÉSE
FELLENDÜLÉST HOZ, DE SZIGORÚ SZABÁLYOZÁST IGÉNYEL
ÉS ZÁRT, ELIT RÉGIÓHOZ VEZET.

DOMINÁNS TURIZMUS, DOMINÁNS GAZDÁLKODÁS

- high-tech agrotechnológia
- minőségi (agro)turizmus
- felértékelődő területek
- kiszoruló hétvégi házak

SZERVEZŐDÉS – Erős települések, fejlesztések és kommunikáció. Gazdálkodói közösségek.

SZABÁLYOZÁS – Koherens stratégia, bel- és külterületi szabályozás, tájvédelem. Csökken a fejlesztés és használat szabadsága.

TŐKE – Jó tőkevonzó képesség. A régióba külső tőke áramlik és itt is marad.

ÉLETMÓD

A terület felértékelődése felerősíti a helyi lakosság kicserélődését. Dzsentrifikálódó, elitesedő települések, településcsoportok uralkodnak a térséget. A jellemzően zártabb közösségekben párhuzamosan léteznek a különböző társadalmi és kulturális közegek.

Fejlett szolgáltatási paletta jellemző, a helyi vendéglátóhelyek és kereskedelmi egységek leginkább a magasabb státuszú vásárlók igényeit elégítik ki. Az itt élők személyes élettér-minősége javul. A kívülről jövő kultúra és a magaskultúra együtt él a helyi hagyományokkal, ezek szoros interakcióban vannak, ami az utóbbi gyorsabb erodálásához vezet.

A kétlaki életforma szűkül. Aki nem aktív kulturálisan vagy társadalmilag, vagy nem elég tőkeerős és prémiumorientált, az nem biztos, hogy meg tudja fizetni vagy be tud illeszkedni.

A több központi forrásból gazdálkodó régióban fejlődik a közösségi közlekedés, ami hozzájárul a helyi életminőség növekedéséhez és a turisztikai célokat is segíti.

ÉPÍTÉS

A településeken több új ház épül, amíg van rá hely. A hagyományos kép helyenként felbomlik, de jellemző a minőségi, a helyi örökséget őrző építészet. A jobb minőségű régi házak ára rendkívül megemelkedik, de mivel ezek jellemzően parasztporták, sok a kényelmi célú átépítés és bővítés is.

A települési infrastruktúra fejlődik, a turizmus és helyi élet osztoznak a közösségi szolgáltatásokon.

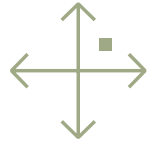
Agroturizmushoz kötődő épületátalakítások terjednek el a szőlőhegyek gazdálkodásra kicsi présházainál és a településközpontokban is. Az ingatlanok felértékelődésével és a nyereséges hasznosítás hatására a másodkötthon- és hétvégi ház-tulajdonosok kiszorulnak a zártkertekből.

Az ingatlan és a föld megfizethetlenné, a régió pedig elit zónává válik – az elit viszont nem akar új beköltözőket és további sűrűsödést. A telítődő Balaton-felvidéken elfogynak a felhagyott házak, szőlők és legelők. A helyiek vagy használatba veszik a vagyonukat, vagy gazdasági szereplővé válnak, vagy elköltöznek.

TÁJ ÉS GAZDÁLKODÁS

A tájat a gazdálkodás és a természetvédelem formálja. Az előbbi érdeke a modernizáció és a hatékonyság, de mindkettő, különösen az utóbbi érdeke a turisztikai célú márkáépítés is, ami korlátozza a gazdasági és más használati módok térnyerését. Éppen ezért alig épülnek nagyobb léptékű üzemek és szállodák, amelyek kedvezőtlenül befolyásolhatnák az idilli és értékes tájképet. A Balaton-felvidéki borvidéken hagyományosan dűlőkben zajló szőlőfeldolgozás folytathatósága kérdésessé válik.

Versenyhelyzet alakul ki a turisztikai és gazdálkodási célú külterületi fejlesztések között. Ez alapvetően a nagyobb birtoktestek létrejöttének kedvez, amit nehezít a szétdarabolt telekstruktúra és a magas árak. A kisebb területek családi tevékenységeiben nagyobb szerephez jutnak a turisztikai szolgáltatások. Zártkertek csak ott maradnak meg, ahol a kis méret miatt lehetetlen a felvásárlás, vagy ahol tudnak ilyen tevékenységeket kiépíteni (farm-to-table porták).

VÁLLALKOZÁS

Az agrártechnológiai fejlesztések eredményeképpen magasabb hozzáadott értékű gazdálkodás jön létre. A nagybirtokok hatékonysága és gépparkja erősödik, mellettük és velük együttműködve a megmaradó családi kisbirtokok prémium turisztikai szolgáltatásokat nyújtanak. A nagyobb településeken szőlészeti és agrotech klaszterek, közös gépparkok, feldolgozóüzemek működnek.

A tájvédelemben előtérbe kerülnek az innovatív klímaadaptációs megoldások, szakmai partnerségek alakulnak ki a területtel foglalkozó ökológiai kutatóintézetekkel.

Az önkormányzatok egyetemekkel és szakképző intézményekkel partnerségben oktatási programokat és helyi képzéseket működtetnek.

Az üzleti kapcsolatokból erős személyes kapcsolati háló is formálódik, egyfajta új mágnás réteget létrehozva, amelyben a műszaki, a mezőgazdasági és a turizmus terén felhalmozott tapasztalat generációról generációra öröklődik egy meglehetősen zárt körön belül.

TURIZMUS

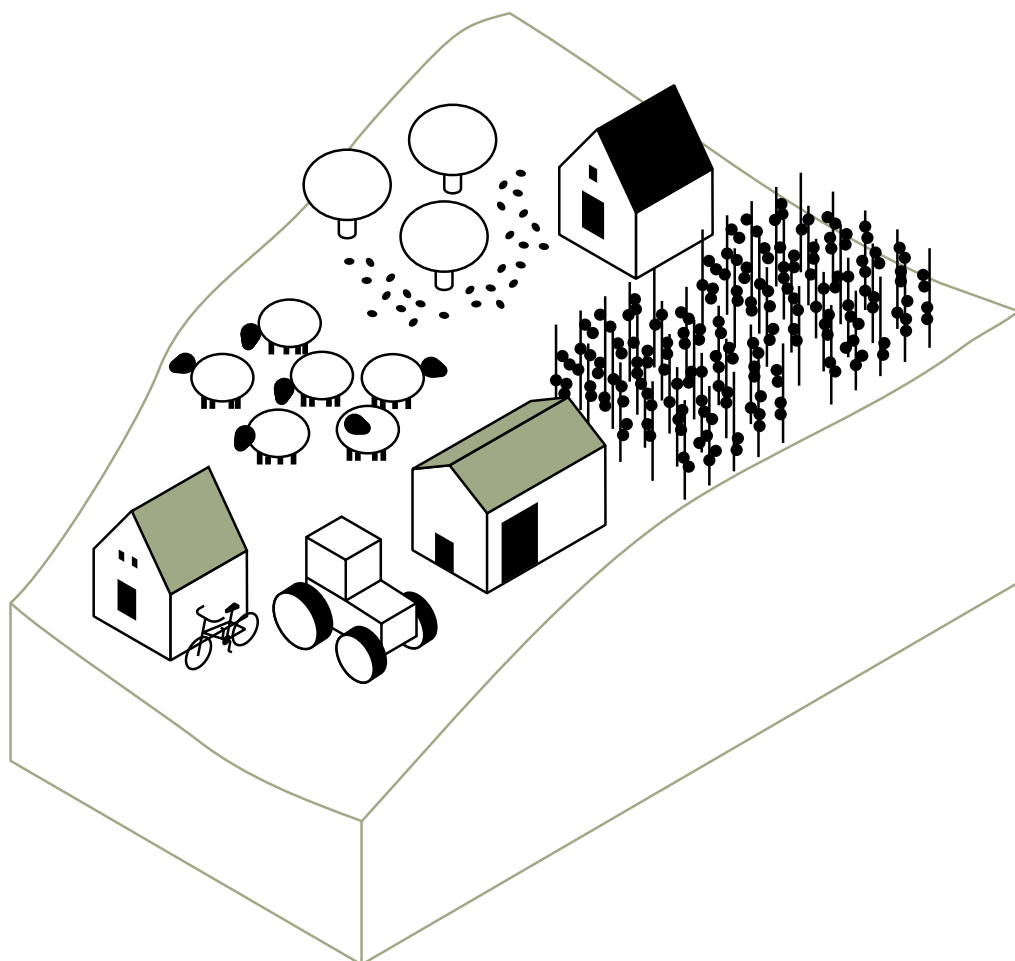
Beérnek a tudatos regionális turizmusfejlesztési törekvések. A nagyobb volumenű, de fenntarthatóbb turizmus felhúzza a környék gazdaságát is. Nagyobb szállások csak a települések központjaiban alakulnak ki. A minőségi és összehangolt fejlesztéseknek köszönhetően a térség nemzetközileg is ismertté válik.

Általános minőségváltás következik be, a prémium szolgáltatások iránti növekvő igény hatására fokozatosan dzsentrifikálódik a szektor. A programkínálat is ehhez igazodva változik, a régi fesztiválok, piacok sok esetben lecserélődnek.

A gasztroturizmus mellett sikerágazattá válik a szőlészeti kötődésű agroturizmus. Az egy-kétnapos látogatások helyett a gazdaságokhoz kötődő vendéglátó helyszíneken tipikusabbá válik a hosszabb tartózkodás, míg a zártkertek inkább csak a hétvégéken telnek meg étellel.

A dolgos régió

A MODERNIZÁLÓDÓ GAZDÁLKODÁSRA SIKERES ÉS SOKSZÍNŰ
IPAR ÉPÜL. A TÁJAT LEGINKÁBB EZ ALAKÍTJA,
DE MEGMARADNAK A REKREÁCIÓ SZIGETEI.

JELENTÉKTELEN TURIZMUS, DOMINÁNS GAZDÁLKODÁS

- új agrárágazatok, új növényfajták
- feldolgozó tevékenységek
- megmaradó szigetszerű zártkertek
- kétlaki életformák

SZERVEZŐDÉS – Erős települések és gazdálkodók, vállalkozások korlátozzák a turizmust.

SZABÁLYOZÁS – Összehangolt stratégia védi a gazdálkodók érdekeit. A tájvédelem fontos, de másodlagos. A szabályozás a rekreációs használatokat korlátozza az övezetek, a telkek és az építés terén.

TŐKE – Elsősorban a feldolgozásba és az integrátor gazdaságokba áramlik (borászatok, technológia).

ÉLETMÓD

A térség fejlődésének főszereplője a gazdálkodásban aktív vállalkozói réteg és a helyi lakosság. Nem hiába a sok évszázados hagyományok, a régió borkultúrája a sokféle talaj, fajta és elképzelés között lassan megtalálja a közös utat. A régi családok mellett egyre több új érkező vág bele a gazdálkodásba, a gazdák között erős és összetartó közösség alakul ki.

A műveléshez kapcsolódó számos kiegészítő tevékenység és szolgáltatás sokrétű helyi gazdaságot kelt életre. Ez vonzza a magasabb hozzáadott értéket képviselő iparágakat is, egyre több fiatal és családos költözik ide új vagy visszatérő lakóként.

Javulnak a helyi szolgáltatások. A “fehérgalléros gazdálkodás” nemcsak a városi, hanem a helyi karrierlehetőségekre és igényekre is kiterjed. Tartósan megtelepednek a kétlaki életformák.

A zártkertek és üdülők megmaradnak, de nem terjeszkednek tovább, szigetszerűen állandósul a tulajdonos- és generációváltások által vezérelt folyamatos átalakulásuk.

ÉPÍTÉS

A közterek és közösségi épületek szerepe megnő, kevésbé a történeti rekonstrukció, mint inkább az aktuális használat céljából. A sűrűsödő szolgáltatások és tevékenységek lassú urbanizálódást indítanak el a településközpontokban.

A kétlaki életformák igényeinek megfelelően jelentős felújítási és új építési hullám indul meg, méretben a hagyományos épületekhez igazodva, de városias igényekkel.

A szőlészetet és gazdálkodást kiszolgáló új épületek a településeken és a művelés helyszínein is épülnek, mindkét környezetet megváltoztatva. A tisztán üzemi funkciók kiszolgálása mellett a szőlészeti-borászati létesítmények gyakran magas építészeti igénnyel valósulnak meg, kapcsolódva a gazdaságok arculatához.

Ennél drasztikusabb hatása van a főbb útvonalak mellé települő ipari létesítményeknek.

A modern gazdálkodásra nem alkalmas pincék és présházak turisztikai szerepet kapnak, és megmaradnak a hétvégi házak is, de a külterületi építkezéseknél háttérbe szorulnak a rekreációs funkciók.

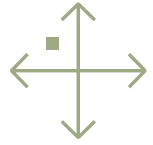
TÁJ ÉS GAZDÁLKODÁS

A tájat a gazdálkodás igényei formálják, a természetvédelem szerepe a fenntarthatóság biztosítására irányul. A táj mint látvány kevésbé jelent márkaértéket, de a bor és a kapcsolódó iparágak marketingje miatt fontos marad.

A művelésben a szőlészet és a klímaadaptációs kísérletek nyomán teret nyerő új ágazatok egymást erősítik. A korábban egzotikusnak számító növények termesztése és feldolgozása divat is, de sikereket is hoz. Lassan ismertté válik az itteni füge, gránátalma és olívaolaj. A gazdálkodásra feldolgozó- és gyártóipar is épül, és erősödnek a helyi ellátási láncok.

A természetvédelem nem csupán a legszigorúbb besorolású területekkel foglalkozik, hanem a teljes térség tájmenedzsmentjében is aktív szerepet vállal. Ennek eredménye a legeltetés újraélesztése és a településekkel együttműködésben fenntartott közösségi állatállomány gondozása.

Szigetszerűen megmaradnak a kis telkekből álló egykori szőlőhegyek hétvégi házas zártkertjei. Az aktív vadgazdálkodás sokat javít a szezonális károkon, de a kerítések többnyire megmaradnak.

VÁLLALKOZÁS

A klímaváltozás a gazdálkodás megújítása mellett új vállalkozási formák megjelenésére is lehetőséget teremt, amit a térség gazdasági és humán tőkéje, illetve a vállalkozó szellem helyi hagyományai is elősegítenek. A modernizáció a cégeket közös géppark- és technológiafejlesztésekre ösztönzi. Sok iparági tevékenység szolgáltatásként is rentábilissá válik.

Ez a folyamat lassan átalakítja a Balaton-felvidék zárt jellegét, erősebb kapcsolatok épülnek ki a nagy regionális ipari központok felé. A borászati termékek exportja kiegészül a magasabb státuszú fogyasztók egyéb igényeit kiszolgáló tevékenységekkel.

Technológiai iparágak és beszállító céghálózatok terjeszkednek a nagyobb települések körül. A széleken és néhány fő útvonal mentén kisebb ipari parkok és üzemcsoportok jönnek létre.

Az itt élők számára új karrierképek jönnek létre: helyben maradva is lehet változatos szakterületeken dolgozni. Ennek megfelelően formálódik a helyi képzési paletta is.

TURIZMUS

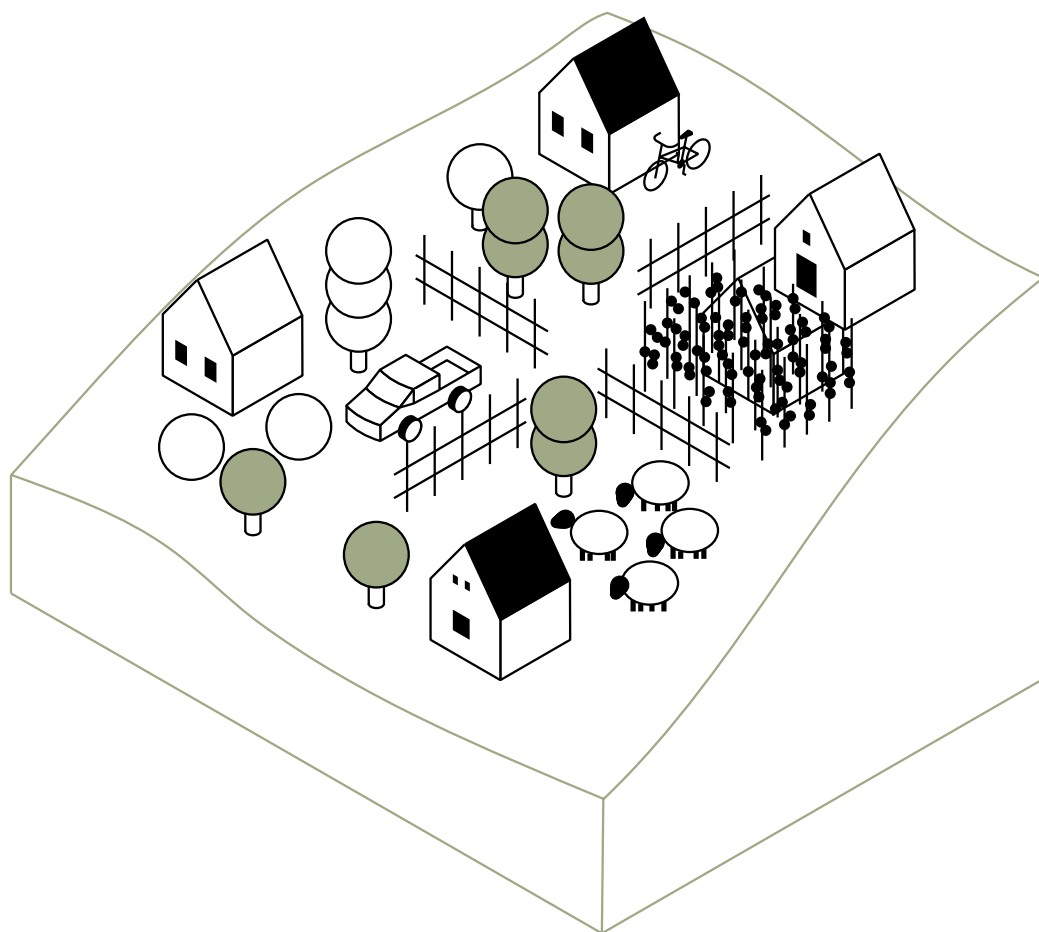
Sem a gazdálkodók, sem az itt élők nem érdekeltek a turizmus jelentős terjeszkedésében. A Balaton-felvidék vonzerejét ez természetesen nem csökkenti, de az ide érkezőkre inkább vendégként, mint fő bevételi forrásként tekintenek a szolgáltatások. A nagyobb volumenű fejlesztési próbálkozások erős ellenállásba ütköznek, és a klímaváltozás is inkább a vízpart és a nyáron hűvösebb vidékek felé tereli a tömegeket.

Minőségi turizmus továbbra is létezik, de nem számottevő iparág. A turisztikai vállalkozások jellemzően kisebb létszámú, de többet fizető vendégekre céloznak, akiknek jól felépített programokat kínálnak helyi szereplők, gazdák, vállalkozók, és a természetvédelem bevonásával. Sok birtok kínál hétvégi, szüreti vagy gazdálkodáshoz kapcsolódó agroturisztikai szolgáltatást.

A régió ismert fesztiváljai és rendezvényei betagozódnak a gazdálkodás szezonális ritmusába. Több esemény kisebb, kevésbé koncentrált helyszínen valósul meg, közelebb hozva a közönséget a lokális életformákhoz.

Családi fűgefák

BÁR A SZŐLÉSZET INKÁBB HOBBI, A PÉNZ FORRÁSA MÁSHOL VAN, ITT ÉLNI JÓ ÉS VONZÓ ANNAK, AKI MEGTEHETI. ÚJRA ELJÖN A KÍSÉRLETEZŐK KORA.

JELENTÉKTELEN TURIZMUS, JELENTÉKTELEN GAZDÁLKODÁS

- a szőlészet nem üzlet
- másodlagos gazdálkodási formák
- virágzó zártkerti élet
- életforma- és vállalkozáskísérletek

SZERVEZŐDÉS – A települések a nyugodt helyi életre és a közösségek fejlesztésére fókuszálnak.

SZABÁLYOZÁS – A fejlődés ösztönzését és a helyi életminőség fenntartását támogatja. A természetvédelem elvileg erős, gyakorlatilag alkalmazásfüggő.

TŐKE – Kevés beáramló tőke, elsősorban a magáncélú, életmódra irányuló projekteknél. Megnö az állami fejlesztések szerepe.

ÉLETMÓD

A települések és vállalkozók közös próbálkozásai új célok felé fordulnak, vagy megszűnnek és egyéni kísérletek váltják le ezeket. Ilyen új cél a régió profilváltása, mint a térség nagyvárosait kiszolgáló agglomerációs hátszország, jó helyi életminőséggel.

A félig falusias és közelbe ingázó életformák válnak meghatározóvá, a korábban vártnál kisebb méretű helyi elitekkel. A fine dining éttermek több helyen újra helyi kocszmává válnak, továbbra is színvonalas helyi konyhával.

Azok, akik (máshonnan) stabil bevételekkel rendelkeznek, szívesen választanak itt második otthonot, de vállalkozni itt ritkán akarnak. A bensőséges létet és személyes kreativitást keresők kedvenc helye, a szezonális vállalkozók elkerülik a térséget. Megmaradnak a hagyományos ünnepek, falunapok, de ezek csak egy szűkebb réteget vonzanak.

Új korszakba lépnek az életmódkísérletek, újabb generációk érkeznek a térségbe közösen új életet kezdeni. Hanyatló településrészekbe és külterületekbe lehellnek új életet, néhol tartósan is.

ÉPÍTÉS

Az ingatlanárak emelkedése megáll. Újra azok jönnek ide, akik csendes és szép, de nem feltétlenül prémium környezetre vágyanak. A hivalkodó házak divatja elmúlik. Több az átalakítás, mint az új építés, de legtöbbször olcsóbb, könnyen elérhető anyagokkal. A kísérletező közösségek aktívan foglalkoznak a régi hagyományok megújításával és újak oktatásával, megjelenik a kaláka modernizált műfaja.

Sok a külterületi, kis költségvetésű építkezés a még elérhető présházás, kisméretű területeken. Sok a hétvégi ház. A zártkertek kultúrája virágzik, de át is alakul. Elfogynak a huszadik század tujái és térkövei, több fa áll a kertekben, apró oázisok jönnek létre.

A települések közterei állami forrásokból újulnak meg. Üzemeltetésükre az önkormányzatok közösségi részvételi programokat hoznak létre.

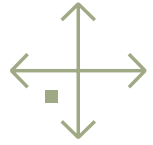
A közlekedésfejlesztésre igényelt központi források a régió mérete miatt korlátozottak. Helyi vállalkozók bevonásával vegyes üzemeltetésű, igényvezérelt elektromos buszhálózat működik.

TÁJ ÉS GAZDÁLKODÁS

A klímaváltozás hatásai a művelés ellensúlyozó hatása híján erőteljesebben érintik a Balaton-felvidéket. Szezonálisan általánossá válik a vízhiány. A ligetes területek rendszeres legeltetés híján száradnak, sztyeppesednek. A legeltetés ellehetetlenülését az is okozza, hogy a kerítésekkel felszabdalt tájban nem megoldható az állatok terelése.

A természetvédelem szerepe pontszerű beavatkozásokban és a klímaváltozással szembeni védekezésben jelenik meg (erdőtűzek, vízhiányok megelőzése). A látványt elsősorban egyedi és kisközösségi használatok formálják, széles körben elterjedt ökogazdálkodási kísérletekkel. Ezek szerencsés esetben gazdag oázisokat teremtenek, de léptékváltásra nem képesek.

A hagyományos gazdálkodás a technológiaváltás elmaradása és az alkalmazkodási hajlandóság hiánya miatt hanyatlik, az új ágazatok nem tudnak sikeressé válni. Van szőlészet és borászat, de egyre küzdelmesebb a fenntartása. Jellemző a családi és a másodlagos gazdálkodás, amelyet főállás és más jövedelmi források mellett, komoly üzleti jelleg nélkül folytatnak a területek tulajdonosai.

VÁLLALKOZÁS

A gazdálkodás hobbi vagy családi tevékenység jellege miatt sok a másodállás, a több munkahely. Ez az innovációra szánható erőforrásokat csökkenti, ugyanakkor gazdasági kockázat híján a kísérletezési hajlandóság jelentősen megnő. Kérdés, hogy ez tud-e tényleges bevételi forrássá válni, vagy inkább csak mentalitás marad.

A nagyobb vállalkozások kisebb adaptációs készségét és a tájgazdálkodás mint háttér hanyatlását kompenzálja a stabil életforma. Sokan ingáznak a régió nagyvárosába, a keresetüket viszont nem ott, hanem a saját településükön költik el, mert nem a közeg, csupán a megélhetés miatt járnak oda.

TURIZMUS

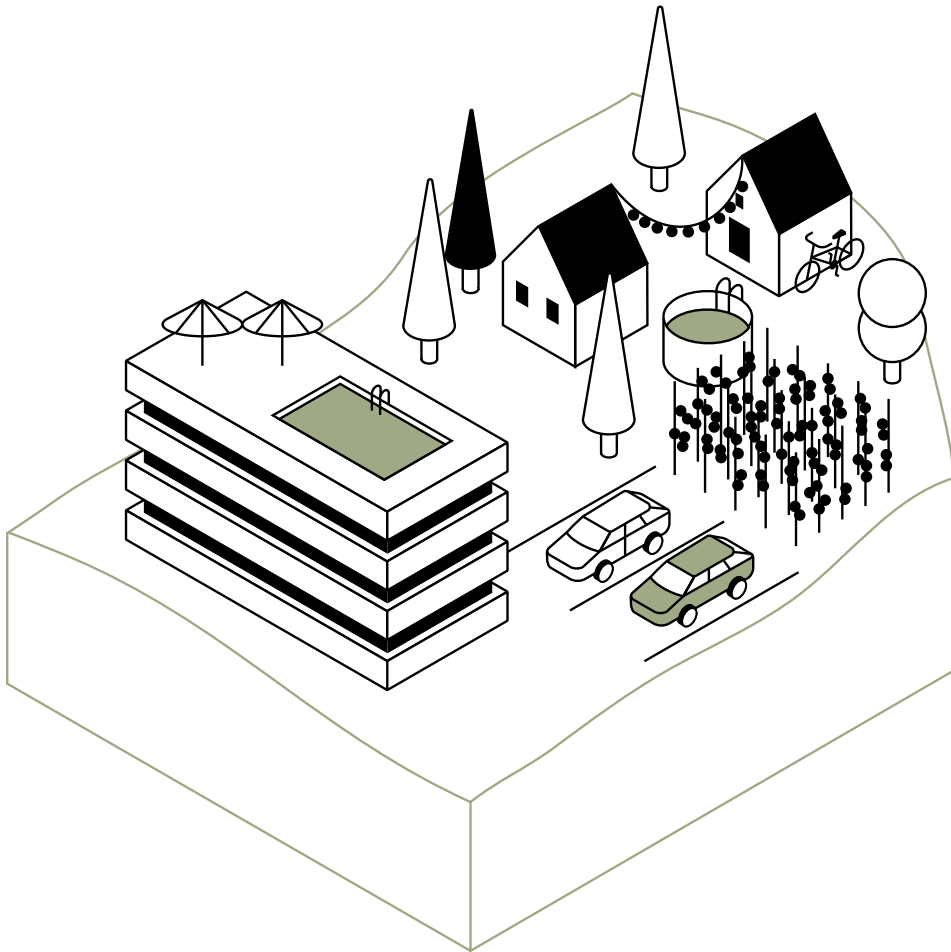
Tőkeerő híján és helyi ellenállás okán az idegenforgalmi fejlesztések nem lépnek előre. A meglévő helyek és események, fesztiválok, táborok és vendéglátás továbbra is működnek, de stagnálnak, minőségi változásra rövid távon nem lehet számítani. A kulturális programok elsődleges célközönségévé a régió törzsközönsége és az itt élők válnak.

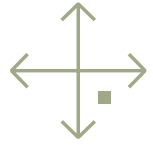
Nem sikerül regionális turisztikai stratégiát kialakítani, így a látogatók a felkapottabb, ismertebb helyeket keresik, ezek elturistasodnak, míg a kevésbé felkapott helyeken alig akad fizetőképes kereslet.

A kísérleti életmódközösségek rezidenciaprogramokat és kisebb fesztiválokat indítanak, amelyek a szűkre szabott célközönség körében gyorsan rendkívül népszerűvé válnak. Ezekre a bejutás a létszámkorlátok és a belépési feltételek miatt gyakran nehéz.

Hotel Tanúhegy

TÉMAPARK A TÁJ. A MŰVELÉS A HÁTTÉRKÉP FONTOS ELEME,
DE A LÉNYEG A LÁTOGATÓK SZOLGÁLTATÁSAIN VAN.
A HELYIEK A KÉPESLAP SARKÁBAN FÉRNEK EL.

DOMINÁNS TURIZMUS, JELENTÉKTELEN GAZDÁLKODÁS

- a gazdálkodásban csak a nagybirtokok életképesek
- mindenki más turizmus-szolgáltató
- sűrűsödő zártkertek
- új szőlőhegyi házak, szállások

SZERVEZŐDÉS – Az együttműködések márkaépítésre és a turizmus hatásainak elosztására vagy ellen-súlyozására irányulnak.

SZABÁLYOZÁS – A fő kihívást a nagy külterületi birtokok fejlesztései jelentik. A természetvédelem ezek mögé szorul. A kistelkes területek rekreációs használata elfogadottá válik.

TŐKE – Sok rekreációs befektető és néhány nagybirtokos gazdálkodó.

ÉLETMÓD

Megvalósul a településközpontok felújítása, de ezekben a helyi közösségek életének csak másodlagos hely jut. Ugyanakkor javulnak a régió közlekedési kapcsolatai kifelé és a települések között is.

Bizonyos településeken megjelennek az olcsóbb, tömegekre célzott szolgáltatások. Ugyan ezek és a prémium szolgáltatások is inkább a látogatói igényekre épülnek, a helyiek számára is kiszélesedik az elérhető paletta.

Sokan csak a szezon idejére költöznek a régióba, de az ő szálláshelyük nehezen megoldott, kialakulnak az idegenforgalmi dolgozók kolóniái.

A helyiek nagy része is a turizmusból él, de jellemzően nem vállalkozóként, hanem nagyobb turisztikai szolgáltatók alkalmazásában állnak. A turisták növekvő száma és a turisztikai szolgáltatók jelenléte konfliktusokat szül az amúgy is csökkenő számú helyi lakosság érdekeivel.

ÉPÍTÉS

Az ingatlanfejlesztés erőteljes nyomása döntően a szolgáltató szektorban érvényesül. A települések ellenállása felemás és csak ideiglenes, szállodák épülnek előbb belterületen, majd a festőibb szőlőhegyeken és kilátási pontokon.

Sok beruházás külső tőkéből épül és nem helyi igényeket szolgál ki, a lakóházak terén is kereskedelmi szempontok érvényesülnek. Megsokasodnak az olcsó anyagból épült, egyforma házakból álló új utcák. Ugyanakkor egyes festőibb települések és településrészek skanzenné válnak, kiugró ingatlanárakkal.

A nagyobb turisztikai fejlesztésekben a befektetők mellett az állam szempontjai is erőteljesebben érvényesülnek. A helyi szabályozások érvényesítésére kevés esély van.

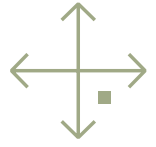
A zártkertek kommercializálódnak. A szőlőhegyeken rengeteg házat, prэшázat szállássá alakítanak. Több a házibuli és a rövid távú vendég, bizonyos hegyközségek hang- és fényszennyezés-korlátozó szabályokat vezetnek be.

TÁJ ÉS GAZDÁLKODÁS

A tájat elsősorban a turisztikai szolgáltatások, illetve a jövedelmező nagybirtokos gazdálkodás formálják. Ezek nemcsak a rekreációs műfajokat, hanem a különféle tájegységeket is lefedik. Az agroturizmusban leginkább a kisebb, családi birtokok aktívak. A természetvédelmi területeken ökoturisztikai helyszínek és szolgáltatások találhatóak, míg a táj kiemelkedő pontjain rezort szállodák épülnek saját szőlőkkel és erdőkkel, vagy outdoor témaparkkal.

A mindent átható turizmus részben minőségi javulást hoz a látványnak kitett területeken, máshol viszont a tömeges használat amortizálja a kilátókhöz és kiemelkedő természeti látványokhoz vezető útvonalakat. A turistautak fejlesztései nyomán több pont közelíthető meg autóval, de az elkerített birtokok miatt sok területen megszűnik az átjárhatóság.

Emellett fennmarad a zártkertek rekreációs használata is, bizonyos helyeken saját célra, máshol egyre inkább magánszállásként.

VÁLLALKOZÁS

A gazdaság fő fókusza a szolgáltató szektorban van. Jellemző karrierválasztás a turizmus, amit középfokú és szakképzés is támogat a régióban. A hangsúly elsősorban a látogatók kiszolgálásán van, és a szektor növekedése miatt annak differenciáltsága is erősödik.

A nagy fejlesztési igényeket elsősorban külső szakértelem és befektetői tőke bevonásával lehet kielégíteni. Ennek megjelenése segít a teljes régiót átfogó stratégia és márká létrehozásában, ugyanakkor el is téríti a folyamatot a helyi lehetőségek felől a célcsoportok igényeire épített megoldások felé. A nagyobb turisztikai szereplők belépése a helyi piacra nehezen ellensúlyozható.

A régió vállalkozásai erős kapcsolatokat építenek ki a Balaton-parti települések és programok irányában, illetve a nemzetközi turizmus nagyobb hazai csomópontjai felé, hogy új célközönségeket tudjanak megszólítani.

A turizmus olyan alap infrastruktúrává válik, amellyel gyakorlatilag az összes gazdasági szektorban aktív szereplő számol.

TURIZMUS

A régió márkaépítési erőfeszítései sikeresek, berobban az elhasznált vízpartnál színvonalasabb környezetet ígérő marketing. A Balaton partján túlcserélődő mennyiségi turizmus felhúzódik a Bakonyaljáig, de csak néhány településre koncentrálódik a fő észak-déli útvonalak mentén.

A természetes fejlődési irányt inkább a gazdálkodási hagyományokra építő prémium agro- és gasztroturizmus, illetve a városi középosztályt vonzó kulturális fesztiválok jelentik. Ezeket eleinte kiegészíti, majd a Bakony-régióval összekapcsolva önmagában is jelentős tényezővé válik a négy évszakos outdoor turizmus, különösen a túra- és kerékpárutak megújulását követően.

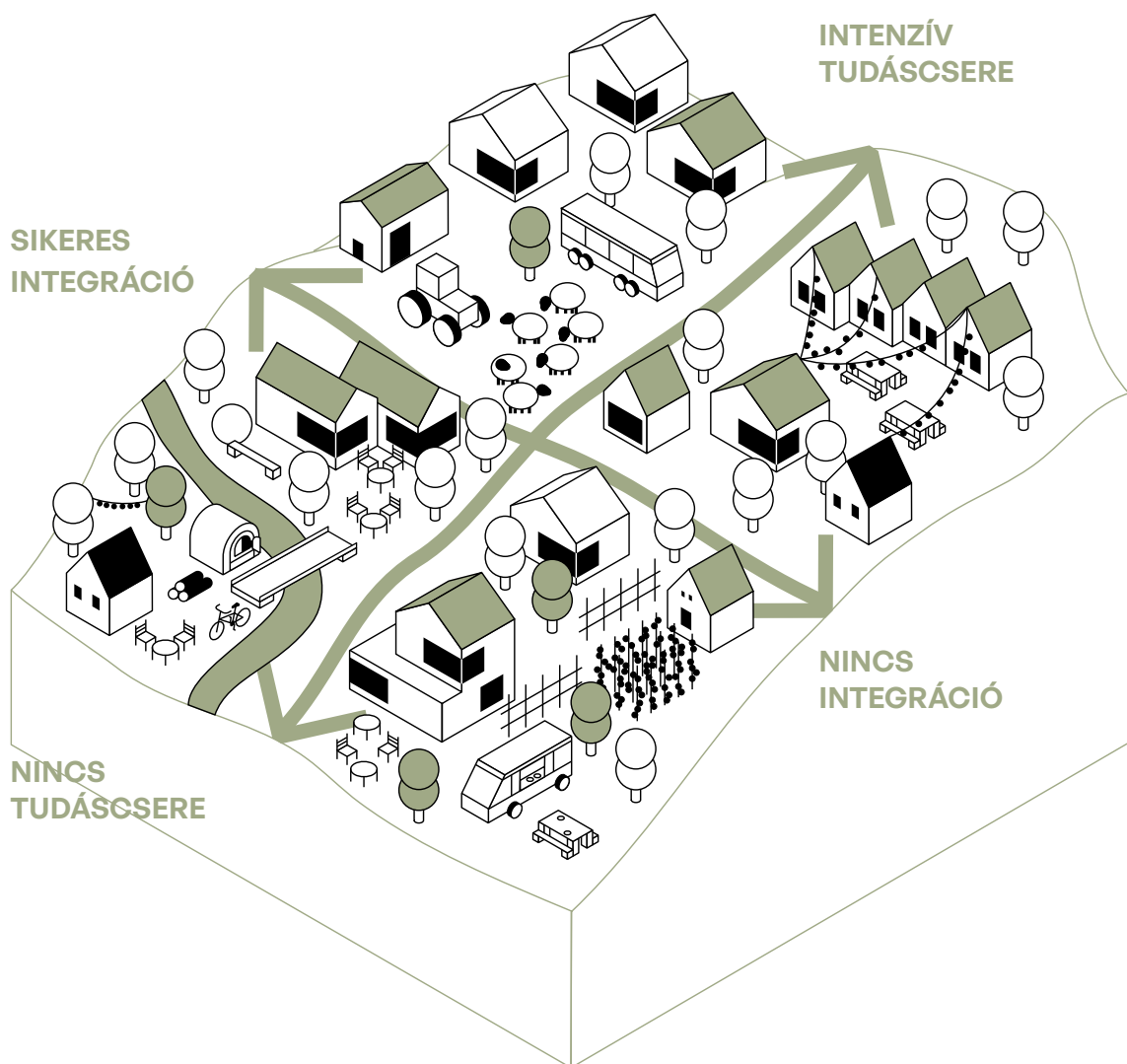
A meglévők mellett több új fesztivál is létrejön. A teljes évet kitöltő sikerprogramok valódi korlátját a M7 és a 8-as út áteresztő kapacitása jelenti. A helyi közösségek saját programjaikat szűkebb körben, maguknak szervezik.

A fejlesztések a turisztikai témákban is folyamatosak. Új narratíva a régió hadtörténete a római légióktól és középkori végváraktól Hajmáskéren át Kis-Moszkváig, a katonai gyakorlóterekig és a mai fegyvergyártásig.

Integráció és tudáscsere

TELEPÜLÉSEK EGYÜTTMŰKÖDÉSEI: INTEGRÁCIÓ

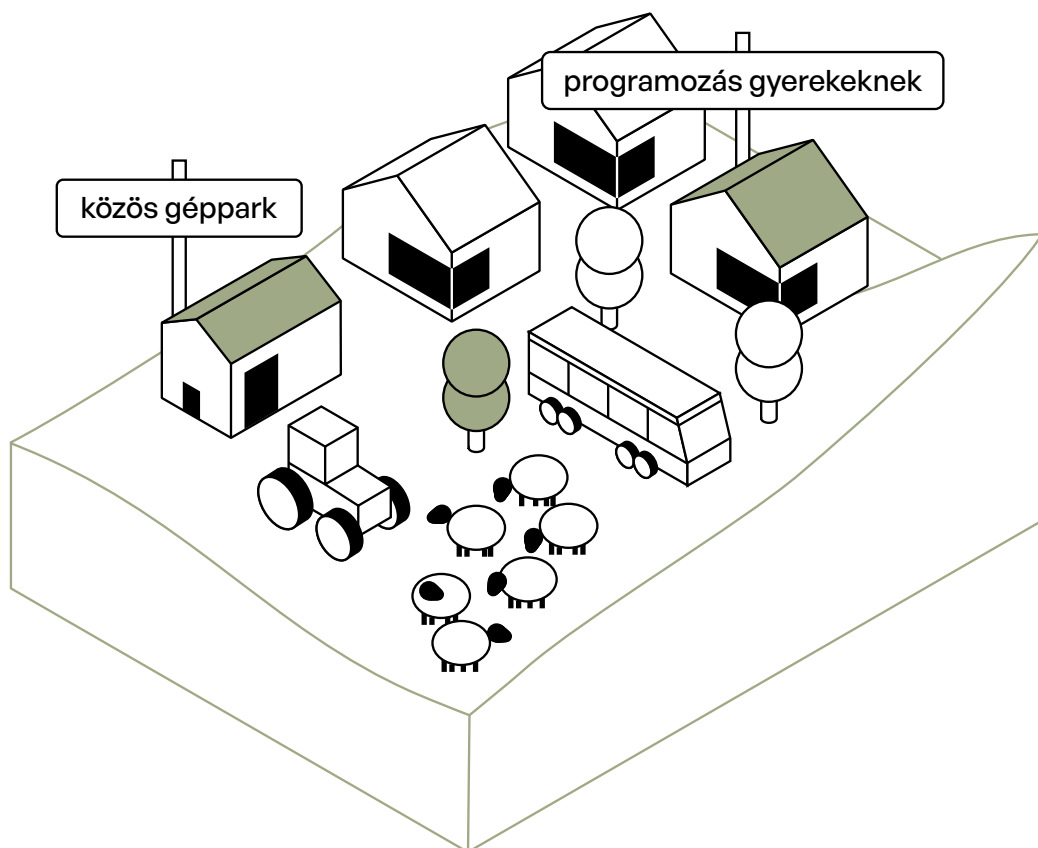
- Sikeres integráció: összehangoltan, régióként fellépő települések. Saját bevételi források, közös fejlesztések. Erős szabályozás, egyéni szabadságok kontrollja. Kiegyenlített fejlődés, szervezett partnerségek. Az erős régiós brand védelme a kísérletező és merész megoldások ellen szól.
- Nincs integráció: régi ellentétek és kortárs versengés. Nehezen működő közös fellépés, egyéni projektek. Településfüggő a szabályozás mértéke és színvonala, de rugalmasabban alakulnak ki központok. A verseny a külső szereplőket is vonzza. Nagyobb egyéni mozgástér, az erős magánszereplőknek nagyobb hatása van.

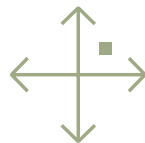
EGYÉNI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK: TUDÁSCSERE

- Intenzív tudáscsere: az őslakosok és bebírók, illetve generációk között jól működő kapcsolatok segítik a helyi tudás átadását és megújítását. A kívülről érkező szellemi és anyagi tőke jól hasznosul, gyorsítva a térség modernizációját. A helyi közösségek tágabb közegbe integrálódnak, viszont a hagyományok is gyorsabban változnak.
- Nincs tudáscsere: őslakosok és bebírók párhuzamos világokat alkotnak, csak ezeken belül van tudásáramlás. Elkülönül a helyi zárt és a kintről érkező, dinamikusabb világ. Az összefüggő közösségek területiálisak, átjárás csak részben lehetséges. Minden buborékban erős hagyományok alakulnak ki, de hatásuk korlátozott a régió fejlődésére.

Középfölde idillje

A BALATON-FELVIDÉK EGY NAGY, ÖSSZEFÜGGŐ, SZUBURBÁNUS HÁLÓZATKÉNT MŰKÖDIK. ÚJRAÍRÓDÓ HAGYOMÁNYOK, VISSZAVÁSÁROLT NYARALÓK.

SIKERES INTEGRÁCIÓ, INTENZÍV TUDÁSCSERE

- sikeres, integrálódó településhálózat
- modernizálódó, közös gazdálkodás
- erős zártkerti szabályozás és kontroll
- külterületi üdülők visszaszorulnak

HAGYOMÁNYOK – A kulturális örökségre erősen épít a helyi gazdaság és a közösség, de ezek a dinamikus fejlődés igényei szerint gyorsan változnak.

CSATORNÁK – Személyes fórumok, gyakori program-egyeztetések, feladatokra szerveződő közösségek. Releváns helyi médiumok.

TŐKE – Jelentős és sokféle helyi bevétel, közös forrás-előteremtő lobbierő.

ÉLETMÓD

Kisvárosias települések térségi hálózata jön létre, akik közös fejlesztési célokat tűznek ki és a forrásokat közösen használják fel. Egy merész döntéssel a települések közös önkormányzatot is alapítanak, és létrehozzák az első hazai egységesen irányított régiót. Egységesülő, jól átjárható világ alakul ki, a régi összekötő székérutak megújulnak.

A helyi önkormányzatok és szolgáltatásaik jelentősége megerősödik, fontossá válnak a közösség szempontjai akár az egyéni érdekek felett is.

A bebírók és az őslakosok közös eseményeket szerveznek, sok a térségen belüli saját ünnep. A magas státuszú bebírók mentorprogramokat, társadalmi vállalkozásokat indítanak, részt vesznek a minőségi közoktatás helyi megszervezésében. Többen döntéshozói és polgármesteri pozíciókat is vállalnak.

A kiskereskedelem és a szolgáltatások minősége igazodik a kialakuló szuburbánus életformához és igényekhez. A falvakban sétálva becsületkasszás boltokban kaphatók a háztáji termékek.

ÉPÍTÉS

A felülről szervezett fejlesztések a helyi igényekre és a kiegyenlített területi eloszlásra reagálnak. Kiépülnek a főterek és közösségi helyek, az egykori kultúrházak új funkciókkal kelnek életre.

Koordinált program keretében megújul a külterületi úthálózat. Az egykori székér- és dűlőutak bővítése helyett a közlekedési eszközök bővülnek, regionálisan általánossá válik a mikromobilitás.

A régi épületek felújítási trendje eléri a háború utáni évtizedek épületeit. Szervezett képzések segítenek az új tulajdonosoknak megismerni a helyi mintákat és módszereket, a régieknek pedig a fenntartható, energiahatékony megoldásokat. Egyes helyeken megújuló forrásokkal gazdálkodó energiaközösségek jönnek létre.

Jellemző a helyi építőanyagok használata, az értékes bontott anyagok újrafelhasználása. A nagy építőanyag-áruházakban nem kapni többé hungarocell vakolatdíszt, mert senki nem veszi meg a régióban.

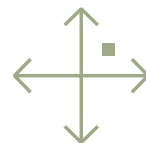
TÁJ ÉS GAZDÁLKODÁS

Lassan modernizálódnak a korábbi korszakok gazdálkodási modelljei és közösségi terei. Egyes falvak és hegyközségek az önkormányzat támogatásával kezdenek közös állattartásba, legeltetésbe.

Újra megjelennek a szövetkezeti modellek, amik segítik a kisebb gazdálkodókat is a fenntartható működésben. Közös, modern géppark és feldolgozó infrastruktúra formálódik. Termelői összefogásban hegyborok születnek. Az új növényfajták betelepítése több kísérleti területen párhuzamosan zajlik, innen jutnak el a gazdálkodókhoz. A szövetkezetek nemzetközi kapcsolatokat építenek ki hasonló régiókkal a módszerek fejlesztésére.

Erős szabályozás kontrollálja a külterületeket és zártkerteket. Csökkennek a külterületi ingatlanberuházások, különösen a magán-célú üdülőátalakítások.

Az őslakosok ingatlan- és földvagyonára értékesse válik, de kevesen teszik pénzzé. A szőlőket viszszavásárolják a nyaralóktól vagy integrálják a nyaralókat a gazdálkodó közösségekbe.

VÁLLALKOZÁS

Partnerségek keretében közép- és felsőfokú oktatási intézmények kihelyezett programjai működnek a térségben, a régió gazdasági és közigazgatási tevékenységeihez kapcsolódva. A széles spektrumon kínált karrierlehetőségek a helyi fiatalokat és az itt tanulókat is helyben tudják tartani, így jut munkaerő a gazdálkodó, a szolgáltató és a tudásigényes ágazatokba is.

A digitalizáció minden területen jellemző, jelentős állami források bevonásával. Ez jobban elérhető, de nehezebb, gyakran központilag fejlesztett szolgáltatásokhoz vezet, amelyeket kiegészítenek a magánszféra kezdeményezései, ahol erre lehetőség nyílik. Néhány sikeres helyi megoldás országos mintaprogrammá válik.

Az önkormányzatok szervezésében pályázati forrásból közös géppark-fejlesztések valósulnak meg. Egymásra épülő beszállítói körök alakulnak ki, virágzanak az együttműködések és a tudásmegosztó közösségek, amelyekben a helyiek és a beférők is egyaránt részt vesznek.

TURIZMUS

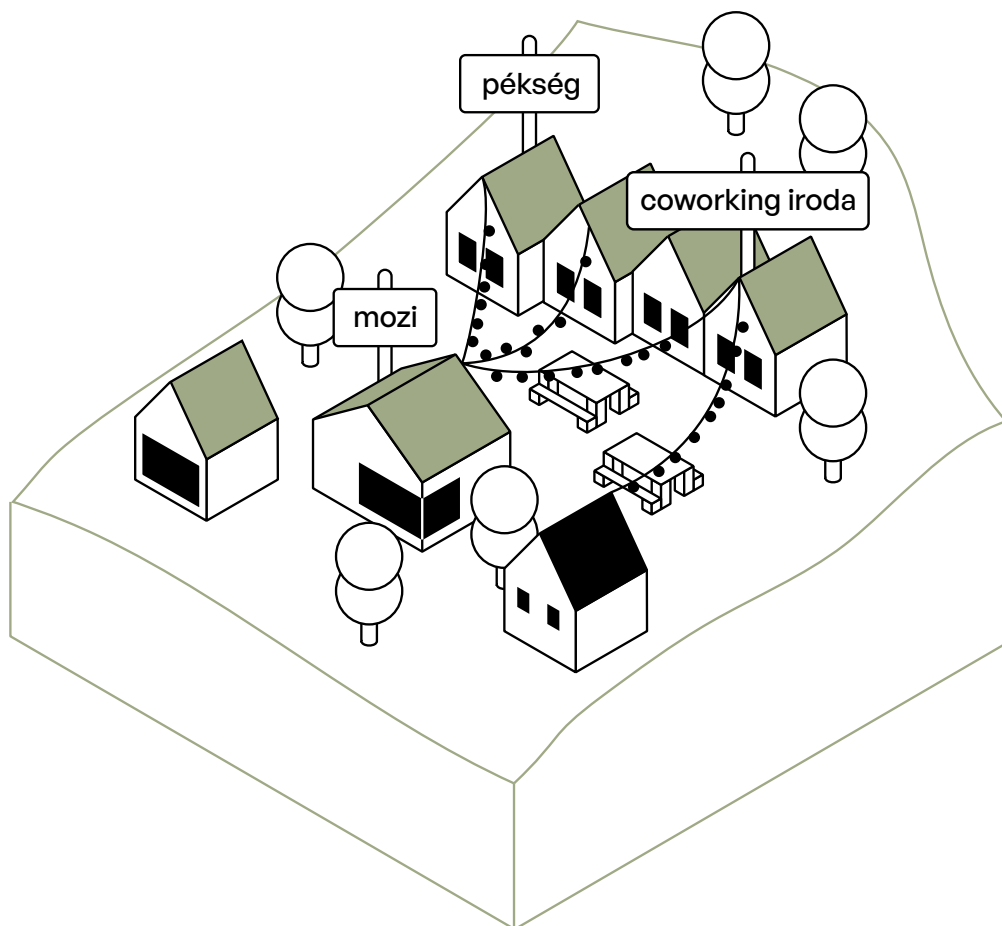
A rövid távú idegenforgalom másodlagossá válik a tartós, jellemzően jómódú kétféle életformákkal szemben. Erősödik a régió belüli turizmus.

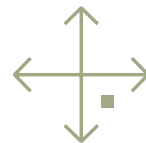
A látogatókat kiszolgáló szolgáltatások hálózatban, átgondolt kapcsolatokkal működnek, erős együttműködések és ajánlói rendszerek alakulnak ki. Kézről kézre adják a helyi szereplők a vendégeket egymásnak. A települések a piaci és kulturális szereplőkkel együttműködve olyan komplex turisztikai szolgáltatásokat fejlesztenek, amik a Balaton-felvidék kulturális és természeti értékeire építenek. A nagy turisztikai befektetők és márkák jelenléte nem számottevő.

A fenntartható közösségi közlekedési hálózat alternatívát jelent a látogatók számára is.

Privát utópiák

A TÉRSÉGET A MAGÁNSZFÉRA FEJLESZTI ÉS KOORDINÁLJA.
SOK A TÁRSADALMI VÁLLALKOZÁS ÉS A DIGITÁLIS SZOLGÁLTATÁS.
A JÓ ÉLETMINŐSÉGHEZ AKTÍVNAK VAGY TŐKEERŐSNEK
ÉRDEMES LENNI.

NINCS INTEGRÁCIÓ, INTENZÍV TUDÁSCSERE

- magánszereplők együttműködnek
- a települések erőtlenek
- tőkeerős magánfejlesztések
- kevés közösségi kontroll

HAGYOMÁNYOK – A térség hagyományai fontos vonzerőt jelentenek, de hosszabb távon erősebb a külső szereplők modernizációs agendája. A kettő viszont sikeresen össze tud épülni.

CSATORNÁK – Elvárt és támogatott a közösségi aktivitás. Erős és aktívan kommunikált online szolgáltatások és platformok. Személyre szabott segítség a digitalizációban.

TŐKE – Magánbefektetők által behozott saját és külső tőke. Kevesebb, de nemzetközibb és jobban hasznosuló pályázatok, döntően gazdasági téren.

ÉLETMÓD

A bebírók menedzsergenerációja aktív szerepet vállal a települések működtetésében. Támogatják az iskolákat, szervezeti és intézményi pozíciókat vállalnak, de kerülnek a polgármesteri hivatalokat. Ehelyett saját szakmai hátterükre és kapcsolati hálójukra alapozva a veszprémi IT-szektor bevonásával kézbe veszik a helyi élet átfogó digitalizációját. A modell Észtország: blockchain alapú közösségi munkaelszámolás, mindenki számára elérhető, előfizetéses online ügyfélszolgálat és szolgáltatások, közösségi elektromos autó és géppark, mikrohitelek és inkubátorok a helyi kezdeményezéseknek.

Az önkormányzati rendszer ezzel szemben csak informális együttműködésekre képes, a szervezett térségi települési együttműködések a helyi vezetőkön múlnak és kevés lobbijük van.

A helyi életminőség javul, de elsősorban azok körében, akik a közösségi összefogás aktív résztvevői és tőkeerősök. Elterjed a magánegészségügy és -oktatás, amely a minőségi igények kielégítése mellett befektetői szemléleten alapul. Sok a helyi alapítvány és aktív kör.

ÉPÍTÉS

A közösségi terek közül a magántulajdonú kocsmák, mozik és szolgáltatóhelyek fejlődnek, a köztulajdonú piacterek és településközpontok lassan háttérbe szorulnak. A közterek felújítása örökre a következő pályázati ciklusra tolódik.

Új épületfajta a szolgáltatásokat, bérirodát, munkaállomásokat és oktatási tereket kombináló közösségi épület, gyakran kávézóval vagy kisbolttal kombinálva. A magántulajdonú komplexumok körül szabadterei találkozóhelyek és esetenként szállások is kialakulnak.

A lakóházak modernizációjában a komfort felülírja az örökség szigorú védelmét. Gyakran eltűnnek a vakolatminták a hőszigetelés mögött, a pajták és műhelyek viszont megmaradnak.

A falusi kisközösségekben és hegyközségekben sajátos önszabályozás alakul ki, ami azonban a közterületekre nem terjed ki. Jól kigondolt, rendszerszintű szabályozás híján a magántulajdonú ingatlanok, területek is egyenetlenül fejlődnek.

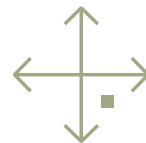
A helyi szokásjog, "etikai kódex" nagyobb erőt képvisel, mint bármilyen hivatalos korlátozás; aki nem akar kellemetlenséget, az ennek igyekszik megfelelni.

TÁJ ÉS GAZDÁLKODÁS

A táj védelmében és formálásában a helyi magán és a nagy állami szereplők meghatározók, a települési szint jelentéktelen. Helyben az erős vállalkozók és nagybirtokosok, néhány erősebb hegyközség számít, velük szemben vagy mellettük pedig az állami természetvédelem és erdőgazdálkodás. A vadásztársaságok a vadra kevésbé, inkább a bevételre hajtanak.

A települések változó mértékben tudnak segíteni a helyi szabályozások igényekhez igazításában, nincs valódi víziójuk a fejlődésről. A birtokszerkezet ezért nem is változik érdemben.

A sok gazdálkodó infrastruktúralisan, piacmegosztásban, közös ellátási láncban együttműködik. Magánérdekek segítik a piaci együttműködések kialakítását. A mélyreható digitalizáció eredményeképpen jelentős agrotech fejlesztések valósulnak meg. Szenzorhálózat figyeli az időjárást, drónok a termést és az állatokat. A fenntartható tájgazdálkodást a települések összehangolt stratégiája híján leginkább ez tudja érdemben támogatni.

VÁLLALKOZÁS

A helyi vállalkozások közötti sokrétű együttműködésből több sikeres beszállítói lánc és közös fejlesztés születik. A régió túli kapcsolatok is erősek, a borász elődök évszázados kereskedelmi kapcsolatai újraépülnek. A vesp-rémi IT-szektor és az autóipar gyártást nem igénylő szegmensei mérnökirodákat nyitnak a fókuszált munkavégzést támogató, nyugodt környezetben.

Az őslakosok a kezdeti bizalmatlanság ellenére profitálnak a folyamattól. Különösen a fiatalabbak segítik az új kezdeményezéseket, amelyeken keresztül vállalkozóként plusz forrásokhoz és csatornákhöz jutnak.

Kísérleti mintagazdaságok jönnek létre, ahol bátran használják az innovatív technológiákat. Az autonóm traktorokat az iskolai szakkörök diákjai rendszeresen meghackelik, hogy ábrákat rajzoljanak a vetésbe.

A magánzereplők fejlesztéseit befektetők is támogatják. A sikeres startupok az európai kistélepüléssel régiókban terjeszkednek. A fiatalok a továbbtanulás és a korai karrierévek után jellemzően visszatérnek.

TURIZMUS

A turizmusból inkább a magánszféra profitál, a települések csak követik a trendeket. Érdemi kontrollt a turizmus terjeszkedésében csak a gazdálkodás jelent.

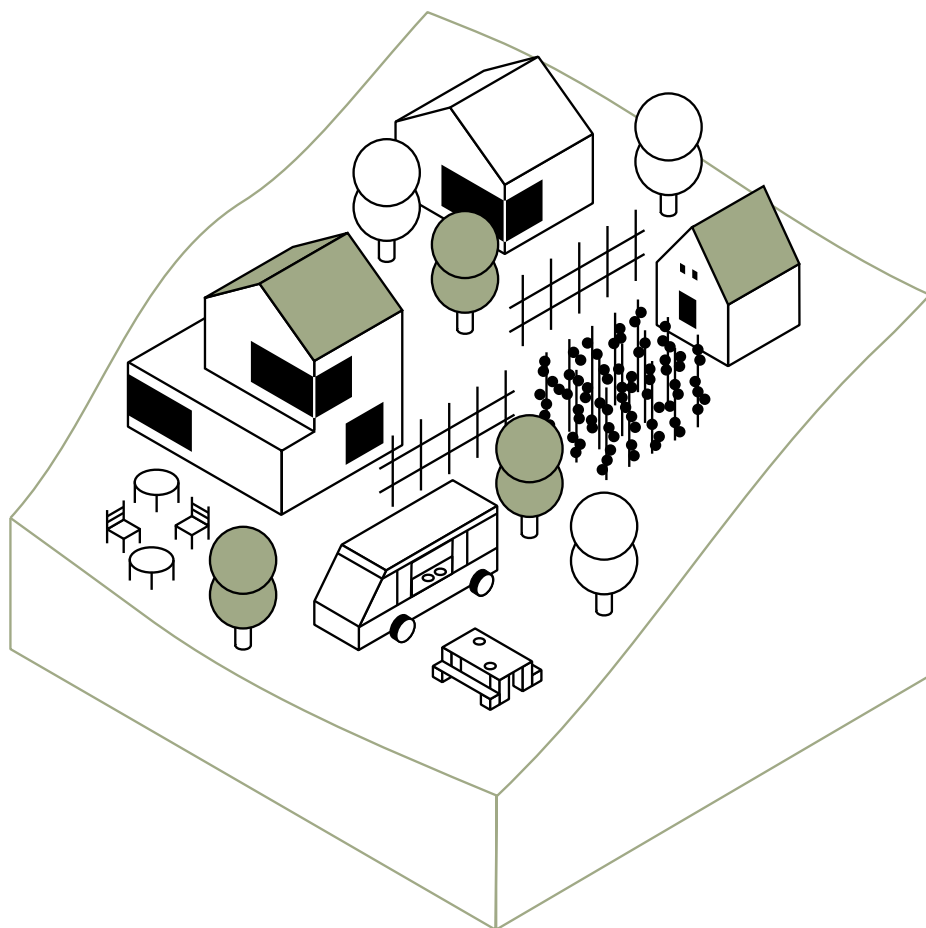
A terjeszkedő vállalkozások átfogó márkasratégiát hoznak létre. A vállalkozások közötti hálózatok jól működnek, sok az ajánlás és a kapcsolatos szolgáltatás, így a látogatók viszonylag jól elosznak a régióban.

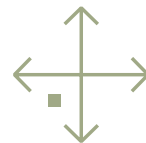
Sok étterem, pékség, rendezvényközpont és esküvőhelyszín nyílik, jól kiszolgálva a minőségi piaci igényeket, de legtöbbször a helyi lakosság számára nem elérhető árszínvonalon. Az eltérő területhasználati igények miatt rendszeresek a konfliktusok a helyi közösségekkel.

A magánzálláshelyek és medencés airbnb-k fejlődnek, de inkább azokon a területeken, ahol nem elég jómódúak a lakók, vagy nem éri meg vállalkozni.

Balaton-felvidék– töredékek

EGYMÁS MELLETT ÉLŐ ZÁRT VILÁGOK VERSENGENEK. A HELYI SZINT SZERVEZETLENLSÉGE AZ EGYÉNI KEZDEMÉNYEZÉSEKET ÉS AZ ÁLLAMI HATÁSOKAT ERŐSÍTI.

NINCS INTEGRÁCIÓ, NINCS TUDÁSCSERE

- versengő települések
- önálló életet élő zártkertek
- a magántőke kontrollja esetleges
- tulajdonostól függő fejlesztések

HAGYOMÁNYOK – Az egyes közösségek belső hagyományai erősek, de nem feltétlenül férnek meg egymással. Mivel kevésbé változnak, az identitásban fontosak, a fejlődésben kevésbé.

CSATORNÁK – Kis közösségek belső világi. Sokféle formátum és megoldás, ezért a külső csatornák és médiumok erősebbek.

TŐKE – Gyakoriak a közösségi finanszírozású, kisebb projektek. Közepesen sikeres forráspályázatok, változó partnerségi felállásban.

ÉLETMÓD

A sikeres és céltudatos települések távolabbi, nagyobb, funkcionálisabb partnerségeket keresnek az ismert, gyakran riválisnak tekintett szomszédok helyett. Versengő helyzet alakul ki a felvidék falvai és városai között eseti, személyfüggő együttműködésekkel.

Kívülről nézve látványosan fejlődik a régió néhány kiemelt pontja. Lassan központok emelkednek ki a Balaton-felvidéken. A nem központosult települések lemaradnak, nem férnek hozzá a nagyobb fejlesztési támogatásokhoz. Csökkenő életszínvonal és a központokba vándorlás jellemzi őket.

Kevés a kapcsolat az őslakos helyiek és a bebírók önmagukban is elkülönülő generációi között. Nagyon eltérő életformák és kultúrák működnek egymás közvetlen szomszédságban, némiképp visszahozva Kelet-Európa 20. század előtti világát. Ez erősíti a kis közösségek belső hagyományait, de az elszigeteltség miatt csökkenti hatásukat a régió működésére. A tényleges erőközpontokat településenként változó felállásban az önkormányzatok és egyes csoportok szövetségei alkotják.

ÉPÍTÉS

Az építés jobbára magánügy, sem erős jogi határok, sem tartós közösségi konszenzus nincsenek, a szabályozás személyfüggő. Kontrollálatlan a fejlődés, a központok terjeszkedése megállíthatatlan, a lemaradók zsugorodása koordinálatlan. A régió fenntarthatósága nem deklarált cél. Az egyenetlen terhelés további kihívások elé állítja az infrastruktúra szolgáltatásokat (szemétszállítás, csatornavíz-, vezetékesvíz-hálózat).

A központokban több az új építés és a zöldmezős terjeszkedés, a lemaradó települések őrzik tovább a régió történeti arculatát. Élő kapcsolatok híján azonban nehéz a régi épületekről szóló tudást, a régi technikákat átörökíteni. Ezért a történeti épületállomány lassú hanyatlása látható. A lazuló szabályozás új helyi minták, köztük több fenntartható, innovatív megoldás elterjedését teszi lehetővé.

A szőlőhegyen települési kontroll és erőforrások híján az egyéni érdekérvényesítés jellemző. Ez jelentősen megváltoztatja a szőlőhegyek képét és működését.

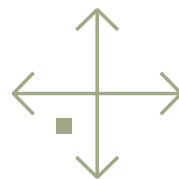
TÁJ ÉS GAZDÁLKODÁS

A zártkertek és külterületek a településekről is leválva külön világot alkotnak, esetleges kapcsolatokkal a helyi közösségekhez. Meghatározó a magántőke lobbierője, a szabályozások betartása település- és hegyközség-függő. Ennek eredményeképpen az egyes településekhez tartozó külterületek megjelenése és használata nagy változatosságot mutat.

Jelentős ellensúlyt a táj és a természet védelmében az állami szereplők jelentenek, de ezeknél a napi szintű helyi jelenlét és beavatkozás lehetőségei korlátozottak.

A szőlészetben és borászatban a megtérülés léptéktől, célpiactól és a kapcsolódó szolgáltatásoktól függ, a gazdaságok közötti együttműködések pedig nem kiemelkedően erősek. Ez a kis, fragmentált borvidék számára megnehezíti a prémium szegmens és a nemzetközi piac elérését.

A professzionális gazdálkodás mellett virágzik a családi és hobbi művelés, de a legértékesebb dűlőkön is vannak felhagyott, gondozatlan területek. A nyaralótulajdonosok személyes elképzeléseik és a régióról kialakult ideálok alapján alakítják területeiket.

VÁLLALKOZÁS

Az organikus folyamatokat követve a gazdálkodó vagy turizmushoz kapcsolódó vállalkozások dominálnak a helyi foglalkoztatásban, ugyanakkor ezek nem szerveződnek önkormányzatokkal vagy oktatási intézményekkel egy karriert és közös növekedést kínáló hálózatba.

A helyben felnövő fiatalság ezért jellemzően elköltözik és tanulmányok, majd karrier után családostként tér vissza, ha van birtok, ház, vagy egyéb helyről érkező stabil bevétel a működéshez.

Sok új vállalkozás és fejlesztés születik, de ezek elsősorban a terület- és ingatlantulajdonosokhoz köthetők, és kevésbé kötődnek magához a helyhez, az itt elérhető hagyományokhoz vagy más erőforrásokhoz. A bebíró menedzserek és vállalkozók nem motiváltak a nagyobb helyi befektetésekben, mert nincs helyi támogató ökoszisztéma.

Több helyen is megjelennek a lakossági és üzleti energiaszolgáltatást is nyújtó napelemparkok. Az állami támogatás és a könnyű megtérülés fűtötte fejlesztések a tájkép részévé válnak.

TURIZMUS

A turisztikai vonzerő fejlesztése általánosan a fejlődés biztosítékának tűnik, de a megvalósításra csak egyéni receptek vannak. Az állami programok forrásai szétforgácsolódnak, nem hoznak létre sikeres régiós márkavédjegyet. Ezzel együtt a Balaton-felvidék mint fogalom továbbra is erős marad, de kevés mögötte a tényleges tartalom.

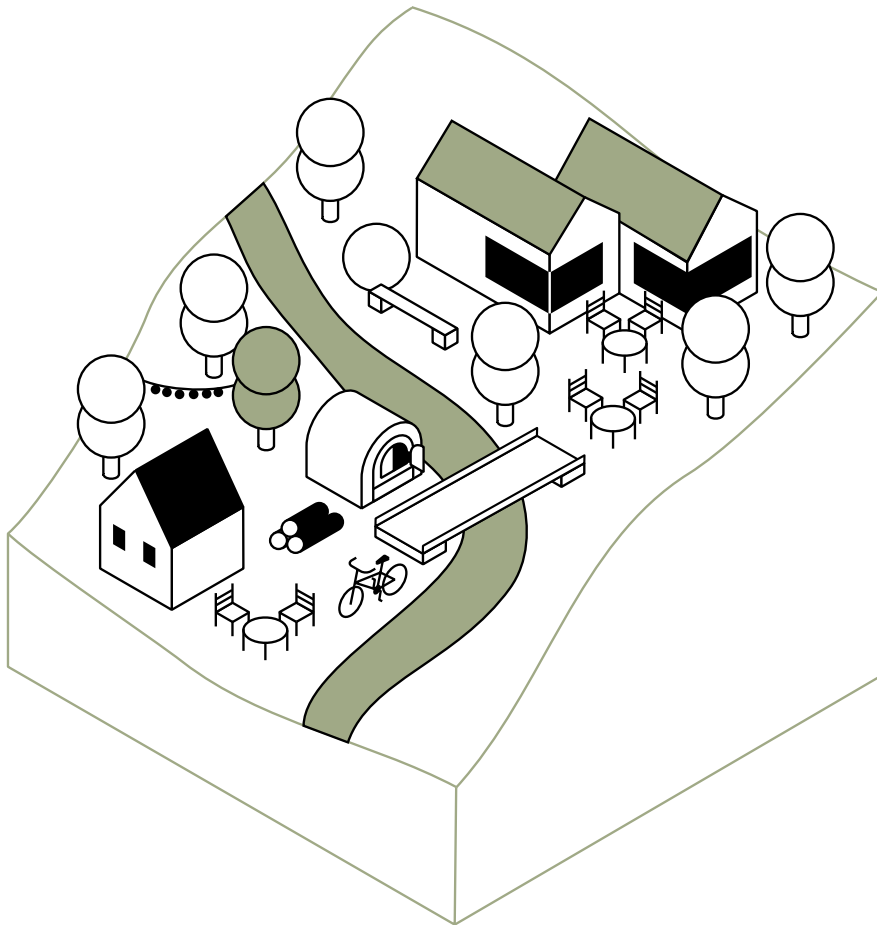
A szolgáltatások minősége és összehangoltsága ezért esetleges, ami tartósan stagnálást, illetve romlást jelent. Elsősorban a magánprojektek bírnak vonzerővel, amíg a tulajdonosokban van belső erő a folyamatos megújulásra. Ezt nehezíti az összehangolt kommunikáció hiánya és az ebből adódó kiegyensúlyozatlan látogatószám.

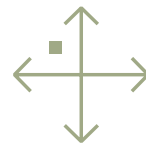
A népszerű programok között sok a kívülről jövő kezdeményezés, kevés kapcsolattal a helyi kultúrához. A helyiként márkázott projektek hamar a célközönség világába fordulnak át.

A turisztikai szolgáltatók nem működnek együtt a helyi termelőkkel, külső beszállítók uralják a régiót. A szolgáltatók esetlegesen ajánlják egymást, gyenge az információáramlás.

A hálózat ereje

MEGHATÁROZÓK A FELÜLRŐL SZERVEZETT FEJLESZTÉSEK ÉS A KÖRNYEZET VÉDELME. EZ VONZÓVÁ TESZI A TÉRSÉGET, DE A SZABÁLYOK SZIGORÚAK. AZ ELKÜLÖNÜLŐ KÖZÖSSÉGEK ALKALMAZKODNAK.

SIKERES INTEGRÁCIÓ, NINCS TUDÁSCSERE

- erős települési aktivitás
- sikeres regionális márkaépítés
- párhuzamos bebíró és őslakos világok
- szigetszerű szolgáltatások

HAGYOMÁNYOK – A központi arculat és márka kialakításában, az átfogó stratégiákban fontosak a tradíciók. Ettől lassan elkülönülnek a helyi közösségek belső hagyományai.

CSATORNÁK – Több felülről jövő (top-down) kommunikáció. Térségfejlesztői konzultációk helyi szereplőkkel. Informális csatornák a döntéshozókhoz.

TŐKE – Hatékony települési pályázatok állami és EU-s forrásokra. A befektetők önkormányzatokkal partnerkednek.

ÉLETMÓD

A települések felismerik a regionális együttműködés jelentőségét a fejlesztésben és a turizmusban, illetve a kultúrtáj átalakításának kontrolljában is. Az eltérő irányokban gondolkodó helyi közösségekkel sikeresen egyezkedve erős célokat jelölnek ki, amelyeket következetesen megvalósítanak.

Megerősödik a környezeti értékek védelme, ami regionális stratégia-ként már kellő erővel bír a magánkezdemenyezésekkel szemben. Kísérleti jelleggel közös szabályozási és döntéshozatali folyamatok indulnak. Ezek gyakran látványosabb hatással bírnak a kommunikációra, mint a tényleges fejlesztésekre, de a legvadabb próbálkozásokat sikerrel állítják meg.

A koherens fejlődés és vonzó jövőkép új beköltözőket vonz, akik már a szabályok ismeretében érkeznek a térségbe. Kevésbé sikeres a helyi közösségek integrációja, akik a saját világaikhoz jobban ragaszkodnak, mint a közös lehetőségekhez. Ezért a befolyásuk is kisebb a döntéshozatalra. Nehezen alakul ki közösségi ellenállás, vagy éppen kiállás egyes ügyek ellen vagy mellett.

ÉPÍTÉS

A központi forrásoknak nagyobb szerepe van a fejlesztésekben, így a régió épített környezeti arculatának kialakításában is. A határozott szabályozásnak és az informatív tájékoztatásnak köszönhetően egységesebb településkép alakul ki, bár van, ahol ez túlzó település-kép védelemhez vezet.

Több forrás jut közös, előremutató, fenntartható fejlesztésekre, mint a szennyvízkezelés vagy a csapadékvíz-gazdálkodás. Regionális szinten fejlődik a közösségi közlekedés, mobilisabbá válik a térség.

A magántőke kontrollja erős. A kísérleti törekvések sorra elbuknak, a kirívó eseteket a hatóságok lebontatják még a külterületeken is. Ugyanakkor ez a kiszámítható fejlesztéspolitika új befektetőket is hoz, akik jobban építenek a kulturális alapokra.

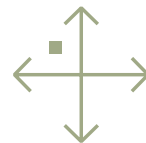
A nagyobb léptékű fejlesztések (borászatok, ipar, turizmus) telepítésében és arculatának kialakításában a települések aktívan közreműködnek. Így ezek kevés hatással vannak a térség megjelenésére.

TÁJ ÉS GAZDÁLKODÁS

A külterületek kontrollja sokkal átfogóbb, a korábban is meglévő eszközök végre használatban is vannak. Ennek köszönhetően a táj képe egységesebb, használata fenntarthatóbb.

Ez döntően a gazdálkodó és rekreációs tevékenységek térbeli elkülönülésének kedvez, amiben előnyt élveznek a hagyományos művelési formák és az ezekhez kapcsolódó turisztikai szolgáltatások. Az agrotechnológiai újítások és új növények megjelenése így is elkerülhetetlen, de alkalmazásuk inkább egyéni szinten jellemző, bár több területen is van támogatás az együttműködésekre.

A magánterületek fenntartása zűrzavarosabb. A külterületi bebíróknak nem alakulnak ki érdemi helyi kapcsolatai, nem tanulják meg a közös terek és tájrészek használatának íratlan szabályait és hagyományait, és szemben az őslakosok egységes közegével, nem is hoznak létre összefüggő kulturális hálózatokat a régióban. Így aztán a kerítések tovább terjednek a szőlőhegyeken.

VÁLLALKOZÁS

Regionális iparfejlesztési politika jön létre, a gazdasági ösztönzőt jórészt a települések által létrehozott támogatási és koordinációs programok biztosítják. Az ide érkező vállalkozásoknak főként a településekkel van kapcsolatuk.

Az innovációt elsősorban a kívülről érkező tudás tartja fenn, képzett munkaerőt helyben nehéz találni, mert nagy érték a verseny. Van szervezett szakképzés és a környező nagyvárosok egyetemével közös programok, de a sikeresen végző hallgatóknak csak kisebb része tér vissza a környék újabb szemléletű cégeihez.

Újraélednek viszont a települések által fenntartott szövetkezetek, megszületnek az első önkormányzati borászatok. Ezek idővel részt vállalnak a családi szőlőbirtokok bérművelésében és a turisztikai tevékenységekben is.

TURIZMUS

A közös fellépés eredményeképpen a Balaton-felvidék mint márka nemzetközileg is ismertté válik a turizmus fenntartható szegmenseiben. A nemzetközi turizmus kiszolgálására minőségi szolgáltatóbázis épül ki.

A prémium minőségű turisztikai szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások és a bebírók általában városias attitűdje azonban nehezen kapcsolódik a helyi kultúrához. Ennek következtében szétválik a helyben élők és a látogatók világa, és a turisztika fókuszába a települések és kulturális programok helyett inkább a szőlészethez kapcsolódó agroturizmus és az aktív turizmus kerül a régóta jelenlévő gasztroturizmus mellett.

A nemzetközi fókusz azonban komoly szakértelmet igényel, amire a települések külső szakértelmet és befektető cégeket hoznak a térségbe. Ezeket az önkormányzatok mint megrendelők és társtulajdonosok tudják kordában tartani, de a tudásuk nem szervesül a helyi működésbe.

Mit tehetünk?

A bemutatott scenáriók elemeire nemcsak úgy érdemes gondolni mint kívánatos vagy elkerülendő jövőváltozatokra, hanem aszerint is, hogy milyen általános tanulságokat és feladatokat segítenek megfogalmazni. Mi az alábbiakat látjuk fontosnak.

ÉPÍTS HÁLÓZATOKAT TELEPÜLÉSEK, VÁLLALKOZÁSOK, KÖZÖSSÉGEK, PROJEKTEK KÖZÖTT

Nincs olyan helyzet, amiben az emberek, szolgáltatások vagy eszközök integrációja ne lenne előny, amikor a jobb megoldásokat keressük. Ugyanakkor meglepő tapasztalat volt a program során, hogy a nagyon sokféle tettekész és elhivatott szereplő között milyen kevés kapcsolat van. A hálózatépítés hosszú távú befektetés, amit érdemes dedikált szereplőkkel végezni és már a kezdetektől konkrét funkciókkal ellátni, hogy ösztönözzön a bekapcsolódásra. A harmadik fejezetben több mintaprojekt és módszer is található, ami ezt segíti.

GONDOLKOZZ ÉLETUTAKBAN

Nemcsak az itt felnövő új generációknak, hanem a cégeknek, közösségeknek, de a szolgáltatásoknak és a tájművelésnek is időben változó pályája van, amit sok hatás és szereplő határoz meg. Kiknek kell együttműködni azért, hogy egy itt születő gyerek számára láthatóvá váljon, hogy a felsőfokú képzéshez és nemzetközi karrierhez nem is kell elköltöznie a régióból? Milyen csatornákon és hogyan kell ezt kommunikálni és felépíteni? Ugyanezeket a kérdéseket fel lehet tenni a fenntartható gazdálkodással vagy az energiaközösségek létrehozásával kapcsolatban.

FOGLALKOZZ A KÜLTERÜLETEKKEL

A települések külterületeire rendszerint kevés figyelem jut, mert nagyok és nehezen kezelhetők. Ugyanakkor egyre jelentősebb új tulajdonosréteg, és velük új tőke és szakértelem áramlik ide. Nem utolsósorban

a Balaton-felvidék arculatát elsősorban ezek a területek határozzák meg. Az ide érkezők gyakran keresik, de nem találják a kapcsolatokat a környékhez, a hagyományokhoz. Együttműködő partnerekre van szükségük, hogy az ötleteikből jó fejlesztések szülessenek. A külterületek nemcsak gondot, hanem hatalmas lehetőséget jelentenek.

AZ ÁTJÁRHATÓSÁG KULCSKÉRDÉS

Konkrét és átvitt értelemben is. Jelenleg a sűrű úthálózat ellenére valójában kevés működő kapcsolat van a települések között. Ez nemcsak az utak állapotán, hanem a használatuk módjain is múlik. Hasonló gond az évszázadokig szabadon átjárható területek fokozódó bekerítése. De átjárhatónak kell lenni a szolgáltatásoknak és a kommunikációnak is ahhoz, hogy a sok településből álló térség egy régióként tudjon működni és jövőt tervezni. Reálisan csak így lehet komolyabb forrásokhoz jutni.

TERVEZZ HOSSZÚ TÁVRA, DE RÖVID TÁVON CSELEKEDJ

A távlati célokat rengeteg kis lépéssel is meg lehet közelíteni, amelyeket könnyebb megvalósítani. Ez egyaránt vonatkozik a helyi hagyományok átörökítésére és a klímaadaptációra vagy a digitális szolgáltatások

fejlesztésére. Az azonnali, taktikai jellegű akciók akkor jók, ha nem csupán tét nélküli kommunikációs eszközként vannak használva, hanem egy nagyobb sorozat elemeiként működnek. A következő fejezetben számos példa található erre.

MI A TE KRITIKUS TÖMEGED?

Minden elképzelés működéséhez szükséges egy kritikus tömeg. Mi az a tömeg, és kiből vagy mikből áll, ami biztosítja egy ötlet, egy cél, egy vízió megvalósulását és fenntartható működését? Hogy lehet elérni, összehozni és megtartani? A Balaton-felvidék lakossága bizonyos nézőpontból nagyon kicsi, más nézőpontból sokkal nagyobb. Kikre és kiknek lehet és érdemes szolgáltatásokat indítani? Milyen megoldásokkal? Soha nem szabad illúziókat kergetni a kritikus minimum elérésével kapcsolatban.

A következő fejezetben konkrét esettanulmányokat és módszereket gyűjtöttünk össze, amelyeket helyben találtunk, vagy mi alkalmaztunk a kétéves program során. Ezek részben a fenti néhány kérdéshez is kapcsolódnak. Érdemes minden saját programra és kulturális eseményre olyan eszközként és módszerként tekinteni, amik hozzájárulhatnak a nagyobb, távlati célok eléréséhez.

RÉGIÓ- FEJLESZTÉSI ESZKÖZTÁR

The background of the page features a stylized landscape. It consists of several layers of green hills, each separated by a thick, white, wavy line that flows across the width of the page. The overall aesthetic is clean and modern, with a focus on natural, organic shapes.

Módszerek és eszközök

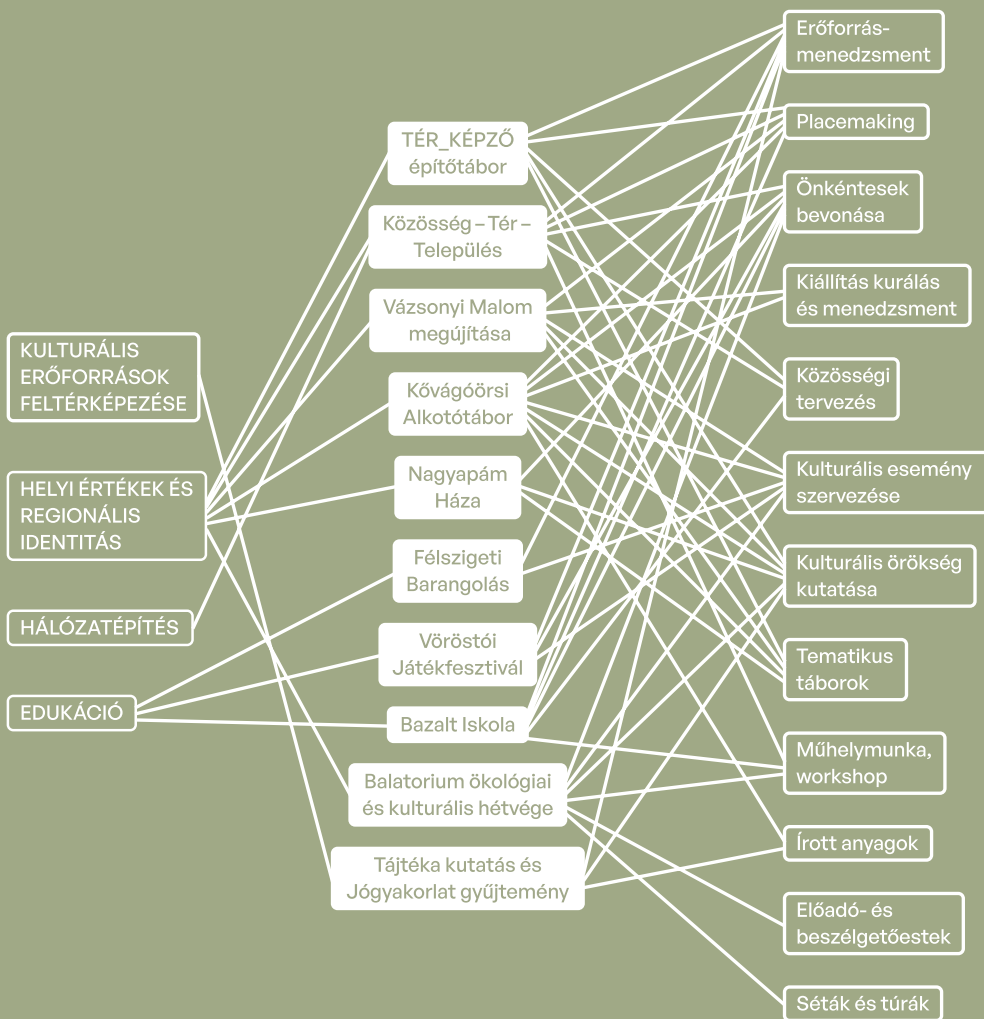
A TÁJTÉKA két éve alatt gyűjtött tapasztalatok, a feltérképezett helyi gyakorlatok, folyamatok és az előző fejezetben felvázolt tanulságok és teendők alapján négy olyan célt fogalmaztunk meg, amiket a közösség bevonásával valósíthatunk meg, és amik meghatározóak lehetnek a legtöbb hazai régió fejlődésében. Ehhez kapcsolódóan olyan módszertanokat és eszközöket sorolunk fel, amik hozzájárulnak ezek eléréséhez, és ezek mellett bemutatunk egy sor esettanulmányt, amik jó példaként szolgálnak a módszertanok alkalmazásában. Az eszköztár olyan módszerek összessége, amik nemcsak ebben a régióban alkalmazhatóak, hanem sokféle – nemcsak földrajzi, hanem kulturális vagy gazdasági értelemben is más – területen jelenthetnek újfajta fejlődési utakat.

A TÁJTÉKA eredeti célkitűzése szerint a KÉK által már több ízben sikeresen kipróbált és akár évtizedes tapasztalatokra épülő események, módszertanok adaptációit valósítottuk meg. Az épített környezettel kapcsolatos edukációs programok, a városi séták, az építőtábor, a nyitott házak közösségi fesztiválja mind olyan programok, amik könnyen formálhatóak egy adott közösség igényeire, egy hely sajátosságaira, a rendelkezésre álló erőforrásokra alapozva és azokat akár újragondolva.

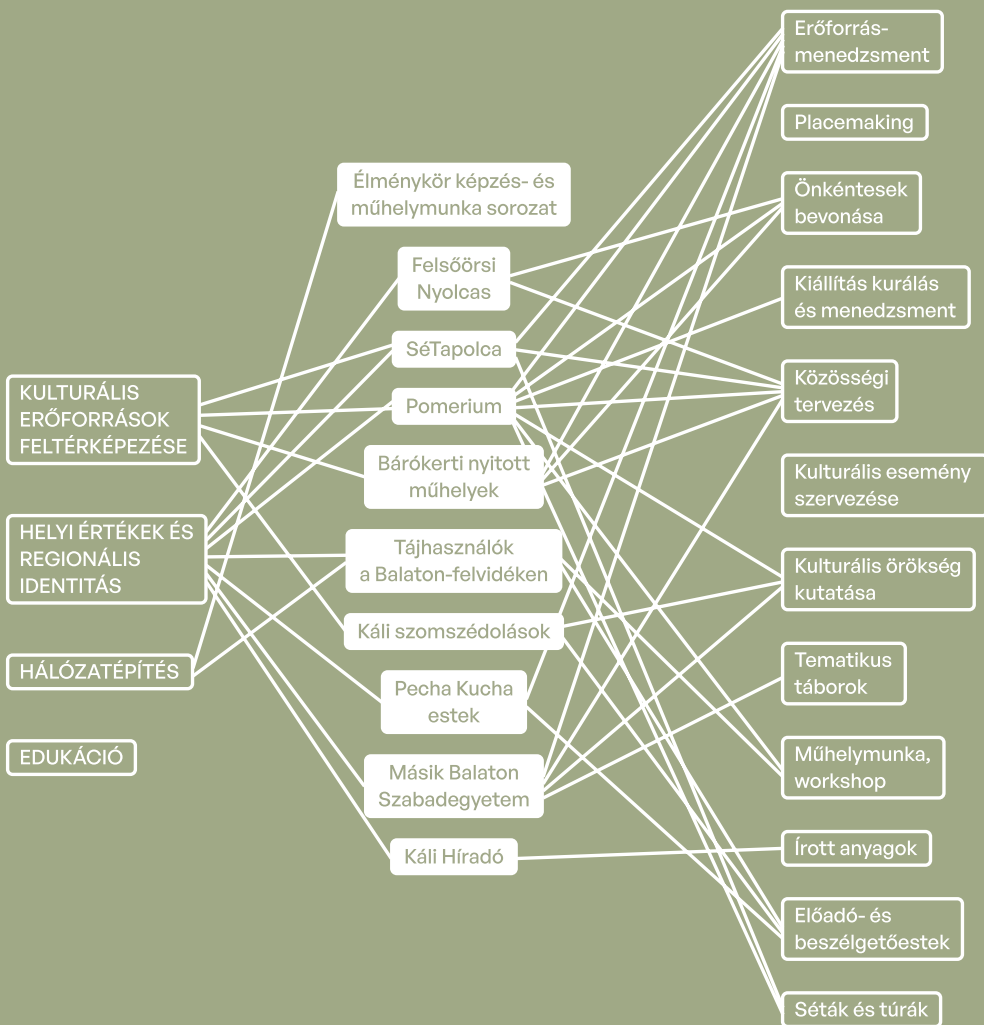
Olyan helyi szereplőkkel dolgoztunk együtt, akik természeti és társadalmi értelemben is jól ismerik a térséget, van tapasztalatuk kulturális események szervezésében, és nyitottak arra, hogy új formátumokat, megoldásokat próbáljanak ki. Ez azért volt különösen fontos, mert kiemelt célunk, hogy a programok az EKF-év lezárultával is fenntarthatóan tovább éljenek, aminek a megfelelő finanszírozás mellett a helyi emberi erőforrás az alapja.

A saját projektjeink mellett számos olyan kezdeményezést gyűjtöttünk össze, amik az említett négy nagy célhoz és az előző fejezetben kibontott jövőképekhez tudnak kapcsolódni. Ezek mindegyike helyi jelenségekre, szokásokra, természeti és épített örökségre, társadalmi folyamatokra épít, középpontjukban pedig leginkább a közösségek és a kultúrtáj kapcsolata áll. Vannak köztük olyanok, amik az EKF kapcsán indultak el és (egyelőre) csak itt működnek, olyanok, amik már számos más helyen megvalósultak és most itt is gyökeret eresztettek, és olyanok is, amik régóta sikerrel vannak jelen ezen a vidéken.

RÉGIÓFEJLESZTÉSI ESZKÖZTÁR

MÓDSZEREK ÉS ESZKÖZÖK

Kulturális erőforrások feltérképezése

HELYI LEHETŐSÉGEK FELTÁRÁSA ÉS BEMUTATÁSA

Amikor egy közösséggel, településsel vagy régióval dolgozunk együtt, a kulturális erőforrások, a helyben lévő adottságok és az ebben rejlő lehetőségek feltérképezése az elsődleges feladatunk, hiszen ezzel biztosíthatjuk, hogy a programunk, tevékenységünk a helyi igényekre reagál és a meglévő erőforrásokra épít, elősegítve ezzel ezek beágyazottságát, elfogadását és a helyi lakosság részvételét. Ezek feltárása számos okból fontos, többek között hozzájárul a helyhez kötődő egyedi kulturális örökség azonosításához, megőrzéséhez és továbbfejlesztéséhez. Ez egyrészt lehetővé teszi különböző oktatási és képzési lehetőségek kialakítását, hozzájárul a kulturális ismeretek és készségek átadásához a különböző generációk számára, tehát alapja az összetartó közösségek fejlesztésének. A feltérképezés másrészt a kiindulópontja az ebben rejlő gazdasági lehetőségek kiaknázásának, a helyi gazdaság és a turizmus fejlesztésének.

A kultúrát ebben az esetben a lehető legszélesebb spektrumban értelmezzük, aminek részei lehetnek nemcsak a hagyományok, a művészetek, vagy az épített örökség, hanem a közösségek működése, a gasztronómia, a tájjal való kapcsolat is. Ez a tevékenység legtöbbször az alapja valamilyen programnak, eseménynek, esetleg tervezési folyamatnak, tehát ezek az eredmények közvetlenül beépíthetők további akciókba, de akár önállóan is megmutathatók valamilyen kiadvány vagy gyűjtemény formájában. A kulturális erőforrások feltérképezése és helyi lehetőségek feltárása tehát elsődleges a helyi közösség, település vagy a régió fejlődéséhez, fejlesztéséhez.

Helyi értékek és regionális identitás

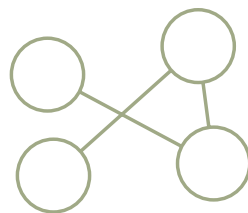

ÉRTÉKTEREMTÉS, DISSZEMINÁCIÓ, TUDÁSMEGOSZTÁS

Egy közösség, egy hely értékeinek felismerése, ezek értéként kezelése, gondozása az alapja a helyi és a regionális identitásnak is. A szellemi kulturális örökségünk, az épített és táji környezet, a közösségünk értékeinek felismeréséhez, elismeréséhez és értéként kezeléséhez, illetve ezek kihasználásához elsősorban párbeszédre és a tudás megosztására, ezen értékek láthatóvá tételére, jó kommunikációjára van szükség.

Az identitás, a helyhez kötődésünk egy régió jövőjének is alapja, hiszen ez az, ami definiálja közös értékeinket, ami a lakosságot helyhez köti. Azok a fiatalok, akiknek erős kötődése van a helyhez, tanulmányaik vagy korai karrierjük után szívesebben térnek vissza szülőhelyükre, hogy ott kamatoztassák tovább tudásukat, fektessék be a tőkéjüket vagy családot alapítsanak. A jól látható, jól kommunikált helyi értékek tesznek vonzóvá egy települést vagy egy régiót a látogatók számára is, így ezek közvetlen gazdasági előnyöket hozhatnak a települések számára és az életminőséget is kedvezően befolyásolják. Egy összetartó, tudatos közösség a látogatók mellett az újonnan érkező beköltözők felé is határozottan tudja kommunikálni értékeit, és így elsősorban olyanokat vonz majd a településük, akik ezeket fontosnak tartják.

Hálózatépítés

RÉSZVÉTELISÉG ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

Egy közösség, egy település, egy régió sikere a termékeny együttműködésekben rejlik, ahogyan gyakran egy jó kezdeményezés jövője is azon múlik, hogy milyen mértékben sikerül aktivizálnunk, bevonnunk és közös munkára bírunk az érintetteket, mint például a helyi lakosokat, intézményeket, döntéshozókat, civil vagy szakmai szervezeteket, vállalkozókat.

A hálózatok, az együttműködések és a tudásmegosztás egyaránt kulcsfontosságú lehet a fejlődés, ezzel együtt a megőrzés, az innováció és a hatékony döntéshozatal szempontjából. A kistélepülések hálózatának erősítése, vagyis a regionális gondolkodás és cselekvés erősíti és versenyképesebbé teszi a helyi gazdaságot. Ezen a területen egyaránt fontos, hogy az embereket arra ösztönözzük, hogy aktívan részt vegyenek a kulturális és közösségi életben, valamint az is, hogy a különböző szereplőket összefogásra sarkalljuk egy-egy kezdeményezés megvalósítása érdekében. A hálózatépítés további eredménye lehet, hogy eddig nem feltétlenül összekapcsolt gazdasági vagy tudományterületek újfajta fejlődési láncokat is elindíthatnak a sokféle tudás megosztása által.

Edukáció

SZEMLÉLETFORMÁLÁS GYERMEKKORTÓL

A szemléletünk, látásmódunk gyermekkorban alakul ki, ez az az időszak, amikor legkönnyebben tudjuk a figyelmüket a körülöttünk lévő kulturális, épített és természeti értékek felé irányítani. Amennyire befogadóak a gyerekek, annál nehezebb bevonni a tinédzsereket, a fiatal felnőtteket az ilyen irányú tevékenységekbe, talán ezért is fontos már a legkisebeknek beépíteni a mindennapjaikba a környezetük és a helyi értékek iránti érzékenységet és az azzal kapcsolatos tudást. Számos oktatási módszertan és eszköz létezik a fiatal generációk kritikai gondolkodásának fejlesztésére, a közösségi tudatuk és az összetartozás erősítésére, cselekvőképességük és a környezet iránti felelősség növelésére, tudományos, műszaki és kulturális ismereteik bővítésére. Mindezek kulcsfontosságúak, hogy már fiatal korban kialakuljon a lakóhely iránti kötődés, a helyi identitás, amelyek felnőtt korban is aktív és felelős részvételre ösztönöznek. Ezek tehát az alapjai egy régió jövőjének, beszéljünk akár az értékek felismeréséről és védelméről, vagy akár a regionális karrierképek kialakításáról.

Erőforrás-menedzsment

MIÉRT?

- Gyakran egy közösség nem ismeri fel, hogy milyen erőforrásokkal rendelkezik, ilyen például a helyi értékek, hagyományok, történetek ismerete, valamilyen szaktudás (pl. kommunikációs, grafikai ismeretek, szervezői tapasztalat, műszaki vagy gazdasági ismeret), ki nem használt épület vagy helyiség, kert vagy park, valamilyen korábbi kezdeményezés.
- Az erőforrások feltérképezésével és megfelelő helyre való becsatornázásával új tartalommal, energiával lehet feltölteni a meglévő kezdeményezéseket, erősíthetők a lokális hálózatok.
- A jól használt helyi erőforrások segíthetnek a költségek minimalizálásában, miközben a településnek saját bevételt is termelhetnek.

MI EZ?

Bármilyen kezdeményezésünk megvalósításához érdemes a már meglévő kezdeményezésekre és a helyi aktív szereplőkre, azok tudására és tapasztalatára támaszkodni, hiszen ezek legtöbbször már rendelkezésre állnak, de gyakran újraszervezést, vagy másfajta erőforrás bevonását igénylik.

A legaktívabb helyi szereplők, aktivisták, civilek gyakran saját maguk kezdeményeznek ötleteket, projekteket. Az alulról jövő kezdeményezések felismerése, segítése és a megfelelő erőforrások megteremtése kiemelt szerepet kaphat az erőforrás-menedzsmentben, hiszen ezek általában egy-egy fontos helyi témára, kérdésre vagy problémára reagálnak.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- A helyi erőforrások feltérképezése után ki kell alakítani a megfelelő szinergiákat, vagyis “egy asztalhoz ültetni” azokat, akiknek egy adott ügygel, kezdeményezéssel kapcsolatos céljaik, elképzeléseik találkoznak.
- A kialakuló helyi hálózatokat támogatjuk találkozási és kommunikációs platformok biztosításával.
- Ezeknél sokszor figyelembe kell venni a lokális kihívásokat, pl. konfliktusok, érdekütközések, és megfelelően kezelni kell azokat.
- Mérjük fel pontosan, hogy mik azok az erőforrások, amik rendelkezésre állnak és mik azok, amik hiányoznak és ezeket hogyan tudjuk biztosítani.
- Törekedjünk a lehető legtöbb helyi szereplő bevonására, amihez minél több csatornán (pl. nyomtatott és online sajtó, közösségi média, plakátolás, személyes megkeresés stb.) érdemes felhívásokat intézni.

ESZKÖZEI:

- kutatás, adatgyűjtés (desk research)
- mélyinterjúk
- lakótalálkozók, fórumok
- adatbázis-építés, pl. jó gyakorlatok vagy érdekes történetek gyűjtése, egy platformra rendezése
- workshopok, kapcsolatépítő körök szervezése (networking)
- kommunikációs csatornák fejlesztése

Placemaking

MIÉRT?

- A “placemaking”, azaz helyteremtés módszertanával újra bekapcsolhatjuk a település életébe az addig alulhasznosított helyeket.
- Egyszerű eszközökkel tesztelhető egyes helyek alternatív használata (pl. egy hétvégére is lehet parkolóból köztér).
- Nem igényel nagy beruházást vagy hosszú távú elköteleződést a változtatás.
- Gyors és látványos eredményeket érhetünk el, amelyek hosszú távú változáshoz vezethetnek.

MI EZ?

A helyteremtés vagy placemaking egy egyre divatosabbá váló fogalom, ha a kihasználatlan, alul- vagy éppen rosszul hasznosított közterületekről, épületekről beszélünk. Leginkább ahhoz tud hozzájárulni, hogy a közösség egy olyan helyet kezdjen el használni, amit eddig valamilyen okból inkább elkerült vagy egyáltalán nem volt lehetősége igénybe venni. Nagyvárosokban ezek gyakran egész utcák, parkolóhelyek vagy elhanyagolt terek, de a placemaking eszközeivel újra be lehet kapcsolni egy település életébe elhagyott malmokat, tópartokat, vagy kihasználatlan, de jó állapotú épületeket.

A módszer másik jellegzetessége, hogy az igény jöhet alulról is, akár egy civil szervezet vagy helyi közösség által, akik mondjuk egy üres telket szeretnének közösségi kertnek használni, vagy akár felülről, a településvezetés által, akik például tesztelni szeretnék egy autótút sétálóutcaként történő hasznosítását.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- Az első feladat a helyszín feltérképezése: kik és hogyan használják, mit jelent a hely a környékbeliek mentális térképén, ki végzi a karbantartást, ki a tulajdonos és kik lehetnek a potenciális használók, a közösségnek milyen igényei lehetnek a használatra?
- Ezek után érdemes kiválasztani a közösség és az adott cél eléréséhez legjobban passzoló placemaking eszközöket. A placemaking módszertana rengeteg izgalmas eszközgyűjtője, mindezekhez számtalan pontos útmutató érhető már el online és nyomtatott formában is.
- A terület előkészítése után jöhetnek a különböző akciók, amire hívunk meg mindenkit, aki érintett lehet a hely jövőjével kapcsolatban.
- Ismételjük, amíg csak szükséges és van rá lehetőségünk!

ESZKÖZEI:

- közös étkezés és főzés
- filmklub
- köztéri bútorkészítés
- kertészkedés
- aszfaltfestés
- előadások, koncertek, fesztiválok stb.

Önkéntesek bevonása

MIÉRT?

- A helyi önkéntesek a legtöbb település életében kiaknázatlan erőforrást jelentenek.
- Önkéntes munkával a helyi szereplők is inkább sajátjuknak érzik a programokat, eseményeket, amik a településen megrendezésre kerülnek.
- Az önkéntes munka remek lehetőség a fiatalabb és a legidősebb korosztály bevonására is.
- Önkéntes munkával az alacsony költségvetésű programok is kellő támogatást kaphatnak.

MI EZ?

Az önkéntes munka egy kapcsolódási pont egy esemény vagy kezdeményezés és a helyi lakosok között. Az önkéntesek kiválóan becsatornázhatók kutatásokba, kulturális rendezvények szervezésébe, de akár táborok vagy városi séták szervezésénél is igen értékes erőforrás, különösen az alulról jövő kezdeményezések esetében. Az önkéntesek számára pedig ezek a lehetőségek remek kapcsolódási pontot jelenthetnek saját lakóhelyük történetéhez, kulturális életéhez, illetve személyes és szakmai kapcsolataik is épülhetnek. Ezzel növekszik a résztvevők felelősségérzete és nagyon sok esetben büszkék is lesznek arra a munkára, amivel hozzájárultak a programhoz és ezen keresztül a programra is, ami segíti annak továbbélését, fenntarthatóságát.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- Önkéntesbázist legegyszerűbb nyílt felhívással építeni, amiben már érdemes felmérni a résztvevők motiváltságát is.
- Érdemes olyan szervezeteket közvetlenül is megkeresni, akik már rendelkeznek önkéntesbázissal, pl. civil szervezetek vagy a helyi középiskolák, ahol akár egész osztályok mozgósíthatók.
- Az önkénteseknek munkájukért cserébe tanulási és kapcsolódási lehetőségeket kell teremteni. Közös események, találkozók biztosítani tudják a lelkesedést a kitűzött cél eléréséig.
- Az önkéntes-adatbázist hosszú távra alakítjuk ki, a visszatérő önkéntesek tudásukkal, tapasztalatukkal óriási segítséget jelentenek.

ESZKÖZEI:

- nyílt felhívás
- önkéntesadatbázis-építés
- önkéntestálalkozók szervezése
- képzések az önkéntesek számára
- önkéntespályák kialakítása (pl. első évben valaki még csak szórólapokat hord ki egy fesztiválon, második évben workshopot vezet, harmadik évben a szervezők munkájába is bekapcsolódhat)

Kiállítás kurálás és menedzsment

MIÉRT?

- A kiállítások remek lehetőséget adnak arra, hogy egy téma köré közösséget gyűjtsenek.
- Helyi értékeket, de akár kívülről érkező jó példákat is feldolgozhatnak, tehát jelentős szerepük lehet a tudásmegosztásban, edukációban.
- A helyi értékeket, történetet bemutató kiállítás erősíti a helyiek büszkeségét, helyhez való kötődését.

MI EZ?

A kiállítások fontos szerepet játszanak egy település kulturális életében. A megfelelő téma inspiráló közeget teremt ahhoz, hogy elinduljanak különböző szakmai, kreatív diskurzusok, amik utána hosszú távon is befolyásolhatják a település életét. Ugródeszkát jelenthetnek helyi művészeknek, kutatóknak, értéket közvetíthetnek, mind a helyi lakosoknak, mind a látogatóknak. Kiállításokat nem csak hagyományos galériákban lehet szervezni, egy jól megválasztott helyszín teljesen új kereteket teremthet egy programhoz, például egyetemi hallgatók terveiből kültéri pop-up kiállítás nyílnak a tervezési területen.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- A kiállítás témája és helyszíne is egyformán fontos. Olyan kérdéseket járjunk körbe, amik relevánsak a település számára, pl. egy elhagyott épület helytörténeti bemutatása, egy aktuális téma feldolgozása vagy egy művész önálló kiállítása.
- A kiállítás köré szervezzünk programokat, a megnyitón és a finisszázson kívül a kiállítás teljes időtartama alatt érdemes tárlatvezetésekkel, beszélgetésekkel ösztönözni a párbeszédet.
- A kiállítás végével új helyszíneket lehet keresni a tárlatnak, más településekkel együttműködve még nagyobb közönséghez el lehet juttatni az anyagot.

ESZKÖZEI:

- helyi alkotók, kutatók megkeresése
- helytörténeti kutatás, interjúzás
- települések között kollaborációk, vándorkiállítások
- kiegészítő események (tárlatvezetések, beszélgetések, gyerekprogramok stb.)

Közösségi tervezés

MIÉRT?

- A helyiek bevonása a döntéshozatalba erősíti a felelősségérzetet saját lakókörnyezetük iránt.
- Segítségével a konfliktusok kezelése, megoldása gyorsítható, egyes vitás helyzetek teljesen el is kerülhetnek.
- A valódi igények felmérésével olyan fejlesztések valósulnak meg, amik a közösség hasznára válnak.

MI EZ?

A közösségi tervezés feladata, hogy a fejlesztésekbe már a kezdetektől bevonja a lakosságot, legyenek azok kisebb léptékűek, mint egy új szobor helyének a kiválasztása, vagy egészen nagyok, mint egy közpark kialakítása. A résztvevők közös tervezési alkalmakon, fórumokon közösen dolgozzák ki a koncepciót, ahol egyszerre vesznek részt a tervezők, kivitelezők, megbízók és a használók, azaz a lakosság már az első lépéstől kezdve. Azzal, hogy teret biztosít a helyi szereplők véleményének kifejtésére, lehetőséget teremt arra, hogy a valódi igényeknek megfelelő fejlesztések valósuljanak meg.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- Első lépésként minden szereplőt feltérképezünk: kik a hely potenciális használói, kik a döntéshozók?
- Meg kell találni a megfelelő fórumot, amit minden résztvevő elég biztonságosnak érez ahhoz, hogy megossza a véleményét.
- A különböző eszközöket érdemes vegyesen használni egy tervezési folyamat során, így azok a társadalmi csoportokat is be lehet vonni, akik gyakran kimaradnak a döntéshozatalból.

ESZKÖZEI:

- lakossági fórum, lakógyűlés
- workshop, world café
- mentális térképezés, víziók térképezése
- kérdőíves felmérés
- gamification, azaz játékosítás

Kulturális esemény szervezése

MIÉRT?

- Kulturális eseményeken keresztül lehetőségünk van aktivizálni a helyi közösséget, segíthet bevonní azokat is a település aktív életébe, akik korábban nem vettek részt helyi programokban.
- Egy közös esemény megszervezése újfajta hálózatok kialakulásához vezet: olyan szervezetek, aktív lakók is megismerhetik egymást, akik korábban nem dolgoztak együtt.
- Az így létrejövő együttműködések közvetlenül visszahatnak az esemény fenntarthatóságára, de akár új programok létrejöttét is eredményezhetik.

MI EZ?

Kulturális esemény alatt sokféle programot érthetünk, legyen az utcafesztivál, nyitott házak ünnepe vagy a település alapításának évfordulója. Fontos, hogy valamilyen módon közvetlenül kapcsolódjon a helyi hagyományokhoz, de eszköze lehet új szokások teremtésének is. Már a szervezésébe is érdemes bevonní minél több helyi szervezetet és a lakosságot is. Amellett, hogy látogatókat is vonzanak a településre, az ilyen programokon a résztvevők legnagyobb százalékát jellemzően a helyi lakók teszik ki.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- A helyi szereplők feltérképezése és összekapcsolása egy jól működő kulturális esemény első lépése. A feladatok helyes elosztása, a lokális energiák megfelelő beosztása fontos feladat ahhoz, hogy biztosítsuk az esemény fenntarthatóságát.
- Fontos a rendszeres kapcsolattartás, találkozók kijelölése már a szervezés első pillanatában.
- Megfelelő körültekintéssel közösen állítsuk össze az esemény-, költség- és kommunikációs tervet.
- Az esemény lezárultával elengedhetetlen a tapasztalatok közös kiértékelése.

ESZKÖZEI:

- kutatás, adatgyűjtés (desk research)
- workshopok, fórumok a programtervezéshez
- önkéntes erőforrás szervezése
- programfüzet vagy kiadványok tervezése

Kulturális örökség kutatása

MIÉRT?

- Egy közösség gyakran nincs tudatában annak, milyen gazdag kulturális örökséggel rendelkezik.
- Kisebb településeken rengeteg kulturális örökség még a mai napig csak szájhagyomány útján él, ezeknek megismerése, megőrzése kiemelten fontos lehet egy település életében.
- Egy jól dokumentált kutatás, ami a lakosság számára is könnyen elérhető, növeli a helyhez való kötődést, a helyi identitást és kiindulópontja lehet új eseményeknek, kiállításoknak is.

MI EZ?

A kulturális örökség kutatás nemcsak múltbeli események vagy a helytörténet megismerésére szolgál, hanem hozzájárul a jelenkori kulturális, közösségi, művészeti tevékenységek felismeréséhez, azok értéként történő elismeréséhez. Helyi kulturális örökség alatt nemcsak a régészeti leleteket, történelmi eseményeket, híres lakókat érthetjük, hanem azokat a történeteket is, amik csak szájhagyomány útján, régi levelezésekben különleges szokásokban maradtak fenn. A kutatásnak, gyűjtésnek számos módja lehet, amibe a szakértők mellett érdemes bevonni a lakosságot is.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- Érdemes aktivizálni a helyi hálózatokat: mérjük fel ki, milyen témában lehet jártas, akár szakértőként, akár csak egy-egy történet elmesélésében.
- Az adatgyűjtésnek nagyon sok formája lehet. Nyitottnak kell lenni arra is, ha az információk különleges, nem hagyományos formában érkeznek, például egy olyan helyi lakó történeteiből, aki már születése óta ugyanabban a házban él.
- Már a kutatás elején legyen javaslat arra, hogy az összegyűjtött anyagok milyen formában lesznek dokumentálva.
- Fontos, hogy az összegyűjtött anyagok a helyi közösség számára később is elérhetőek legyenek.

ESZKÖZEI:

- levéltári, könyvtári, helytörténeti kutatások
- interjúk, mélyinterjúk
- fórumok, workshopok
- kérdőíves felmérés
- könyvkiadás, cikkek megjelentetése
- weboldal-fejlesztés

Tematikus táborok

MIÉRT?

- Tematikus táborokkal olyan speciális csoportokat tudunk megszólítani, akiket egyébként nehezebb lehet elérni (pl. diákok, művészek).
- A táborok rövid, de intenzív időintervallumba sűrítenek programokat, így hatásuk gyors és látványos.
- Könnyen hagyományteremtők lehetnek.
- Hosszú távon működő művésztelepek vagy rezidenciaprogramok kialakulásához járulhatnak hozzá.

MI EZ?

Tematikus táborok például az alkotótáborok, rezidenciaprogramok, építőtáborok, vagy gyerektáborok. Ezek hossza, résztvevőinek száma, céljai nagyon változatosak lehetnek. Egy néhány napos alkotótábor meghívott művészekkel épp olyan izgalmas lehet, mint egy többhetes építőtábor egy kihasználatlan épület revitalizálásához. A táborok különleges tulajdonsága, hogy egyszerre adnak élményt, tudást, inspirációt a településre érkező táborozóknak, és a településnek is visszaadnak. Ez a visszacsatolás lehet mondjuk egy köztéri bútor, egy kiállítás vagy egy közös vacsora.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- A helyszínen mérjük fel a helyi erőforrásokat és együttműködési lehetőségeket. Az önkormányzatok is hozzájárulhatnak a táborhoz például helyszín vagy szállás biztosításával.
- A tábor időtartamát és a résztvevők számát a kitűzött célhoz kell igazítani.
- A tábor során helyi erőforrásokból érdemes beszerezni a táborhoz szükséges alapanyagokat, ellátmányt, támogatva ezzel a helyi gazdaságot és a program ismertségét is.

ESZKÖZEI:

- közösségi tervezés
- közös étkezések, ünnepek a tábor során, aminek a helyiek és a táborozók is részt vesznek
- avatóünnepségek, kiállítások
- tervbemutatók, konzultációk, társadalmasítás

Műhelymunka, workshop

MIÉRT?

- A workshop és műhelymunka kiváló eszköze az interaktív tanulásnak, közös tervezésnek, problémamegoldásnak, víziók felvázolásának, a tudásmegosztásnak.
- Ösztönzik a kreatív gondolkodást, fejlesztik a csapatmunkát, segítik az együttműködéseket és a hálózatok kialakulását.
- Segítik az új nézőpontok és szempontok megértését és elfogadását.

MI EZ?

A műhelymunkák során nemcsak párbeszéd, izgalmas viták tudnak kibontakozni, de lehetőség van az ötleteket közvetlenül a megvalósítás útjára terelni. A közös munka eredménye lehet konkrét projektötlet, aktuális problémák kezelési stratégiája, vagy akár egy közös cél, vízió megfogalmazása. A workshopoknak sokféle formája létezik és különböző célokat szolgálhatnak, így az esemény előtt fontos meghatározni ezek célkitűzéseit és kerekeit. Több, egymásra épülő alkalomban is gondolkodhatunk, de már egyszeri alkalommal is lehetséges eredményt elérni.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- Minden esetben fontos már a legelejn meghatározni a közös célt, amit el szeretnénk érni. Ezután lehet meghatározni a workshop menetét (agenda), a vezető kérdéseket, a résztvevő személyét és létszámát, a helyszínt.
- Válasszunk olyan workshopvezető szakértőt vagy facilitátort, aki jártas az adott témában. Ez lehet olyan személy is, akit a résztvevők már ismernek, de lehet teljesen kívülálló szakértő is.
- Mindig fókuszáljunk az adott célra és tartsuk magunkat a menetrendhez. Ha felmerül olyan téma, ami nem közvetlenül segíti az adott kérdés/feladat megoldását, ugorjuk át a témát vagy tegyük parkolópályára és később térjünk vissza rá.

ESZKÖZEI:

- bármí, ami segíti a kreatív munkát: jegyzetlapok, filcek, ceruzák, post-it tömbök, kártyák

Írott anyagok

MIÉRT?

- Az írott anyagok könnyen hozzáférhetőek és terjeszthetők digitálisan és nyomtatott formában is.
- Segítenek rögzíteni a kulturális projektek eredményeit, ezeket széles közönség számára lehet elérhetővé tenni, és biztosítják ezek hosszú távú megőrzését, archiválását.
- Jó eszközei a tudásmegosztásnak, ismeretterjesztésnek, egy adott téma körüli diskurzusnak.
- Kiváló kommunikációs eszközök.

MI EZ?

Egy projektnek, kezdeményezésnek, kutatói munkának az írott anyagán ebben az esetben a nagyközönség számára, publikusan megosztott anyagát értjük. Ezek lehetnek könyvek, újságok, cikkek, jelentések, blogposztok, tematikus kiadványok, leporellók, vagy akár honlapok.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- Határozzuk meg a célcsoportot és a formátumot. A nyelvezetet, grafikai megjelenést ez alapján választjuk meg.
- Törekedjünk arra, hogy a nyomtatott kiadványok legyenek elérhetőek digitálisan is.

ESZKÖZEI:

- zine, kiadvány, füzetek
- blog, weboldal
- újságok, magazinok
- könyvek
- leporellók, térképek

Előadó- és beszélgetőestek

MIÉRT?

- Kiváló eszköz arra, hogy új vagy eltérő látásmódokat, perspektívákat mutassunk be.
- Közelebb hozhatja egymáshoz a szakmai és szakmán kívüli nézőpontokat.
- A nézői kérdésekkel lehetőség van arra, hogy bárki kapcsolatba kerülhessen az előadókkal.
- Kiváló alkalmat biztosítanak a networkingre.

MI EZ?

Az előadó- és beszélgetőestek olyan nyílt események, ahol meghívott vendégek járnak körül egy-egy adott témakört, kérdést vagy problémát. A meghívott előadóknak nem kell feltétlenül szakértőknek lenniük, lehetnek például olyan projektek vagy vállalkozások vezetői, akiknek releváns tapasztalata van az adott témában. Minél sokszínűbb a résztvevők szakmai, kulturális, társadalmi háttere, annál szélesebb perspektívában lehet az adott témát körüljárni.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- Kerekasztal-beszélgetés, beszélgetőest esetében törekedjünk egy jó moderátor kiválasztására, aki kellőképpen felkészült az adott témát illetően.
- Meetupok, előadóestek esetében törekedjünk egy felkészült konferenciáé kiválasztására.
- Az előadások pontos témáját, a beszélgetés menetét előre egyeztessük az előadókkal és a moderátorral is.
- Az előadások, kerekasztal-beszélgetések után adjunk teret a nézők kérdéseinek és ösztönözzük a diskurzus kialakulását.

ESZKÖZEI:

- kerekasztal-beszélgetés
- meetup, előadóest, prezentációs fórum (pl. Pecha Kucha Night)
- vítaestek, fórumok

Séták és túrák

MIÉRT?

- A séták egyszerre szólnak a helyieknek és a látogatóknak.
- Ha az emberek jobban ismerik a környezetüket, erősödik a lakóhelyükhöz való kötődésük, jobban értékelik majd településüket, környéküket.
- Erősítik a helyi identitást, hiszen aminek ismerjük a történetét, ahhoz jobban ragaszkodunk, nagyobb felelősséget érzünk iránta.
- Tematikus sétákkal a település kevésbé ismert utcái, terei is felkerülnek a résztvevők mentális térképére.

MI EZ?

A különböző szakértők által vezetett városi séták specialitása, hogy nemcsak a látogatók számára izgalmas témákat dolgoznak fel, hanem a helyi lakosokra fókuszálva a mindennapi épített, természeti, társadalmi környezet különleges elemeit mutatják be. A városi séta mint szabadtéri műfaj tökéletesen igazodik a covid utáni átalakult igényekhez is. Azoknak a látogatóknak kínál ideális programot, akik a helyi lakosok szemével szeretnék látni az adott települést és a felszín mögött megbúvó történeteket keresik, legyen szó tájsétáról, geotúráról, helytörténeti sétáról, építészeti sétáról vagy épületbejárásról.

HOGYAN CSINÁLJUK?

- A séta kidolgozására és vezetésére olyan sétavezetőt érdemes felkérni, aki sok szálon kötődik a településhez, legjobb esetben helyi.
- A séta hosszát és az útvonalat gondosan kell kiválasztani, a túl hosszú séta végére a résztvevők lelkesedése elveszhet. Ez a tereptől és a látnivalók sűrűségétől függően 1,5-2,5 óra is lehet.
- A városi séta kültéri műfaj, így a dátumok kiválasztásánál érdemes kerülni az év legmelegebb és leghidegebb időszakait.
- Több városi séta összekapcsolásával néhány nap alatt akár több százan is megismerhetik a város épített, táji vagy éppen kulturális örökségét.

ESZKÖZEI:

- sétanapok, sétafesztiválok
- online elérhető, ingyenes séták (vezető nélkül is bejárható)
- leporelló, nyomtatott térképek, kiadványok

TÉR_KÉPZŐ

Építőtábor a Vázsonyi-medencében

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- PLACEMAKING
- KÖZÖSSÉGI TERVEZÉS
- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- TEMATIKUS TÁBOR

A KÉK - Kortárs Építészeti Központ és a BME Urbanisztika Tanszék 2023-ban a TÁJTÉKA projekt-hez kapcsolódva a Vázsonyi-medencében tartotta meg mostanra hagyományosnak nevezhető közös TÉR_KÉPZŐ táborát. Egy hét alatt négy településen (Tótvázsony, Vöröstó, Barnag és Nagyvázsony) újultak meg közös használatú terek, épültek meg köztéri bútorok a helyi igények és a hallgatók féléves tervei alapján.

Az építőtábor arra kereste a választ, hogyan lehet négy

nagyon különböző, egyesével is izgalmas múlttal és jelennel rendelkező Balaton-felvidéki településen közös tereket kényelmesebbé, biztonságosabbá tenni a helyi igények szerint, és egyúttal megtalálni egy közös regionális identitást. A tervezés és a megvalósítás során a cél a közösségi tér- és tájhasználat újszerű és fenntartható

ESETTANULMÁNYOK

formáinak ösztönzése volt a helyi lakosok és az ide érkező látogatók számára egyaránt, kis léptékű, a tájba illeszkedő és fenntartható anyaghasználatból készülő alkotások megvalósításával.

Az egyetemi munka során a hallgatók egy valóságra alapozott tervezési feladaton keresztül a tervezői felelősség és a tervezői szabadság megélésére kaptak lehetőséget.

A folyamat az alábbi lépések mentén valósult meg:

- a települések bejárása, történetük, szerkezetük megismerése, a beavatkozást igénylő helyszínek feltárása, azok kutatása és az ehhez kapcsolódó helyi igények felmérése;
- tervek bemutatása a települések képviselőinek, szakembereknek (főépítész) és a felmerülő igények beépítése a tervezés további szakaszában;
- a tervek megvalósítása a hallgatók saját kétéves munkája által.

A Vázsonyi-medence kiválasztása a TÁJTÉKA előzetes kutatása alapján történt, ami azt mutatta,

hogy bizonyos területeken már jellemző az együttműködés a települések között, azonban régióként, Vázsonyi-medenceként közösen még nem definiálták magukat.

A tervezési folyamat és az építési gyakorlat a helyi szereplők együttműködését, közös gondolkodását, településük épített és táji örökségének és értékeinek megmutatását is segítette. A tervezési és kivitelezési munka során a hallgatók a települések valós problémáival, fejlesztési lehetőségeivel, a környezetalakítás szereplőivel (döntéshozók, helyi közösségek) és használóival is megismerkedtek és a tervezéstől az építésig együtt dolgoztak. A konzultációs alkalmak során a négy település képviselői, döntéshozói közösen reagáltak a hallgatói felvetésekre, sok esetben közös igényeket fogalmaztak meg ezekkel kapcsolatban. A tábor során minden település segítette valahogyan az építési folyamatot, amely hozzájárult ahhoz, hogy elköteleződjenek a fenntartást és a használat ösztönzését illetően. A csapatok egy része a helyszíni építés során közvetlen segítséget kapott a környéken élőktől, sőt voltak, akik maguk is beszálltak az építésbe, vagy számmal, árammal, frissítővel támogatták az építőket.

Közösség – Tér – Település. Közösségi tervezés Kisapátiban

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- PLACEMAKING
- ÖNKÉNTESK BEVONÁSA
- KÖZÖSSÉGI TERVEZÉS
- MŰHELYMUNKA, WORKSHOP

A Közösség - Tér - Település (KTT) program 2019 óta valósít meg közösségi tervezési folyamatokkal támogatott kistelepülési fejlesztéseket felsőoktatásban résztvevő hallgatókkal. A projektenként két egyetemi félélet átfogó gyakorlati program az elsősorban közösségszervező, építész, építőművész, tájépítész szakos egyetemi hallgatóknak a tervezés és megvalósítás valamennyi lépésében aktív részvételt kínál, a pályázó településeknek pedig egy, a saját igényeiken alapuló, részvételi tervező- és építőfolyamatot ajánl,

aminek a kimenete a megvalósítás során alakítható.

A KTT csapata minden évben más-más településen tervez és épít. Az elmúlt öt évben Baranya megye több településén – Magyaregregyén, Martonfán és Szászváron –, valamint Diósjenő és Nógrád falvaiban is megvalósítottak közösségi tervezések mentén lezajló építésetek, amelyek eredményeként szabadterei közösségi terek, ifjúsági tanulási terek jöttek létre az ország különböző pontjain.

2023-ban – a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa program támogatásának is köszönhetően – a Balaton-felvidéki Szent György-hegy egyik településén, Kisapátiban építették meg a program hatodik, többfunkciós közösségi terét, aminek a helyiek a Stég nevet választották. A közösségi térbe a helyi igények szerint négy

ESETTANULMÁNYOK

fő funkció került: a nagyobb társaságok találkozására, közös időtöltésére alkalmas asztalos-pados rész, a tér kültéri konditerméhez kapcsolódó padozat, amin akár jógázni is lehet, egy lépcsőzetes ülőrész, ami a fiataloknak nyit találkozási teret vagy épp koncertekhez színpadot, és végül a település egykori hagyományait újraélesztő szabadtéri mozi lépcsőzetes nézőtere, ahonnan a Kultúrház falára épp úgy lehet vetíteni, mint hajdanán.

A KTT program saját módszertant fejlesztett ki a közösségi bevonásra, amely három lépésből áll. A programindító alapozó képzésen a hallgatók megismerkednek egymással, mentoraikkal, oktatóikkal, valamint a közösségi tervezés módszertani

alapjaival és gyakorlatával. Ez alapvetően a nem-formális pedagógia eszközeiből építkezik, részvétel és saját élmény-alapú.

Ezt követi a terepgyakorlat és kutatás, amely azt célozza, hogy a hallgatók megismerjék a település hétköznapijait, megértsék a helyiek történeteit, emlékeit és a mindennapok kihívásait. Ezután indulnak a közösségi tervezési alkalmak, amelyek már keresik azokat a tereket, amiken a helyiek változtatni szeretnének és azokat a funkciókat, amelyek terei hiányoznak a faluban. A hallgatók ezekre tesznek építészeti javaslatokat, majd ezeket formálják a helyi igények szerint.

Ennek eredménye egy helyben elfogadott és támogatott szabadtéri közösségi tér terve, melyet a nyár folyamán a hallgatók, mentoraik és a helyi lakosok együtt egy hét alatt megépítenek és egy névadó öröm-ünnep keretében avatnak fel.

A tervezési és építési folyamat eredménye, hogy a közösségi térrel együtt közösség is épül, amely egyre tudatosabbá válik tervezési szempontjaiban és működésében, és így az egyéni preferenciák a közösségi preferenciák irányába mozdulnak el.

A Vázsonyi Malom megújítása

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- PLACEMAKING
- KIÁLLÍTÁS KURÁLÁS ÉS MENEZSMENT
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE
- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- TEMATIKUS TÁBOR

Az egykori Csörgő-malom megújítása egy olyan nonprofit vállalkozás, melyet a tulajdonosok vízimalmok iránt érzett szenvedélye hajt. Bár a vízimalom mára elvesztette régi közösségi és gazdasági funkcióját, műszaki, természeti, társadalmi vonatkozásai mind a mai napig rendkívül fontosak. A rekonstrukció célja a kulturális örökség kutatása és védelme mellett egy olyan fizikai tér kialakítása volt, amely lehetőséget teremt a közösség, a víz, az élelmiszer, az energia témaköreiről folytatott párbeszédre kulturális események, tematikus táborok formájában

mindazoknak, akik a szervezőkhöz hasonlóan fontosnak tartják a helyi kulturális örökség fenntartását és új megvilágításba helyezését.

A rekonstrukció a malomépület biztonságossá és használhatóvá tételével, részleges felújításával kezdődött. Az ennek részeként született és a Kerékavatás közösségi eseményen átadott malomkerék művészeti installációt végigkövetve az Eger-víz összefolyásáig a víz útját lehet bejárni.

A vízimalom kulturális szerepének erősítéseként a Vázsonyi Malom és a magyarországi vízimalmok történetét bemutató, magyar és angol nyelvű állandó helytörténeti kiállítás született. A kiállítási tablók akár több száz éves, kultúrtörténeti jelentőségű rajzokat, grafikákat, térképeket, tervrajzokat, fényképeket és malombérleti szerződéseket mutatnak be. A kiállításmegnyitó hétvége programjában a magyarországi, Balaton-felvidéki, nagyvázsonyi vízimalmok múltjáról,

ESETTANULMÁNYOK

jelenéről, jövőjéről szóló kerekasztal-beszélgetés, vezetett túra, és a malom munkatársaival való beszélgetés kapott helyet, erősítve ezzel a téma körüli diskurzust és a hasonló érdeklődésűek közötti hálózatot.

A malomfelújítást követő első évben egy ötalkalmas kísérleti nyitott hétvége-sorozat, a Malom Pikniket rendezték meg a szervezők. Ehhez kapcsolódott a négyalkalmas nyári tematikus rezidenciaprogram-sorozat, melynek témái Nagyvázsony helytörténetének és jelenének művészi feldolgozása, a gasztronómia, a közösségi funkciótervezés és az ártéri vízgazdálkodás voltak. A töltött káposzta tábor a kert korábbi – káposztáskert – funkciójára reflektált. Az étel műfajának megismerésén túl a tábor felnőtt résztvevői a festőművészeti alkotásba is belekóstoltak. A tematikában kapcsolódó kenyérsütő workshop a malom eredeti funkcióját hozta vissza a térbe. A csíkos káposzta projekt a víz tematikához kapcsolódóan egy egykor hagyományos árvízi tájjal kapcsolatos étel, a csíkos káposzta újjáélesztésén keresztül az élőhelyvesztés és az árvízi tájrehabilitáció lehetőségeinek feltárását célozta.

A közösségifunkció-tervezés részeként pedig a pozsonyi régi vásárcsarnok kulturális hasznosításának vezetőjével a funkcióváltó épületek kapcsán szerzett gyakorlati tapasztalatokat felhasználva keresték a malom jövőbeni hasznosításának útját, a Balaton hozzáférhetőségének visszabilentését célozva, a térségre jellemző folyamatok ellenében. A különböző művészeti és szakmai programok mellett az is figyelmet kapott, hogy a környéken élőket minél inkább bevonják a malom körüli életbe. Ennek az eszköze volt a közös főzés és étkezés, ami lehetőséget teremtett a kötetlen beszélgetésre, egymás megismerésére.

Kővágóörs Alkotótábor

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- PLACEMAKING
- ÖNKÉNTESK BEVONÁSA
- KIÁLLÍTÁS KURÁLÁS ÉS MENEZSMENT
- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- TEMATIKUS TÁBOR
- ÍROTT ANYAGOK

A Kővágóörs Alkotótábor 2018-ban indult el egy régi, lepusztult faluközponti épület rehabilitációjával, amely egy családi örökség része volt. A tábor szervezői egy fokozatosan megvalósuló, közösség bevonásán alapuló rehabilitációt indítottak el, amely a 30 éve használaton kívüli ház pusztulástól való megmentésén túlmutatóan az egykori épület funkcióváltását, egy közösségi alkotótér létrehozását célozta meg. Mivel Magyarországon számos településen jelent problémát, hogy mit lehet kezdeni egy ekkora házzal, az épület közösségi rehabilitációja

modellként szolgálhat arra, hogyan lehet egy régi, üresen álló házat felhasználni úgy, hogy kulturális életet tudjon generálni az adott településen.

A projekt hamar túlmutatott az épület és a kert megújításán, a közösségi alkotás megélése mellett már a kezdetektől cél volt, hogy egy olyan nyitott

ESETTANULMÁNYOK

programsorozat jöjjön létre, ahol építészeti beszélgetések és előadások, illetve koncertek is helyet kaphatnak, így az alkotótábor résztvevői mellett a falu és az alkotótáborba visszatérők számára is új programokat kínálhat.

Az évente megrendezett alkotótáborok az első év “megérkezés” tematikáját követően különböző témák mentén kapcsolódtak a helyszínhez, mint pl. a helyi építőanyag, a Kővágóörs és környékének építészeti arculatát meghatározó vörös homokkővel való kísérletezés, vagy az örökség- és műemlékvédelem, az emlékezet-kultúra és az archiválás.

A rendezvények összművészeti jellegűek, eltérő szakterületeket képviselő alkotókat hívnak meg. Az előadásokkal, építészeti sétákkal és tájbejárásokkal, koncertekkel színesített táborokba elsősorban építészhallgatókat és fiatal építészeket várnak, de más szakmák, művészeti ágak képviselőit is szívesen látják, és rendszeresen akadnak környékbeli és átutazó vendégek is, akik nemcsak az előadásokra és nyitott programokra maradnak ott, hanem bekapcsolódnak az építés folyamatába is.

Az évről évre más tematikájú építőtábor mellett művészeti rezidenciaprogramjuk keretében is a helyi hagyományokra reflektálnak, emellett analógfilmes workshopokat, vetítéseket, valamint alternatív és experimentális zenei programokat szerveznek.

2020-ban hivatalosan is bejegyezték a Kővágóörs Alkotótábor Egyesületet. A közösség által szervezett események fontos találkozási ponttá váltak a Balatonfelvidék kulturális életében. 2023-ban „Átírótömb - Eseménynapló 20 db bikáról” címmel jelent meg a Kővágóörs Alkotótábor Egyesület programsorozatának első öt évét bemutató könyv. A rendszeres programok közül az építészeti alkotótáborok, szabadegyetem, zenei programok és képzőművészeti residency alkalmak mellett az épület történetét, kutatását is ismertetik a szerzők, valamint olyan gyakorlati kérdésekről is szó esik, mint az egyesület alapítása vagy a programsorozat forrásainak megteremtése.

Nagyapám Háza Hagyományos Házépítő Képzés

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- ÖNKÉNTESK BEVONÁSA
- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- TEMATIKUS TÁBOR

A Nagyapám Háza kezdeményezést Krizsán András építész, a Balaton-felvidéki Építészeti Útmutató szerzője alapította 2012-ben. A program célja a hagyományos építési kultúra fenntartása, az ehhez kapcsolódó mesterségek továbbélésének és megmaradásának segítése országos szinten. Kezdetben elsősorban építész-hallgatók pályáztak a mesterinas képzésben való részvételre, ahol 4 hetes táborokban, néhány fős csoportokban sajátíthatták el mestereiktől a különböző népi építészeti technikákat. A programot 2015–2019 között a Sárkollektíva szervezte, ekkor alakult ki az

a máig is működő rendszer, amelyben tavasszal egy előadássorozat keretében elméleti képzés előzi meg az országszerte különböző helyeken tartott nyári táborokat. 2019-től megújult szervezőcsapat áll a kezdeményezés élén, akik továbbra is a Magyar Építőművészek Szövetsége és a Falufejlesztési Társaság közös gondozásában szervezik a táborokat és képzéseket.

A program kifejezetten a kisebb léptékű felújítások megvalósítására irányul, nem teljes körű kivitelezésre. A sokszor laikus résztvevőkkel ez nem is lenne reális, és a néhány hetes táborok sem alkalmasak nagyobb volumenű munkálatok végigvitelére. A cél inkább az, hogy a táborozók megismerjék a tapasztás, a nádazás, a zsúpfedés, a vályogozás, a kőfalrakás, a falsarazás, a vakolathímzés vagy éppen a kisebb fafaragási

munkák tradicionális technikáit, és egy olyan hálózat alakuljon ki, akik őrzik ezeket a tudásokat.

2021-től kezdve a táborhelyszínek projektborzító pályázatok kiírásával kerülnek kiválasztásra. A kezdeményezés sikerét az is mutatja, hogy 2023-ban már 55 pályamunka érkezett be.

A pályázatokra olyan projektek jelentkezését várják, amik valamilyen módon az épített örökség fenntartására, megőrzésére irányulnak, természetes, helyi építőanyaghoz kapcsolódnak és egyben a környezetet és a közösséget éltetik. Fontos szempont,

hogy a tábor során született eredmény maradandó, hasznos és példaértékű legyen, a tevékenységhez pedig tudásátadás legyen kapcsolható. Elsősorban olyan projektek kerülnek kiválasztásra, amik önálló szervezővel – gazdával – rendelkeznek, aki a projekt szervezését részben/egészben elvállalja, hiszen a szervezők nem projekthelyszínt keresnek saját céljaik megvalósítására, hanem másokat támogatnak ebben szakmai tudásukkal, tapasztalatukkal, kapcsolatrendszerükkel és részleges anyagi hozzájárulással.

A Nagypám Háza program immár több mint 10 éve járul hozzá országszerte a környezetbarát építési módok népszerűsítéséhez, a lokális közösségek erősítéséhez, illetve új, potenciális szakemberek bevonásához erre az építőipari területre. A program fontos szerepet játszik alulról jövő kezdeményezések támogatásában és a tudásátadásban.

Félszigeti barangolás – örökségünk gyerekszemmel

EDUKÁCIÓ

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE

Hogyan tudjuk megmutatni gyerekeinknek Tihany és a Balaton-felvidéki táj természeti kincseit, kulturális és épített örökségét úgy, hogy az egy örömteli felfedező kaland legyen?

A Tihanyban rendezett gyereknap a Balaton-felvidéki régióba emelte át a KÉK által évről évre megszervezett, az építészet, város, vizuális és környezeti nevelés fókuszú ArchiKids—Városálmodók fesztivál alap gondolatát: hogyan kapcsolódhatnak a gyerekek a természeti környezetükhöz és az épített örökséghez kísérletező, alkotó folyamatokat kipróbálva, helytörténeti sétákat, interaktív kiállításokat

végigjárva? Az esemény egyúttal a TÁJTÉKA projekt azon célkitűzéseit valósította meg, hogy segítse a helyi szereplők együttműködését, közös gondolkodását, régiójuk örökségének és értékeinek átadását, hogy közösen alakíthassák a környezetüket intelligens és fenntartható módon.

A 2023-as Félszigeti Barangolás eseményhez kapcsolódóan a TÁJTÉKA csapata facilitálta a tihanyi kulturális szervezetek, intézmények és programhelyszínek közötti együttműködéseket, az erőforrásaik és tapasztalataik hatékony mozgósítása és eseményeik eredményes koordinációja érdekében. Ez a gyakorlatban stakeholder találkozót és különböző nyílt felhívásokat jelentett, melyeken keresztül a helyi kulturális és turisztikai helyszínek eseményei és programkínálata közös platformon

ESETTANULMÁNYOK

keresztül jelent meg, összekötve ezzel a szereplőket, a látogatóknak pedig könnyebb navigációt biztosított az egyes helyszínek és programok között, valamint arra ösztönözte őket, hogy minél több helyet meglátogassanak.

Ennek egyik eszköze a gyereknap eseményhez készült programfüzet, egy tihanyi "kincses térkép", ami izgalmas feladatokon keresztül vezette végig a családokat a programhelyszínek és más tihanyi értékek között. A csatlakozó szervezettek és programszervezők a táj kialakulását, élővilágát családi helytörténeti sétákon és interaktív kiállítóterekben ismertették meg. A közös programfüzettel és kommunikációval a helyi szervezeteknek sikerült megmozgatni minden ide látogatót, akik a települést bejárva, annak értékeit

felfedezve vehettek részt az elsősorban családoknak szánt izgalmas programokon.

Ez alkalommal került bemutatásra a Balaton-felvidéki Barangoló kiadvány is. A Varga Viola művészet-történész, múzeumpedagógus és Nemes Anita grafikus-tipográfus, illusztrátor gyerekeknek, családoknak szóló foglalkoztatófüzete a Balaton-felvidék kulturális és természeti kincseinek kalandos megismertetésére született. A leporelló egyik oldalán a felfedezésre váró helyek bemutatása és játékos feladatok találhatóak, a másikon pedig egy színezhető térkép. A barangolás ezáltal ezen a hétfvégén nem ért véget: a térkép használható a bemutatott helyszíneken, de akár a Balaton-felvidéktől távol is jó alkalmat kínál az értékek közös felfedezésére.

Vöröstói Játékfesztivál

EDUKÁCIÓ

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- ÖNKÉNTESK BEVONÁSA
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE

A Játékfesztivál ötlete a vöröstói családok hagyományaihoz nyúlik vissza, az egymást jól ismerő, a településhez több évtizede

kötődő lakók esténként az össze-érő kertek alatt gyűltek egybe, hogy együtt hódoljanak kedvenc játékaiknak. Ezen hagyomány szélesebb körben való megélésének szándékával született meg 2022-ben a Játékfesztivál gondolata.

2022-ben a szomszédos Barnag, 2023-ban a fesztivál növekedésével és a VEB 2023 program támogatásával a Vázsonyi-medence újabb települése, Tótvázsony vendégszerető családjainak kertjei, pajtái is csatlakoztak a helyszínekhez. A falvak lakosainak, nyaralótulajdonosainak önkéntes helyszínelő felajánlásai így teremtik meg a kapcsolódást a lakóhelyük kulturális életéhez.

A program, ahogy a címében is jelzi, “Nem csak gyerekeknek!” szól. A gyerekes családok mellett olyan felnőtteket is várnak, akik szeretnék megtapasztalni a közösségi játék élményét, utat engednének a bennük rejlő kreativitásnak és felfedeznék a Balaton-felvidéki falvak rejtett kincseit. Az esemény

ESETTANULMÁNYOK

szervezői, a Hangvető csapata olyan rendezvényt álmodtak meg, ahol több generáció is megfér egymás mellett, ahol mindenki megtalálhatja a kedvének és ízlésének megfelelő szórakozást, legyen szó játékról, mozgásról, kulturális vagy gasztronómiai élményekről.

A játékok között találni a testet és az agyat is tornáztató, hagyományos játékokat, mint a papírrepülő- és sárkányeregetés, csúzlival lövés, babzsákkal célba dobás, falusi triatlon, pedálos kisautók versenye vagy táblajátékok és csoportos kvíz-est. Teret kapnak a művészetek: a saját játék készítésére irányuló foglalkozások, báb- és cirkuszi előadások és

koncertek mellett hang-játszótér, kísérleti zenélés várják a gyerekeket. Miközben bemutatkoznak a régmúlt játékaik, az innovatív játékok is teret kapnak, ezért szerveznek e-bike kincskeresést és matchbox versenyt, mutatnak be virtuális valóság játékokat, hogy mindenkit érthessen sikerélmény és meglepetés.

A program kiváló példa arra, hogy a kísérletező és innovatív hozzáállás hogyan tehet egy már elfeledett hagyományt újra a kortárs kultúra részévé, és mozgathat meg akár egy egész régiót, vonhatja be a lakókat egy neves esemény szervezésébe.

Bazalt Iskola – a kültéri oktatás Kodály-módszere

EDUKÁCIÓ

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- PLACEMAKING
- KÖZÖSSÉGI TERVEZÉS
- ÖNKÉNTESEK BEVONÁSA
- MŰHELYMUNKA, WORKSHOP

A közösség és az ifjúság – ezáltal egy régió – felemelkedésének és jövőjének zálogai az iskolák. A természeti táj mint tanulási, kulturális fejlődési felület egyre nagyobb szerepet játszik a korszerű pedagógiákban formális, nem-formális és informális szinten. Követendő példaként a skandináv oktatási gyakorlat szolgálhat, ahol évtizedes tapasztalat gyűlt össze a kültéri tantermeiktől kezdve az erre szakosodott intézményekig. A Bazalt Iskola mindezek meghonosítása és továbbfejlesztése: természetközeli, a kognitív fejlődést célzó, táji kincsünkhöz érzelmileg kapcsolódó

program, amely a Balaton-felvidéken valósul meg.

Bár léteznek itthon helyi jó gyakorlatok, a kezdeményezések között nincsen hálózatosodás. A Bazalt Iskola a kültéri tanulás Kodály-módszere kíván lenni, a kültéri helyszínek gyakorlati megvalósítása mellett a tudásátadást biztosító elméleti anyag összeállításával is, amely akár a Nemzeti Aaptantervbe is beilleszthető, és akár nemzetközi szinten is alkalmazható. Célja, hogy természeti környezetüket a résztvevő gyerekek és pedagógusok aktív alakítóként éljék meg, lehetőségeik és ebből fakadó felelősségük feltáruljon előttünk.

A CAN Architects építésziroda projektje saját módszertanok megalkotásán dolgozik, melynek három pillére van.

A Bazalt Tanterem (helyteremtés) közösségi tervezési folyamat részeként építészeti és tájépítészeti eszközökkel a helyi gyerekek és fiatalok bevonásával épülő kültéri tanulási helyek létrehozása, melyek megépülve az ide kiránduló iskolásoknak és felnőtteknek egyaránt tanulási helyszínt kínálnak.

A tájmegismerő, alkotó és kulturális együttlétek (foglalkozásteremtés) a Bazalt Tanterem formális, informális és nem-formális tanulási helyzeteinek megtervezését és kipróbálását szolgálják úgy, hogy kísérletezésre hívják a helyi pedagógusokat és kiemelkedő hazai oktatásfejlesztő szakembereket.

A Bazalt Tantár (módszertertemtés) egy komplex nevelési-oktatási program létrehozása a foglalkozások tanulságai és a résztvevők visszajelzései alapján egy módszertani könyv formájában. Ez a könyv, amely feladattár is egyben, országosan minden pedagógus és diák számára elérhető lesz, és az adott Bazalt Tanteremek és foglalkozásaik térképeként is szolgál.

A program hozzájárulhat a régió megtartó erejéhez is azáltal, hogy olyan oktatási lehetőségeket kínál, amelyek elősegítik a helyi fiatalok körében a természeti és kultúrtájhoz való kötődés kialakításában.

BALATORIUM

ökológiai és kulturális hétvége

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- ÖNKÉNTESK BEVONÁSA
- KIÁLLÍTÁS KURÁLÁS ÉS MENEZSMENT
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE
- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- MŰHELYMUNKA, WORKSHOP
- ELŐADÓ- ÉS BESZÉLGETŐESTEK
- SÉTÁK ÉS TÚRÁK

A BALATORIUM kutatók és alkotók összefogása a Balatonért, a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezésére. A PAD Alapítvány számos szakmai partnerrel közösen indított párbeszédet a Balaton ökológiai rendszeréről és értékeiről kulturális és művészeti projektjein keresztül. Szakmailag hitelesen, közérthetően és

közben élményszerűen dolgozzák fel a tó kapcsán felmerülő kérdéseket, kihívásokat.

2022-ben a háromnapos BALATORIUM Ökológiai x Kulturális Hétvégét a tó és környékének ökológiai kihívásai, a vízgyűjtő terület és az ott folyó tájhasználat témái köré szervezték Örvényesen. Ennek folytatásaként 2023-ban a kutatók és művészek sokoldalú megközelítésben tarták a Balaton sérülékenységét szélesebb közönség elé.

A BALATORIUM Menü ökológiai szemléletű gasztronómiai eseménysorozaton a Balaton-környéki vendéglátóhelyek és éttermek a „szabadonbalaton” ökológiai-kulturális kezdeményezéssel együttműködve olyan étel- és italkóstolókkal várták a vendégeket, amelyek felhívják a figyelmet

ESETTANULMÁNYOK

a régió ökológiai kihívásaira a konyhai alapanyagoktól kezdve a tóban lezajló folyamatokon keresztül az élelmiszer-ellátási láncok kérdéséig.

Bemutatták a Balaton Hangjai nagylemezt, amelyre tizenkét hazai előadó írt számokat a Balaton hangmintáit felhasználva.

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetemmel együttműködésben született komplex edukációs programok célja, hogy a művészet és a design eszközeivel érzékenyítse a 14-18 éves korosztályt a Balaton ökológiai problémáira.

“Jelek a szigetről” címmel olyan kiállítással és művészeti akciókkal várták az érdeklődőket, amelyek a BALATORIUM művészeti rezidenciaprogramjában születtek. A programban hazai és külföldi alkotók a Balatoni Limnológiai Kutatóintézet kutatóival és a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságának szakértőivel együtt a tó és a térség ökológiai kihívásait érintő témákat dolgoztak fel.

Vízi bejárásokra indult a BALATORIUM nádhajó-flottája és egy úszó tutajon kapott helyet az a kutatóállomás, amelyen láthatóvá váltak a strand körül

zajló kisebb-nagyobb természeti jelenségek és élőlények.

Az ökológiai héten Balatonbarát kertekben tartottak bejárást. A program arra világít rá, hogy a Balaton-környéki kertek összeköttetésben vannak a tó vízrendszerével és ezáltal hatással is annak élővilágára, ezért különösen fontos úgy szőlőt, kertet és veteményest művelni, hogy az a Balatonnak is jó legyen. A hétvégén nyílt napot tartottak a Balatoni Limnológiai Kutatóintézetben és a Magyar Képzőművészeti Egyetem Tihanyi Művésztelepén is.

A programban a tájséták is újszerű megközelítésbe kerültek, a SLOWWALK, vagyis lassú tájbejáró sétákon keresztül, amelyek célja a táj egyedi jellemzőinek, ökológiai kapcsolatainak élményszerű megtapasztalása és megértése.

Tájéka kutatás és joggyakorlat- gyűjtemény

KULTURÁLIS ERŐFORRÁSOK
FELTÉRKÉPEZÉSE

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- ÍROTT ANYAGOK

A TÁJTÉKA a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezésére arra keresi a választ, hogyan lehet ma kötődni egy történeti tájhoz és fenntartható, kísérletező szemléletű tájhasználati gyakorlatokat kialakítani, hogyan lehet erősíteni a párbeszédet a régió intelligens tájhasználatáról és összekapcsolni az ebben érdekelt helyi közösségeket, döntéshozókat, szakembereket és lakosokat.

A terület megismeréséhez, az itt zajló gazdasági és társadalmi folyamatok, a közösségek feltérképezéséhez első körben egy közel

féléves kutatás zajlott, amely során 60 településen készültek interjúk helyi döntéshozókkal, vállalkozókkal, gazdálkodókkal, kulturális szervezőkkel, kutatókkal, különféle szakemberekkel. Mivel a Balatonfelvidék sok szempontból alaposan kutatott terület, ezért a már rendelkezésre álló tanulmányok, szakirodalom, könyvek, egyéb források ennek alapjául szolgáltak – az interjúk funkciója ezek mellett az volt, hogy friss és sok esetben szubjektív kép alakulhasson ki a régióról, amik új megvilágításba tudják helyezni a területet.

A kutatás a számos helyi szereplő felkeresésével bevezette a projektet a köztudatba és az itt összegyűjtött tudás megalapozta nemcsak a kiadványokat, de a 2023-ban megvalósított programokat is. A helyi közösségek, szervezetek megismerése segítette a helyszínek és

a potenciális együttműködő partnerek kiválasztásában. Fontos eredménye lett ennek a fázisnak a joggyakorlat-adatbázis is, amelyben folyamatosan gyűlnek azok a kezdeményezések, közösségek, vállalkozások, amik hozzájárulnak egy fenntarthatóbb és minőségibb életmódhoz a Veszprém–Balaton régióban, és követendő példaként szolgálhatnak országosan is. Ezek online felületen lettek publikálva, egy űrlapon keresztül pedig bárki beküldheti javaslatait.

A háromrészes eszköztár első kötetében lettek összegezve a fenti kutatás eredményei és

esettanulmányok formájában lettek bemutatva olyan kezdeményezések, amik valamilyen módon (kulturális, társadalmi, gazdasági, mezőgazdasági, építészeti, turisztikai szempontból) aktívan alakítják a kultúrtáj jelenét és jövőjét. A második kötet már a leszűrt tanulságok alapján megalkotott gyakorlati kultúrtáj-használati útmutató lett. Ez az úgynevezett “welcome pack” elsősorban azokat szólítja meg, akik nemrég vásároltak itt ingatlant vagy kezdtek vállalkozásba (vagy éppen ezt tervezik), de szól a döntéshozóknak, helyi szakmai és laikus közösségeknek is. A harmadik kötet térben és időben is messzebbre mutat: a helyi szereplők megszólaltatásával, a jövőképek kibontásával és különféle módszertanok bemutatásával nemcsak azt mutatja be, milyen lehet a Balaton-felvidék sorsa, hanem más régiókat is saját erőforrásaik feltérképezésére, “újrakapcsolására”, tudatosabb értékszemléletre és fejlődésre szeretne ösztönözni a jó példák és tanulságok segítségével.

Élménykör képzés- és műhelymunka sorozat – TÁJTÉKA mentorprogram

HÁLÓZATÉPÍTÉS

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- MŰHELYMUNKA, WORKSHOP

Tudásmegosztás, közös gondolkodás, közösségépítés, hálózatosodás és akár az Európa Kulturális Fővárosa éven túlmutató együttműködés céljával született a TÁJTÉKA mentorprogramja. 2023 április-májusában 5 héten keresztül valósult meg a kreatív kiscsoportos műhelymunka-sorozat, melynek célja olyan, a Balatonfelvidék kulturális és természeti értékeit bemutató turisztikai szolgáltatások fejlesztésének előmozdítása volt, amik a régió intelligens tájhasználatával valósulnak meg.

A program résztvevői helyi aktív közösségi szereplők voltak, akik sokrétűen kapcsolódnak a turizmushoz: önkormányzatok és kulturális intézmények eseményszervezői, turisztikai munkatársai, sétavezetők, kulturális programszervezők, vállalkozók, látogatókat fogadó helyszínek

ESETTANULMÁNYOK

tulajdonosai látták meg a közös tanulás és kapcsolatépítés lehetőségét a felhívásban.

A workshopoknak nem az volt a célja, hogy a résztvevők a hiányosságokat és a konfliktuspontokat felsorolják és továbbgörgessék, hanem hogy a szükséges beavatkozásokat, a kívánatos állapotot rendszerben szemlélve egyértelműsítsék a kiindulási helyzetet és azt, hogy miben láthatóak a kitörési pontok. A folyamatot Bódis Gábor turisztikai marketing és menedzsment döntéshozó, egyetemi oktató, a Hungary NEXT ország-márka-műhely alapítója vezette.

A program előre jól definiált célokkal és témákkal várta a résztvevőket, akik nyílt felhíváson keresztül

jelentkezhettek. A mentorprogram hétről hétre kiscsoportos feladatokon keresztül ösztönözte aktív közös munkára, együttműködésre, tudásmegosztásra, a vélemények, meglátások ütköztetésére a résztvevőket.

A mentorprogram eredményeképp a jelenlévők egy 10+1 pontos „megállapodást” kötöttek annak érdekében, hogy a közös felvetések és javaslatok egymással a továbbiakban megoszthatók, fejleszthetők, továbbvihetők legyenek. Ennek platformjaként létrejött egy B77 elnevezésű csoport is, amelyben azóta is aktívan osztják meg egymással terveiket, motiválják és támogatják egymást, találkoznak és olyan közös projekteken dolgoznak, amiből a térség profitálhat.

Felsőörsi Nyolcas – túrák maradék nélkül

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- ÖNKÉNTESK BEVONÁSA
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE

Az összesen 50 kilométeres túra jó példája a környezetkímélő és a helyieket kevésbé terhelő, ugyanakkor a vidék sajátos értékeit bemutató turisztikai programnak. A tömegturizmus lehetőségeivel

RÉGIÓFEJLESZTÉSI ESZKÖZTÁR

szemben a tájséta remek csatlakozási lehetőséget biztosít a látogatók és a vidék kevésbé ismert örökségei között. A vállalkozó kedvűek nyolc távon teljesíthetik a Felsőörsi Nyolcas túrát, mely meleg étellel és házi süteményekkel kiegészülve fűzi fel a környék kilátóit egy erdei sétára.

A Felsőörsi Nyolcas teljesítménytúra jellegéből adódóan is a fenntartható turisztikai kezdeményezések jó gyakorlata, de 13 éves története is ezt igazolja. Amikor a szervező, Máthé Tamás Felsőörsre költözött családjával, 15 év teljesítménytúrázó- és szervező tapasztalattal a háta mögött adta magát egy helyi teljesítménytúra szervezése, amely a nevét a körbejárt 8 kilátóról kapta, amelyek 8-ast írnak le térben.

Bár a túra célcsoportja eleinte az országos teljesítménytúrázók voltak, a szervezők örömmel tapasztalták, hogy inkább a környékbeliek jönnek és aminek különösen örültek, hogy nagyon sok gyerek. Ez hívta életre a Kerekerdő Kerülő Körtúrát, amelyet idén nyolcadik éve rendeznek meg. A kirándulás célja a túrázás örömeinek, Felsőörs és a környék természeti szépségeinek bemutatása a gyerekeknek mindezt úgy, hogy

olyan megállókkal szakítják meg a 3,3 km-es távot, ahol foglalkozásokkal is várják őket.

A kezdeményezéshez eleinte budapesti barátokat gondoltak hívni rendezőtársnak, de gyorsan kialakult egy helyi önkénteseken alapuló 30-40 fős csapat. Az évente megrendezett teljesítménytúra 300-500 résztvevőt mozgat meg, de a túrázás jellegéből adódóan így is családias marad.

SéTapolca – Sétafesztivál a Tapolcai-medencében

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- ÖNKÉNTESK BEVONÁSA
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE

A Tájéka csapata helyi séta- és túravezetőkkel dolgozott közösen egy olyan fesztivál szervezésén, ami méltón bemutatja a Tapolcai-medence gazdag épített és táji környezetét. Két nap alatt tizenegy séta valósult meg, ahol a modern építészettől kezdve a tapolcai Haraszton át a Balaton-felvidéken rejtőző vulkánokig rendkívül változatos témákkal ismerkedhettek meg a sétálók. A hétvége során több mint kétszázan járták be Tapolcát és a környező kisebb településeket, túraútvonalakat.

Magát az eseményt egy közel öt hónapos előkészítési szakasz

előzte meg, melynek első lépése a helyi stakeholder-hálózat feltérképezése volt, vagyis azoké a helyi kulturális intézményeké, séta- és túravezetőké, turisztikai szervezeteké, akik valamilyen szerepet vállalhatnak az esemény formálásában, annak megszervezésében. A helyi kulturális intézményekkel való egyeztetések után végül a Tapolcai-medence sétákkal, túrákkal foglalkozó szervezetei közvetlen felhívást kaptak, amiben jelezhették részvételi szándékukat az eseményen. Ezeknek a szervezeteknek a vezetőit arra kérték, hogy a jelentkezési űrlapot továbbítsák kollégáik felé vagy más szervezetek számára, akik szívesen csatlakoznának a fesztiválhoz. Ez egy olyan ismertségi láncot hozott létre, amely végül a megvalósult programhoz vezetett.

A fesztivál sajátosan ötvözte a KÉK Városi Séták építészeti sétáinak

módszertanát, a helyi történeti, irodalmi sétákat, valamint a geotúrák, tájséták útvonalait, így a Tapolcára látogatók nagyon gazdag és színes programból választhattak, amelyben egyaránt megtalálható volt klasszikus másfél órás építészeti séta a történelmi belvárosban, egész napos túra a Tapolcai-medence hegyein és völgyein át, a legbátrabbak pedig egy biciklis vulkántúrára vagy a Haraszt barlangjait bejáró túrákra is jelentkezhetnek.

A fesztiválon szinte az összes meghirdetett sétára néhány nap alatt beteltek a férőhelyek, ami jól mutatja a helyi közönség érdeklődését. A sétákon változatos korosztály vett részt, a helyi lakosok és a látogatók nagyjából

fele-fele arányban képviselték magukat, bár a vasárnap délutáni séták már sokkal inkább a helybélieket mozgatták meg.

A városi séták sikere megmutatja, hogy felnőtteként is szívesen tanulunk saját lakókörnyezetünkről, fedezzük fel azokat az utcákat, ahol nap mint nap járunk-kelek, vagy éppen azokat a dombokat, erdőket és mezőket, amik szerves részei a mindennapi látképnek. A séták egyúttal lehetőséget teremtenek arra is, hogy kapcsolódjunk szülővárosunkhoz és fiatalkori emlékeinkre az épített környezet és a táj változásain keresztül nézzünk. Nem utolsósorban saját szakmai és családi történeteinket megosztva a többi résztvevővel a város történetének új rétegei tárulnak fel.

Pomerium - Nyitott házak hétvégéje Balatonalmádiban

KULTURÁLIS ERŐFORRÁSOK
FELTÉRKÉPEZÉSE

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- ÖNKÉNTESBEVONÁS
- KIÁLLÍTÁS KURÁLÁS ÉS MENEDZSMENT
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE
- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- MŰHELYMUNKA, WORKSHOP
- SÉTÁK ÉS TÚRÁK

A 2011 óta működő Budapest100 népszerű városi fesztivál, az épített értékek és a közösségek ünnepe: évente átlagosan 50 lakó- és középület nyitja meg kapuit egy tavaszi hétvégén Budapesten a lakók, illetve intézmények esetén az ott dolgozók bevonásával. A program szervezői háttérét kezdettől fogva a KÉK biztosítja, minden évben akár 200 önkéntest mozgatóva. A helyi értékek közös

megünneplése, a történetek és az élmények megosztása erősíti a közösségeket és a helyi identitást, de a lakókörnyezet iránti felelősségvállalást is támogatja.

Az elmúlt években nemzetközi együttműködések keretében valósultak meg a program adaptációi Európa-szerte, most pedig a TÁJTÉKA adott erre lehetőséget. Balatonalmádiban négy különböző városrész (Vörösberény, Almádi, Káptalanfüred, Budatava) gazdag

épített örökségével és nevezetes személyiségeivel ismerkedtünk meg egy háromnapos eseményen. Habár Balaton-parti városról beszélünk, erős kapcsolódása van a Balaton-felvidéki kultúrtájhoz is. A körülbelül féléves szervezési folyamat során helyi civil szervezeteket, helytörténészeket, sétavezetőket, kulturális szervezőket kerestünk meg, akikkel workshopok, találkozók során alakítottuk a programot. Helyismeretük, személyes kapcsolatrendszerük elengedhetetlen volt a lakók és más helyi szereplők megszólításában, a programok kialakításában és a helyi kommunikáció menedzselésében.

A nyitott házak hétvégéje pénteken egy városi sétával indult, ahol a történeti érdekességek mellett szó esett az önkormányzat szerepéről is az örökségvédelemben és a városfejlesztésben. A sétáknak megvan a hagyománya a városban, mégis meglepő volt, hogy közel 60-an vettek részt a túrán. A hétvégén 30 helyszínen valósultak meg különböző programok: épületbejárások, kézműves foglalkozások, koncertek, kiállítások, gyerekprogramok. Minden helyszín saját tablót is kapott, ami a korábban elkészült helytörténeti kutatásokból, helyi köz-

magányújtemények anyagaiból állt össze. A látogatók tájékoztató-sában, kisebb feladatokban gimnazista önkéntesek segédkeztek.

A Pomerium hétvégéje lehetőséget nyújtott arra, hogy az értékes helytörténeti tudás koncentráltan, egy közösségi esemény keretében tudjon megjelenni, és a dinamikus formátumnak köszönhetően olyanokat is bevonjon, akiket a klasszikus előadások esetleg eddig nem vonzottak. Az eddig zárt helyszínekre való betekintés lehetősége is fontos népszerűségi faktor volt, és sok személyes kapcsolódásra adott alkalmat. A látogatói visszajelzések alapján olyan új, évente megismételhető program született meg, ami sokaknak adott új perspektívát a saját lakóhelyüket illetően. A program továbbélése szempontjából kulcsfontosságú, hogy egy helyi szervezőcsapat tudja továbbvinni a megkezdett munkát.

Mindemellett a város turisztikai profilját is alakítja a program: a Balaton környékén sokszor megtalálható, a helyhez nem kapcsolódó eseményekkel szemben a Pomerium a helyi értékekre és igényekre épül, így a közösségek erősítése mellett személyesebb betekintést ad a látogatóknak, és lassabb elmélyülésre készítet.

Bárókerti nyitott műhelyek

KULTURÁLIS ERŐFORRÁSOK
FELTÉRKÉPEZÉSE

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- ÖNKÉNTESEK BEVONÁSA
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE

A Bárókerti nyitott műhelyek kezdeményezés bepillantást enged a Felsőörs bárókerti részén élő és dolgozó kézművesek műhelyeibe. Egyfajta nyitott porták ünnepe, ahol fazekas, keramikus, kosárfonó, hangszerkészítő, papírműves és nemezelő mesterek, sajt készítő és méhész nyitják meg kertjeiket, műhelyeiket. A vendégek megtekinthetik kézzel készült termékeiket és sok esetben ki is próbálhatják a mesterségeket, tanulhatnak gyógynövényekről vagy a mandula feldolgozásáról.

A településrész különlegessége, hogy több házban élnek és dolgoznak kézművesek. A közösség felismerte, mekkora érték rejlik

ezeknek a hagyományoknak az ápolásában, ezen mesterségek kortárs újraértelmezésében, ezért úgy döntöttek, hogy nyitott műhelynapot rendeznek, 2018 óta immár minden évben. Ez egy jó példája annak, hogyan teremthet egy közösség új, saját hagyományokat, hiszen Felsőörsön a helyiek korábban borászattal, szőlő- és a földműveléssel foglalkoztak, nem volt jellemző a kézműves műhelyek elterjedése, mint ahogyan az új városrészben.

A programsorozatnak fontos hagyományőrző szerepe is van,

hiszen a kezdeményezésnek köszönhetően bárki közelebről is megismerheti a régi mesterségeket, sőt bizonyos esetekben el is sajátíthatják őket hosszabb-rövidebb tanfolyamok keretében.

Az önkéntesek bevonása fontos alapját képezi az eseménynek, mint

ahogy az jellemző a legtöbb alulról jövő kezdeményezés esetében. Az egységes kommunikáció, a kézműveseket bemutató anyagok, a helyszíneket jelző molinók, plakátok és a kítűzők ügyesen segítik a látogatók tájékozódását, mindazonáltal fontos szerepet játszanak az identitásképzésben is.

Tájhasználók a Balaton-felvidéken

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

HÁLÓZATÉPÍTÉS

MÓDSZERTANOK:

- MŰHELYMUNKA, WORKSHOP
- ELŐADÓ- ÉS BESZÉLGETŐESTEK

A Balaton-felvidéken jelentősen megnövekedett építési tevékenység a tájhasználattal is szorosan összefügg úgy esztétikai, mint ökológiai és társadalmi szempontból.

A TÁJTÉKA a téma körüli diskurzus ösztönzésére indította az eseménysorozatot, amelynek

célja, hogy a régió építész szakmai közegének és az épített környezet iránt érdeklődőknek közös fóruma

ESETTANULMÁNYOK

legyen, és egyúttal lehetőséget teremtsen az inspirációszerzésre, eszmecserére, közösség és kapcsolatok építésére.

Az események havonta egyszer, különböző Balaton-felvidéki településeken valósultak meg, annak érdekében, hogy minél szélesebb közönséget érhessenek el. Az előadók egy gondolatébresztő előadással indulnak, ahol egy, a helyhez kötődő építész mutatja

be a Balaton-felvidék építészetéről, hagyományos és innovatív megoldásokról, vagy éppen a kísérletezésről szóló előadását, melyet mindig közös beszélgetés követ.

A nyilvános alkalmak lehetőséget teremtenek arra is, hogy a szakmai diskurzus találkozzon a civil véleménynyilvánítással is.

Káli szomszédolások beszélgetőest

KULTURÁLIS ERŐFORRÁSOK
FELTÉRKÉPEZÉSE

MÓDSZERTANOK:

- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- ELŐADÓ- ÉS BESZÉLGETŐESTEK

A Salföldi Plébánia szervezésében indult beszélgetéssorozat célja, hogy bemutassa a helyiek, közéleti szereplők, a kulturális élet meghatározó személyiségeit, és összehozza a szomszédokat, a falvak közösségeit.

A havonta ismétlődő péntek esti találkozások házigazdája Kovács Géza, a Szentbékállai Nyári Komolyzenei Koncertek

főszervezője, a Nemzeti Filharmonikusok volt főigazgatója, szentbékai lakos. A beszélgetések helyszínei helyi közösségi rendezvényházak.

Az interjúsorozat meghívottjai között a Káli-medencében élő komolyzenei előadóművészek, képzőművész és helyben biogazdálkodó mandulatermesztő is szerepel. A beszélgetések borkóstolóval, komolyzenei koncerttel is kiegészülnek.

A cél a helyi kulturális élet és tájgazdálkodás meghatározó szereplőinek bemutatása a nyitott helyi közösség számára. A szervező és a meghívott vendégek körében közös vonás, hogy a fővárosi alkotó közegből érkező értelmiségiek, akik az életük egy pontján a Káli-medencébe települtek közösségben élni, alkotni.

Pecha Kucha-estek a Balaton-felvidéken

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- ELŐADÓ- ÉS BESZÉLGETŐESTEK

A Pecha Kucha olyan nyílt fórum, amelyen fiatal tervezők, alkotók, művészek találkozhatnak, mutatkozhatnak be egymásnak és az érdeklődőknek. Az ötlet Tokióból indult világhódító útjára, és ma már

több mint ezer városban tartanak “locsi-fecsi” esteket, a Kortárs Építészeti Központ szervezésében 2006 óta Budapesten is. Céljuk, hogy megteremtsék a városról való közös gondolkodás és vita nyílt fórumát, ezáltal a széleskörű nyilvánosság számára is hozzáférhetővé tegyék az építészet és városfejlesztés kortárs kérdéseit.

A szabály egységes a Föld bármely pontján: minden előadó 20 képet

ESETTANULMÁNYOK

vetíthet egyenként 20 másodpercig – így a pörgés az egész este folyamán biztosított.

Az előadások után közvetlenül nem lehet kérdezni, a fellépők gyors egymásutánban követik egymást. A kapcsolatépítésre, kérdések megvitatására az este második felében, egy sokkal közvetlenebb felállásban, az előadókat személyesen megkeresve van lehetőség.

A Tájéka projekt hívta életre a “Pecha Kucha Night Balaton-felvidék” eseménysorozatot, melynek keretében 2023 szeptemberéig 3 est valósult meg, de további alkalmak is szerepelnek a tervek között. A három estén összesen 22 előadást hallhattunk, a meghívott vendégek olyan szakértők, vállalkozók, döntéshozók, fontos helyi szereplők voltak,

akik a régió életében releváns témákat járták körbe.

Minden estének van egy tematikája, így az előadók meghívásánál arra kell törekedni, hogy minél szélesebb körben tudjuk az adott témát körüljárni. Egy ilyen este célja az, hogy különböző véleményeket, látásmódokat és megközelítéseket mutathasson be a közönségnek. A “Pecha Kucha Night Balaton-felvidék” eseményein eddig megismerhettünk az építészethez és tájhasználathoz kötődő helyi jó gyakorlatokat, valamint hazai és külföldi placemakinghez, kutatáshoz, építészethez, fenntarthatósághoz kötődő projekteket és tapasztalatokat is.

Az előadások utólag is elérhetők a KÉK – Kortárs Építészeti Központ YouTube-csatornáján.

Másik Balaton Szabadegyetem

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

- ERŐFORRÁS-MENEDZSMENT
- KULTURÁLIS ESEMÉNY SZERVEZÉSE
- KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG KUTATÁSA
- TEMATIKUS TÁBOR

“Létezik a zsúfolt strandok, menő éttermek és medencés nyaralók mögött, a szőlőhegyek közt alig láthatóan egy Másik Balaton. Olyan emberek és közösségek alkotják, akik számára fontos az élővilággal való együttműködés, kertet művelnek, állatokat tartanak, természetes anyagokból építik házukat, vigyáznak a talajra és a vizekre, munkájukkal gazdagítják és nem rombolják a tájat.” (Másik Balaton)

A Másik Balaton célja, hogy láthatóvá tegye ezt a tevékenységet mindazoknak, akik a civilizációs válságok közepette érdeklődnek a természettel együttműködő életmódok iránt. Ennek az

életigenlő értékrendnek a kultúráját, értékeit és szereplőit, tudását kutatja, köti össze és osztja meg a kezdeményezés.

Ennek egyik formája a Szabadegyetem, amely során a Balatonfelvidék kis településein találkozót, képzéseket, tapasztalatcseréket szerveznek a természettel és az egymással való együttműködés jegyében.

A találkozások olyan témákat karolnak fel, mint az egészséges gazdálkodás, fókuszban a regeneratív tájhasználattal, a természetes otthon, fókuszban az ökológiai építészet és szelíd technológiák lehetőségeivel, az egészség és lelki harmónia, fókuszban az egészséges életmód, táplálkozás, mozgás, meditáció kérdéseivel, és az oktatás és kultúra, fókuszban az alternatív oktatási módszerekkel, az együttműködő kommunikáció témájával és a hagyományokhoz kapcsolódó ünnepekkel.

A programokon a témákhoz sokrétűen kapcsolódó meghívott „szakmagyakorlók”, civil szervezetek, életmódkísérletek résztvevői osztják meg tapasztalataikat előadások, kerekasztal-beszélgetések, konyhai vagy építő foglalkozások formájában. A szervezők a Hideg-hegyi menedék tulajdonosai, akik a Gyüttment Fesztivál alapítói is egyben.

A szabadegyetemi képzés része egy 5 napos nyári „Tájban élő ember” tábor és nyílt nap-sorozat is, amelynek fókuszában az egészséges, szelíd megoldásokat alkalmazó, együttműködő, közösségi életformák állnak, elméleti és gyakorlati kurzusokon keresztül.

Káli Híradó – havonta megjelenő hírmondó

HELYI ÉRTÉKEK ÉS
REGIONÁLIS IDENTITÁS

MÓDSZERTANOK:

■ ÍROTT ANYAGOK

Az 1979-ben létrehozott (1984 decemberében törvényesen is bejegyzett) Káli-medence Környezetvédelmi Társaság (KKT) havonta megjelenő újságja a Somogyi Győző által kézzel írott és rajzolt Káli Híradó. A Társaságot olyan művészek, néprajzkutatók, mérnökök, többnyire városi értelmiségiek alapították, akik a '70-es, '80-as években vándoroltak ide. Sajátos ellenkultúrát hoztak létre a természeti és épített környezet iránti vonzalmukra alapozva a kor-szak rendszereiből való kivonulás céljával. A szocialista, városi mindennapok mellett taszította őket a Balaton-parti tömegturizmus is, amelynek alternatíváját a helyi népi kultúrában, zenében, építészetben találtak meg, és amit lehet, igyekeztek ebből megőrizni. Törekvéseiknek köszönhetően 1984

decemberében tájvédelmi körzetté nyilvánították a Káli-medencét. A Társaság hatása ma is érezhető főként a környék építészetében.

A Káli Híradó minden hónapban áttekintést nyújt a Balaton-felvidék aktuális történéseiről elsősorban építészeti, környezeti, településfejlődési szempontból, és a Társaság tevékenységei is itt jelennek meg, legyen szó eseményekről, kiadványokról vagy kezdeményezésekről. Ezenkívül beszámol a helyi programokról és reflektál arra, hogy mennyire kötődnek ezek a régióhoz, ilyen értelemben is felhívva a figyelmet a helyi értékek fontosságára. Fontos kordokumentum, amelyen keresztül immár évtizedek óta nyomon követhetjük egy közösség és egy régió sorsát.

ESETTANULMÁNYOK

A KÖTETBEN TALÁLHATÓ FOTÓK KÉSZÍTŐINEK JEGYZÉKE:

- 24-25. oldal – TÁJTÉKA
könyvbemutató: Sivák Zsófi
- 161. oldal – Közösség –
Tér – Település.
Közösségi tervezés
Kisapátiban: Kelemen Gergő
- 163. oldal – A Vázsonyi Malom
megújítása: Nunkovics Róbert
- 164. oldal – Kővágóörs
Alkotótábor: Magyari Zsolt
- 167. oldal – Nagyapám Háza
Hagyományos Házépítő
Képzés: Nagyapám
Háza, Zsibriki építőtábor
- 170-171. oldal –
Vöröstói Játékfesztivál:
Hangvető, Pesthy Márton
- 173. oldal – Bazalt Iskola –
a kültéri oktatás Kodály-
módszere: CAN Architects
- 175. oldal – BALATORIUM
ökológiai és kulturális
hétvége: Simon Zsuzsi
- 180. oldal – Felsőörsi nyolcas –
túrák maradék nélkül: Felsőörsi
nyolcas Facebook-oldala
- 182. oldal – Sétapolca –
Sétafesztivál a Tapolcai-
medencében: Kovács Krisztina
- 185. oldal – Bárókerti nyitott
műhelyek: Bárókerti nyitott
műhelyek Facebook-oldala
- 187. oldal – Káli szomszéd-
lások beszélgetőest: Káli
Kultúrtér Facebook-oldala
- 190. oldal – Másik Balaton
Szabadegyetem:
Szűcs Adrienn
- 192. oldal – Káli Híradó –
havonta megjelenő hírmondó:
Kovács Krisztina

A fenti jegyzékben nem szereplő
fotókat Cseh Edina készítette.